

**T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME(MBA) YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİ TALEPLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİNDE MALİ TABLOLAR**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**Hazırlayan
Gökhan YILDIZ**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Melek Akgün**

İstanbul, 2006

İÇİNDEKİLER

TABLolar DİZİNİ	5
ŞEKİLLER DİZİNİ	6
ÖZET	7
ABSTRACT	8
GİRİŞ	9

I. BÖLÜM BANKA ve BANKACILIK

1.1 Bankanın Tanımı	11
1.2 İşletme Terimi ve Banka İşletmesi	12
1.3 Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	14
1.3.1 Dünyada Bankacılığın Gelişimi	14
1.3.2 Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi	16
1.4 Günümüz Bankalarının Temel İşlevleri ve Ekonomik Açıdan Önemi	20
1.5 Risk Yönetimi ve Finansal Piyasalardaki Önemi	22
1.5.1 Riskin Tanımı	22
1.5.2 Risk Yönetimi	22

II. BÖLÜM BANKACILIKTA RİSK YÖNETİMİNİN ÖNEMİ

2.1. Bankacılıkta Risk Yönetimi Anlayışının Ortaya Çıkışı	24
2.2. Bankaların Maruz Kaldıkları Riskler	26
2.3. Bankacılıkta Öz Sermayenin Risk Yönetimi Üzerindeki Önemi	28
2.3.1. Finansman Sorunu	28
2.3.2. Öz Kaynaklar ve Sermayenin İşlevleri	29
2.3.3. Mevcut Potansiyel Risklere Karşı Korunma Rasyosu	32

III. BÖLÜM 34 BANKACILIKTA KREDİ VE KREDİ YÖNETİMİ KAVRAMI 34

3.1. Kredi Yönetimi	34
3.2. Bankacılıkta Krediler ve Kredi Çeşitleri	36
3.3. Bankaların Kredileri Kullandırma Alanları	38
3.3.1. Niteliği Açısından Krediler	38
3.3.2. Vade Açısından Krediler	39
3.3.3. Veriliş Amacı Açısından Krediler	39
3.3.4. Güvence Açısından Krediler	39
3.3.5. İş Konusu Açısından Krediler	40
3.3.6. İzin Açısından Krediler	40
3.3.7. Kaynak Açısından Krediler	41
3.3.8. Tevdiat Açısından Krediler	41
3.3.9. Teminatına Göre Krediler	41
3.3.10. Kullanma Şekline Göre Krediler	41
3.3.11. Borçlunun Kişiliğine Göre Krediler	42
3.3.12. Kullanılan Sektöre Göre Krediler	42
3.4. Ticari Krediler	42
3.5. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi	49
3.5.1. Bankadan Daha Önce Kredi Almış Olanlar	49
3.5.2. Bankadan İlk Kez Kredi Alanlar	50

3.5.3. Kredilerin Açılmasında İş Akışı	51
3.5.4. Kredi Taleplerinde Eliminasyon Yöntemi	53
3.5.5. Müşterinin Karakterinin ve Yönetim Kapasitesinin Değerlendirilmesi	55
3.5.6. Müşterinin Karakterinin Değerlendirilmesi için Yapılan İstihbarat	55
3.5.7. Müşterinin Yönetim Kapasitesinin Değerlendirilmesi İçin Yapılan İstihbarat	58
3.5.8. Kantitatif İstihbarat	60

IV. BÖLÜM

MALİ TABLOLAR VE ANALİZ YÖNTEMLERİ

4.1. Mali Tablolar	61
4.1.1. Gelir Tablosu	61
4.1.2. Bilanço	62
4.1.3. Fon Akım Tablosu - Kaynak Kullanım Tablosu	62
4.1.4. Nakit Akım Tablosu	62
4.1.5. Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosu	63
4.1.6. Öz Kaynak Değişim Tablosu	64
4.1.7. Kar Dağıtım Tablosu	64
4.2. Mali Tablo Analiz Yöntemleri	65
4.2.1. Karşılaştırmalı Analiz	65
4.2.2. Dikey Analiz	66
4.2.3. Yatay Analiz	67
4.2.4. Oran Analizi	67

V. BÖLÜM

TİCARİ KREDİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE MALİ TABLOLARIN KULLANIMINA YÖNELİK ARAŞTIRMA

5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	72
5.1.1. Araştırmanın Kapsamı	72
5.2. Araştırmanın Ön Kabulleri ve Sınırlılıkları	72
5.2.1. Araştırmanın Ön Kabulleri	72
5.2.2. Araştırmanın Sınırlılıkları	73
5.3. Araştırmanın Yöntem Bilimi	73
5.3.1. Araştırmada Örnek Büyüklüğün Belirlenmesi	73
5.3.2. Veri Toplama Yöntemi	73
5.3.3. Araştırmadaki İstatistiksel Analiz Çözümlenmeleri	74
5.4. Araştırmaya Katılan Bankalar	74
5.4.1. Garanti Bankası	74
5.4.2. Oyakbank	75
5.4.3. Yapı Kredi Bankası	76
5.4.4. Denizbank	77
5.4.5. Türk Ekonomi Bankası	78
5.4.6. Finansbank	79
5.4.7. HSBC	80
5.4.8. Şekerbank	81
5.4.9. Araştırmaya Katılan Bankalara Ait Bazı Veriler	82
5.5. Araştırmada Elde Edilen Bilgi ve Bulgular	82
5.5.1. Araştırmaya Katılan Bankaların Ticari Kredilerinin Toplam Kredileri İçerisindeki Payı	83
5.5.2. Kredi Değerlendirmesi Aşamasında İncelenen Mali Tabloların Önem Derecesine Göre Sıralaması	83
5.5.3. Kredi Değerlendirme Sürecinde Kullanılan Analiz Yönteminin Önem Derecesine Göre Sıralaması	85
5.5.4. Gelir Tablosu Analizinde Bakılan Kriterlerin Önem Derecesine Göre Sıralaması	86
5.5.5. Bilanço Analizinde Bakılan Değerlerin Önem Derecesine Göre Sıralaması	88
5.5.6. Oran Analizinde Kullanılan Oran Gruplarının Göreceli Önem Derecelerinin Sıralaması	89
5.5.7. Karlılık Oranlarının Kendi İçinde Göreceli Öneminin Saptanması	90
5.5.8. Likidite Oranlarının Kendi İçinde Göreceli Öneminin Saptanması	92
5.5.9. Faaliyet Oranlarının Kendi İçinde Önem Derecesine Göre Sıralaması	93

5.5.10. Kaldıraç Oranlarının Kendi İçinde Önem Derecesine Göre Sıralaması	94
SONUÇ.....	96
KAYNAKÇA.....	98
EKLER	101

TABLULAR LİSTESİ

Tablo

Tablo 2.1. Bankaların Bilançoda Ayırdıkları Karşılıklar	31
Tablo 5.1. Bankaların 2006 Haziran Sonu İtibariyle Verileri	81
Tablo 5.2. Bankalardaki Ticari Kredilerin Toplam Kredilere Oranı	82

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil

Şekil 1.1. Banka Faaliyet Süreçleri	13
Şekil 2.1. Bankaların Karşılaştıkları Riskler	26
Şekil 3.1. Kredi Taleplerinde Eleminasyon	54
Şekil 5.1. Kredi Değerlemede İncelenen Mali Tabloların Önem Derecesine Göre Sıralaması	85
Şekil 5.2. Kredi Değerlemede Kullanılan Analiz Yönteminin Önem Derecesine Göre Sıralaması	87
Şekil 5.3. Kredi Değerlemede İncelenen Gelir Tablosu Kalemlerinin Önem Derecesine Göre Sıralaması	88
Şekil 5.4. Kredi Değerlemede İncelenen Bilanço Kalemlerinin Önem Derecesine Göre Sıralaması	89
Şekil 5.5. Kredi Değerlemede Oran Analizinde İncelenen Kalemlerin Önem Derecesine Göre Sıralaması	91
Şekil 5.6. Kredi Değerlemede İncelenen Karlılık Oranlarının Önem Derecesine Göre Sıralaması	92
Şekil 5.7. Kredi Değerlemede İncelenen Likidite Oranlarının Önem Derecesine Göre Sıralaması.....	93
Şekil 5.8. Kredi Değerlemede İncelenen Faaliyet Oranlarının Önem Derecesine Göre Sıralaması	94
Şekil 5.9. Kredi Değerlemede İncelenen Kaldıraç Oranlarının Önem Derecesine Göre Sıralaması	96

ÖZET

Türkiye’de hızla gelişen sektörlerin başında gelen bankacılık sektörünün temel yapı taşlarından birisi olan krediler, oldukça dikkat ve hassasiyet gösterilmesi gereken bir konudur. Kredinin sözlük anlamı saygınlık ve güven olup, Latince’de inanma anlamına gelen “credere” kökünden kaynaklanmaktadır. Kredi; bankanın yaptığı inceleme ve araştırma sonrasında çeşitli kuralları göz önünde bulundurarak, teminatlı yada teminatsız olarak verilen olanaktır.

Bu konu ile ilgili olan bu çalışmanın birinci bölümünde; bankacılık sektörü, bankacılık sektörünün tarihçesi, Türkiye’de ve Dünya’da gelişimi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde; kredilerde risk ile ilgili olarak risk tanımlanması, riski önlemek için gerekli olan tedbirler, risk analizi ve etkileri anlatılmıştır. Üçüncü bölümde krediler ve kredi çeşitleri, bankaların kredi kaynakları ve bankaların kredi değerlendirmesi, dördüncü bölümde mali tabloların analizleri üzerinde durulmuş ve beşinci bölümde de ticari kredilerin değerlendirmesinde kullanılan mali tablolara yönelik bir çalışma yapılmıştır.

Hızla artan iktisadi ve ticari faaliyetlerde bir gereksinim olan yatırım ve işletme maliyetlerinin karşılanmasında kullanılacak paranın sağlanması için kredi sistemine ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaca büyük ölçüde cevap veren bankalar, ülkenin ekonomik ve ticari faaliyetlerinin köşe taşlarından birini oluşturur.

SUMMARY

Credits are one of basic structures of banking which is one of the the fast growing sectors in Turkey. It is a matter of subject that must be sensitive and careful. The dictionary meaning of credit is respect and reliance. Its source is “credere” meaning “belief” in Latin. Credit is the limit and opportunity given to the people after the examination and investigation of the bank, applying some rules.

In the first section of this study, banking sector, history of the banking and developing of the banking in Turkey and on the world is mentioned. In the second section of this study, risk definition , precautions taken to prevent from risk, analysis of risk and the affect of risk is mentioned. In the third and last section of this study, credits and type of credits, credit sources of the banks and credit evaluation of the banks.

Credit system is necessary for the fast growing economics and trade activity to cover the expenses of the companies. The banks meeting this necessity forms one of the important economic and trade activity of the country.

GİRİŞ

Bankaların en önemli işlevi derlenen mevduatı işletme faaliyetlerinin finansmanı amacıyla krediye dönüştürmektir. Bu sistemin başarı veya başarısızlığından geniş kitleler etkilenmekte ve ekonomideki refah düzeyi buna göre değişebilmektedir. Kredi kararları alınırken, ne ölçüde titizlik gösterilirse gösterilsin, kredi riskini tümüyle ortadan kaldırmak mümkün değildir. Günümüzde banka kredilerinin bir bölümünün tahsil edilememesi, bir bölümünün de tahsilinde karşılaşılan güçlükler kredi taleplerinin değerlendirilmesini bankacılık açısından önemini göstermektedir.

Sözlük anlamı itibariyle “saygınlık ve güven” anlamında kullanılmakta olup, genel anlamda herhangi bir kimseye ödünç para vermek veya nakit olarak alınacak bir mal veya verilecek bir hizmetin yerine getirilmesine kefalet etmek, garanti vermek, bedelini daha sonra almak kaydıyla bir mal ve/veya hizmet vermek olarak tanımlanmaktadır

Bankalar kredi kullanırken, banka politika ve stratejilerine uygunluğun yanısıra, kanunlara, kararnamelere, yönetmeliklere ve tüzüklere uygun davranmak zorundadır. Kredilerin kullanılması, teminatların sağlanması ve geri ödemesinin mevzuata uygun yapılması temel kredi ilkesidir. Bununla beraber kredilendirme sürecinde, kredinin geri ödeme gücünün yüksek olması (sağlamlık), riskin yükselip düşmesi (seyyaliyet, işleklik), ve getirinin yüksek olmasına (verimlilik) dikkat edilir.

Bankalar tarafından kredi verirken firmaların mali analizlerinin yapılması kaçınılmaz bir ihtiyaçtır. Bu çalışmada, kredi taleplerinin değerlendirilmesinde bankaların kullandığı mali tablolar ile bunların analizinde kullanılan yöntemlerin önem derecelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Birinci bölümde banka ve bankacılık hakkında genel bilgiler verilmiştir. Bankacılığın tarihsel gelişimi ile dünyada ve Türkiye’de bankacılığın gelişimi üzerine değilmiştir.

İkinci bölümde ise bankacılıkta risk yönetiminin önemi hakkında bilgi verilmiştir. Bankacılıkta risk yönetim anlayışının çıkışı ve bankaların maruz kaldıkları riskler üzerinde değinilmiştir.

Üçüncü bölümde ise bankacılıkta kredi ve kredi yönetimine değinilmiştir. Bankaların verdikleri kredi çeşitleri, bankaların kredi kullandırma alanlarına değinildikten sonra tezin asıl konusunu teşkil eden ticari krediler konusu işlenmiştir. Ticari kredilerin değerlendirmesi ve bankaların yapmış oldukları istihbarat ve analizlerden bahsedilmiştir.

Dördüncü bölümde mali tablolar ve analiz yöntemlerine değinilmiştir.

Beşinci bölümde ise ticari kredilerin değerlendirilmesinde mali tabloların kullanımına yönelik araştırma ve araştırmanın sonuçları hakkında bilgi verilmiştir. Araştırma sonucunda çıkan bulgular ve yorumunda sonuç bölümünde yer almıştır.

I. BÖLÜM

BANKA ve BANKACILIK

1.1 Bankanın Tanımı

'Banka' terimi İtalyanca 'Banco' kelimesinden gelmektedir. Bugünkü ekonomik ve ticari ilişkiler içinde çok önemli bir yer tutan, 'Banka', para ve kredi konularına giren her çeşit işlemi yapan ve düzenleyen, özel veya kurumsal kişilerle işletmelerin bu alandaki her türlü gereksinmelerini karşılama faaliyetlerini temel uğraş konusu olarak seçen bir ekonomik birimdir. Ancak zamanımızda, bankalar o kadar çeşitli konularda faaliyet göstermektedirler ki, bugünkü niteliklerini tam kapsayan bir tanım vermek imkansız denecek kadar güçtür. **(Eyüpgiller, 1999:2-3)**

Türk mevzuatına göre banka adı, Türk Bankalar Kanunu'na uygun olarak Türkiye'de kurulan kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir. **(Bankalar Kanunu, Madde 2)**

Banka, faizler para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve daha başka ekonomik etkinliklerde bulunan kuruluştur. **(Eren, 1998:140)**

Banka, talep edildiğinde ya da ihbarlı olarak geri ödenebilen mevduat şeklinde fon toplayıp ödünç ve açık kredi şeklinde avans veren, senet iskonto eden ve pazarlanabilir menkul değerler gibi temelde finansal aktifleri elinde tutan bir finansal aracıdır. Yani para ticareti yapan şirkettir. Para alırken uyguladığı fiyat (faiz) ile satarken uyguladığı fiyat arasındaki fark kar kaynağını oluşturur. Modern bankacılık, halktan toplanan paraların (mevduatların) işletmelere kredi olarak verilmesi esasına dayanır. Böylece bankalar tasarrufların yatırımlara kanalize olmasını sağlayan önemli bir köprü oluşturur. **(www.geocities.com/uretkenogrenciler/yazi/merkan02a.htm)**

Bankalar mevduat toplar, kredi verir, fatura öder, fatura tahsil eder, inşaat yapar, sanayi kuruluşlarına destek olur, ortaklık yapar, borsa faaliyetlerine fiilen katılır, ülkenin kalkınmasını destekler ve yönlendirirler. Dolayısıyla bankaları sadece ‘para üzerinde ticaret yapan işletmeler’ ya da ‘sermayeyi az faizle alıp çok faizle işleten kurumlar’ gibi basit açıklamalarla tanımlamak yanlış olur. Bugünkü çağdaş banka, işlemlerin çok çeşitli ve karmaşık olması, araçlarının genel ekonomideki etkinliği ve yönetimindeki özellik ve güçlük nedeniyle klasik çağların bankalarından çok değişik ve seçkin bir kurum niteliği kazanmış bulunmaktadır. (Eyüpgiller, 1999:3)

Bankacılık, çok kısa ve öz bir tanımlamayla, risk yönetimi faaliyeti olarak nitelendirilebilir. Burada risk kavramından kasıt, üzerinde anlaşılan, bağitlanan, beklenen ya da istenilen edimlerin yerine getirilmemesi, gelişmelerin gerçekleşmemesi veya beklenmeyen gelişmelerin ortaya çıkması dolayısıyla zarara maruz kalınmasıdır. (Aras, 1999:12)

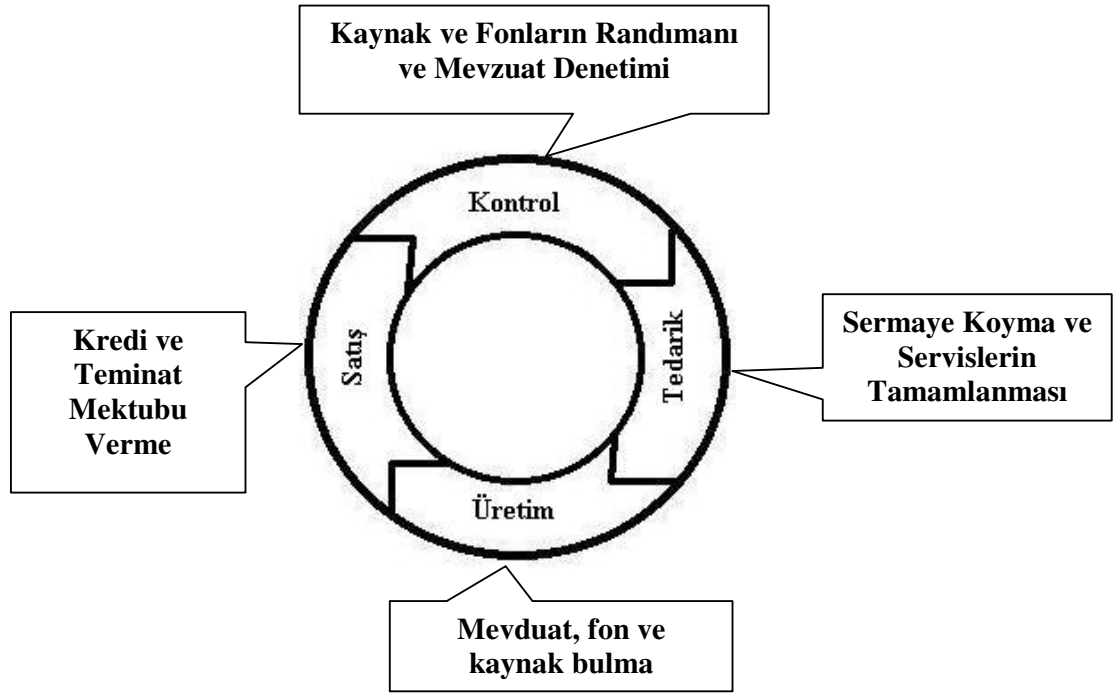
1.2 İşletme Terimi ve Banka İşletmesi

İhtiyaçların giderilmesi gayesiyle faaliyette bulunan her iktisadi kuruluşa, eski deyimle ‘cüz’ü tam’a işletme denir. Almanlar buna ‘Batrieb’, Fransızlar ‘Exploitation’, İngiliz ve Amerikalılar ise ‘Corporation’ demektedirler. İşletmeciliği bir yönetim bilgileri bütünü olarak ele alınca buna ‘Management’ denildiğini görüyoruz.

Uğraş çeşitleri bakımından işletmeler ticaret işletmeleri, sanayi işletmeleri, tarım işletmeleri, hizmet işletmeleri ve bankacılık işletmeleri şeklinde beş gruba ayrılmaktadır. Ticaret, sanayi ve tarım işletmelerinden açıkça ayrılan banka işletmelerinin, hizmet işletmelerinden ayrılması özel bir bilgi birikimini gerektirir. Zira bu kuruluşlarda, banka ve müşterilerinin karşılıklı olarak sadece hizmet arz ve talebi değil, aktif ve pasif değerlerin devir veya yüklenilmesi söz konusu olur.

İşletme faaliyetlerini safhalara ayırabiliriz. Bunlar sermaye ve hammadde sağlanması anlamına gelen ‘tedarik’, yeni bir madde meydana getirmek veya bir işin

sonuçlandırılması anlamına gelen ‘mal ve hizmet üretimi’, üretilen malların pazarlanması ve satılması anlamına gelen ‘satış ve sürüm’ ve alınan madde ve hizmetlerden sonra üretilmesi öngörülen mallarla, uygulamada elde edilmiş malların karşılaştırılması anlamına gelen ‘kontrol’ şeklinde özetlenebilir. (Eyüpgiller, 1999:3)

Şekil 1.1. Banka Faaliyet Süreçleri

Banka işletmelerinin faaliyetleri genellikle Şekil 1.1 de gösterildiği üzere gruplandırılır. **Tedarik aşaması sırasında;** sermaye koyma, teşkilatlanma, servislerin tamamlanması ve halka duyurma yapılır. **Üretim aşaması sırasında;** mevduat toplama, fonlar ve kaynaklar bulma, müşteri ilişkileri kurma gibi işlemler gerçekleştirilir. **Satış aşaması sırasında;** kredi verme, teminat ve itibar mektubu verme ve mali ilişkiler kurma gibi bankanın kar edebilmesi için gerekli olan faaliyetler gerçekleştirilir. **Kontrol aşaması sırasında da;** toplanan özkaynaklarla, fonlar ve yabancı kaynakların randımanının araştırılması, bankacılık usul ve mevzuatına uygunluğunun denetlenmesi gibi faaliyetler yerine getirilir.

Banka işletmeciliği, kendine özgü para, kredi ve sermaye işleriyle meşgul olan iktisadi birimlerin kuruluş, organizasyon, yönetim ve her türlü faaliyeti ile bunların hesap ve kayıtları konusundaki kuralları içeren bir işletmecilik dalıdır. Bu alana ait bütün konuları inceleyen, analiz eden ve tanımlamaya çalışan mesleki bilgiye de banka işletmeciliği bilgisi denir. (Eyüpgiller, 1999:5-6)

1.3 Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Bankacılığın tarihsel gelişimini hem dünyadaki ortaya çıkışı hem de ilk faaliyetleri açısından incelemek gerekmektedir. Dünyadaki gelişim sürecinden sonra Türkiye'deki tarihçesinden ve ilk faaliyet alanlarından kısaca bahsedilecektir.

1.3.1 Dünyada Bankacılığın Gelişimi

Dünyanın her yerinde ekonomik yaşamın en yaygın ve vazgeçilmez kuruluşlarından biri olan bankaların tarihsel kökeni çok eskilere dayanmaktadır. Gerçekten de yapılan kazıların ortaya çıkardığı Mezopotamya'da Uruk kenti yakınlarındaki 'kızıl tapınak' (İ.Ö. 3400-3200) bilinen en eski banka yapısıdır. Tapınak, günahlarından kurtulmak ve tanrısal kayırmaya ulaşmak isteyenlerin bağışlarını işleterek ya da kiralayarak bankacılık faaliyeti yapmaktaydı. Bu yüzden tapınaktaki Uruk papazlarının tarihin ilk bankacıları olarak anılmaları gerektiği sonucuna varılmaktadır. Daha sonra Babil İmparatorluğu zamanında da önemini artıran bankacılığın kurallarını ilk kez ünlü Hamurabi, kendi yasaları arasına yerleştirmek gereksinimi duymuştur. Özellikle paranın ekonomik yaşama girişi ile Helen Dünyasında ve Roma çağında bankacılık giderek gelişmiştir. Romalıların bankacılığa ilişkin en kayda değer katkıları hukuk ve muhasebe alanında geliştirdikleri teknikler olmuştur.

Bankacılığın tarih boyunca gösterdiği gelişme, para kavramındaki gelişme ile sıkı sıkıya ilişkili olmuştur. Diğer bir ifade ile, para kavramı ve bankacılıktaki gelişme karşılıklı etki suretiyle bugünkü düzeye ulaşmıştır diyebiliriz.

Eski çağlarda hükümdarların sarayları ile mabetlere para veya eşya olarak yapılan tevdiyat, bankacılığın ilk izleri olarak kabul edilmektedir. Bu yerler, biri yaşadığımız dünyanın, diğeri ölümden sonraki dünyanın egemenliğini temsil ettiğinden tevdiatta, hırsızlıkla talandan koruma gayesi güdüldüğünden halka güven telkin

ediyordu. Bu emanetleri alanların kullanma haklarının olduğunu gösteren kayıtlara ise rastlanmamaktadır.

Bankacılığa ilişkin ilk yasaları Babil’de (M.Ö. 2067-2025) Hammurabi devrinde görüyoruz. Hammurabi yasalarında para ikrazına (yani kredi verilmesine-karz), emtia tevdiatına (mal emanet edilmesi, bırakılması) ve komisyon mukavelesine dair hükümler yer almaktaydı. Babil uygarlığına ait belgeler arasında bulunan kil levhalardan bazılarının üstünde faizle gümüş **istikrazına** dair senetler yazılıdır. Bu levhalar birkaç nüsha olarak yazılır ve pişirildikten sonra biri mabette veya kentin belge mahzenlerinde (arşivlerinde) saklanır, diğerleri de ilgililere verilir. Bu çağlarda hukuksal müessese olarak arazi ipoteline ve kefalet karşılığı ikraz (borç verme) işlemlerinde de rastlanmış bulunmaktadır.

Mısır’da bankacılığın gelişmesi Büyük İskender’in (M.Ö. 356-323) burayı zaptından sonra M.Ö. IV. yüzyılda görülür. Eski Mısır’da ‘mürekkep faiz’i yasaklayan hükümler konulmuştur. Batlamyus (Ptolemaeus) zamanında (M.Ö. 127-51) bankacılık, devletin denetimi, daha doğrusu tekeli altına girer. Bu da bankacılık sahasındaki kişisel işletmelerin ortadan kaldırılması demektir. Ancak ülke Romalı’lara geçince özel bankerler yeniden ortaya çıkmışlardır.

Eski Atina ve Roma’nın ilk bankerleri sarraflıktan kar sağlayan kişilerdi. Eski Yunanlılarda faiz hiçbir kayıtlamaya tabi değildi ve özel bankerler yanında mabetlerde tevdi edilen paralar başkalarına ikraz edilirdi. Genel ticaretin olabildiğince serbest olduğu bu devirde Atina ve Roma’da denetime tabi olan bankacılık, çeşitli defterler tutup bunları ibraza zorunlu idi. Roma’nın politik yönden toplayıcı karakteri ticari merkez olmasını da sağladığından bankerlerin işleri genişlemişti. M.Ö. III. Yüzyıldan itibaren para sistemi düzenlendikten sonra, içte ve dışta ticari mübadelelerde ilerleme kaydedilmiştir.

Germen akınlarının yarattığı kuşku devrede ticaret ve bankacılığın önemli nispette duraklama geçirdiğini görüyoruz. Haçlı seferlerinin de başlangıçta aynı şekilde ters etkisi bulunmuştu. Fakat bu durum yavaş yavaş doğu ile batı arasında ilişkilerin artmasına, para nakli işlemlerinin çoğalmasına ve bankacılığın gelişmesine ortam hazırladı. (Artun, 1983:8)

Haçlı seferleri sırasında gelişimini sürdüren bankacılık, yeni denizyollarının bulunması, böylelikle evrensel ticaretin daha da genişleme olanağı bulmasıyla XV. yüzyıl sonlarından itibaren yeni ufuklara yönelmiş, özellikle Floransa, Venedik, Cenova gibi İtalyan kentlerinde çok önemli aşamalar kaydetmiştir. (Sungur, 1999:1)

Banka adına layık ilk müessesenin Venedik'te kurulduğu bilinmektedir. Daha sonraları 1401'de Genova Bankası denilen 'Casa di San Giorgio' adındaki banka kurulmuştur. Esas itibarı ile Avrupalılara bu konuda önyak olan Lombard'lardır. Gerek Lombard'lar ve gerekse Yahudiler gittikleri yerlerde hep aynı kaideleri ve hükümleri uygulamak suretiyle ticaret ve banka işlemlerine bir genellik sağlamaya yardımcı olmuşlardır. (Eyüpgiller, 1999:9)

Modern anlamda bankacılık etkinliği gösteren ilk banka 1609 yılında Hollanda'da kurulan Amsterdam Bankası (Amsterdamsche Bank) olmuş, o günden bu yana bankacılık, gelişen tekniği ve giderek yaygınlaşan işleviyle dünya ekonomisinin en önemli parçalarından biri durumuna gelmiştir. (Sungur, 1999:2)

1.3.2 Türkiye'de Bankacılığın Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulmuş ilk banka 1847 yılında kurulan İstanbul Bankası (Banque de Constantinople)'dir. İşlemleri esas itibarı ile kambiyo işlerine ilişkin olan bu banka 1852 yılına kadar faaliyette bulunmuştur. Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra İngiliz sermaye sahiplerinin arzusu ile İngiltere Kraliçesi'nin 24 Mayıs 1856 tarihli bir emirnamesi ile (Bank-ı Osmani) Ottoman Bank faaliyete geçmiştir. Merkezi Londra'da olan bankanın esas işlem merkezi İstanbul idi. İzmir, Selanik ve Beyrut'da şubeler açan banka, daha sonra 5 Şubat 1863'te (Bank-ı Osmani-i Şahane) adını almıştır. 2002 yılının ilk çeyreğinde faaliyetine Garanti Bankası çatısı altına devam etme kararı alan Osmanlı Bankası, statü bakımından 1863'te kurulan bankadan farklı olmasına rağmen, bu bankanın devamı sayılır. 1865 yılında Bank-ı Osmani-i Şahane, Galata bankerlerinden 12 kişinin katılımıyla 'Societe General de l'Emire Ottomane' (Şirket-i Ümmümiye-i Osmaniye) adlı bir başka banka kurmuştur. Cumhuriyet devri ile birlikte çağdaş anlamda bankacılığın ilk adımları da atılmaya başlanmıştır. (Eyüpgiller, 1999:10)

1856-1923 yılları arasında kurulan bankalarda yabancı sermayeli bankalar çoğunlukta olmakla birlikte, 1908 yılında 2. Meşrutet'in ilanı ve milliyetçilik eğilimlerinin artması ile birlikte ulusal sermaye ile pek çoğu yerel ve tek şubeden oluşan bankanın kurulması süreci başlamış, bu süreç 1911 yılında 1. Dünya Savaşı'nın çıkışıyla hızlanmıştır. "Ulusal bankacılık hareketinin ortaya çıkmasındaki temel neden, ülke içinde birikmekte olan sermayeyi yabancı ve azınlık bankalarının elinden kurtarmak ve bu sermayeyi ulusal ticareti geliştirmek amacıyla kullanmaktır. Kurulan ulusal bankaların kredileme uğraşları daha çok ticari kredi, esnaf kredisi, tarımsal kredi, emlak kredisi ve tüketim kredisi biçiminde olmuştur." Bu bankaların pek çoğunun kurucuları, Avrupa'ya hammadde ihraç eden veya bu ülkelerden sanayi ürünü ithal eden tüccar ve çiftçilerdir. (Akgüç, 1989:15)

1923 yılında İzmir İktisat Kongresine katılan tüccarlar bir ana ticaret bankasının kurulmasını önermişler, ve Türkiye İş Bankası bu öneriler doğrultusunda 1924 yılında özel sektör bankası olarak kurulmuştur. İktisat Kongresi'ne katılan sanayicilerin önerileri arasında bir sanayi bankasının kurulması da yer almıştır. Bu öneri doğrultusunda 1925 yılında Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Bu banka ülkemizde kurulan ilk kalkınma bankasıdır. Bankanın kurulması ile özel sanayi işletmelerine orta ve uzun vadeli kredi verilmesi, ve mali, ekonomik ve teknik konularda bilgi yardımı sağlanması amaçlanmıştır. Banka, kaynaklarının büyük bir kısmını kuruluş halinde devraldığı iştiraklerine bağlaması nedeniyle, sanayi ve madencilik alanında faaliyet gösteren işletmelere yeterli kredi yardımında bulunamamış, 1932'de Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası adını almış, 1933 yılında da Sümerbank'a devredilmiştir. (Zarakolu 1973:28)

1923-1932 döneminde, bölge tüccarlarının kredi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çok sayıda yerli veya yabancı sermayeli tek şubeli banka kurulmuştur. (Akgüç, 1989:129)

Dünya Ekonomik Krizi sonucu tarım sektöründe gelirlerin düşmesi ve ticari faaliyetlerin azalması, 1930'lu yılların başlarında, tek şubeli yerel bankaların büyük bir bölümünün kapanmasına neden olmuştur. Daha sonraki dönemlerde ülkemizin önemli özel sektör bankalarından birisi haline gelecek olan Türk Ticaret Bankası,

1930 yılında, Adapazarı İslam Ticaret Bankası'nın yerine, Hazine'nin iştiraki ile kurulmuştur. İş Bankası da bu dönemde önemli bir gelişme göstermiştir.

1930'lu yıllarda Ziraat Bankası, buğday fiyatlarının desteklenmesi ve küçük üreticilere kredi verilmesinde önemli işlevleri yerine getirmiştir. 1937 yılında bankanın sermayesi artırılmış ve banka iktisadi devlet girişimine dönüştürülmüştür. Bu sermaye artışına rağmen "2. Dünya Savaşı sırasında askeri harcamaları karşılamakta ciddi güçlük çeken hükümete, Ziraat Bankası'nın büyük ölçüde borç vermek durumunda kalması, tarımsal kredilerde, 1940-1944 arasında, önemli bir daralma olmasına neden olmuştur." (Tezel , 1986: 351)

1945-1959 döneminin en önemli özelliği sanayileşme stratejisi olarak iktisadi devletçiliğin yerini özel sektörün desteklenmesi ile ekonomik kalkınmanın hızlandırılması politikasının almasıdır. Bu politika değişikliğinin başlıca nedeni savaş yıllarında yaşanan yüksek enflasyon ve spekülasyon ortamında tarım ve ticaret sektörlerinde varlıklı bir özel kesimin ortaya çıkmış olması ve 1950 yılında iktidara iktisadi liberalizm ilkesini benimsemiş Demokrat Parti'nin geçmesidir.

1945-1959 yılları arasında yatırımların, modern işletmelerin, milli gelir ve nüfusun hızla artması, şehirlerin büyümesi, sanayi sektörünün milli gelirden daha çok pay almaya başlaması, ve piyasa için üretimin genişlemesi, ekonomide para ve kredi ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Bankacılık alanında yapılan yatırımların getirisi yükselmiş ve özel bankacılık hızla önem kazanmaya başlamıştır. Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946), Akbank (1948), Pamukbank (1955) ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950) bu dönemde kurulmuştur. (Akgüç, 1989:48)

1950'lerin sonunda ekonominin içine girdiği durgunluk ve 1958 İstikrar Programı'na rağmen ekonomik dengelerin kurulamaması, 1950'li yıllarda uygulanan liberal ekonomi politikasının terk edilerek devletin ekonomik alanda müdahalesinin arttığı karma ekonomi uygulamasına geçilmesine neden olmuştur. 1960-1980 döneminde, kamu iktisadi girişimleri ve özel sektör aracılığıyla, ilki 1963 yılında uygulanmaya başlanan kalkınma planlarında yer alan yatırımlar gerçekleştirilerek, ithal edilen sanayi mallarının ülke içinde üretiminin sağlanmasını amaçlayan bir sanayileşme politikası izlenmiştir.

Planlı dönemde 5'i kalkınma ve 2'si ticaret olmak üzere toplam 7 yeni banka kurulmuştur. Bu dönemde kurulan kalkınma bankaları, T.C. Turizm Bankası (1962), Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963), Devlet Yatırım Bankası (1964), Türkiye Maden Bankası (1968) ve Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (1976), bu dönemde kurulan ticaret bankaları ise Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası (1964) (1970 yılında bankanın ismi Dışbank olarak değiştirilmiştir) ve Arap-Türk Bankası (1977)'dir. Kalkınma bankalarının kurulması ile ilgili ilke kararları kalkınma planlarında yer almıştır. (Artun, 1983:59)

1970'li yılların sonunda ödemeler dengesi problemleri nedeniyle yaşanmaya başlanan ekonomik durgunluk, sanayinin döviz gereksinimini de karşılayabilecek yeni bir sanayileşme stratejisinin benimsenmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. 1980 yılında, iç pazara yönelik üretimin yapıldığı ithal ikameci sanayileşme stratejisi terk edilerek, piyasa ekonomisine dayalı, dışa açılmayı ve dışsatıma yönelik üretimi esas alan bir kalkınma politikası benimsenmiştir.

“1985 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmiştir; uluslararası denetim ve gözetim sistemi ile uluslararası bankacılık standartları sisteme tanıtılmış, tek düzen hesap planı uygulaması getirilmiş, bilançolar dış denetime tabi tutulmuş, mevduat sigorta fonu kurulmuş ve donuk kredilere daha gerçekçi karşılık uygulanması getirilmiştir. İnterbank piyasası kurulmuştur. Türkiye’de yerleşik kişilere döviz tutma ve döviz mevduatı açma izni verilmiştir. Merkez Bankası, 1987 yılında açık piyasa işlemlerine başlamıştır. 1988 yılında döviz piyasası kurulmuştur. 1989 yılında döviz işlemleri ve sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır. 1990 yılında TL’nin konvertibilitesi ilan edilmiştir. Yurtdışında yerleşik kişilere Türkiye’de menkul kıymet yatırımı yapma, TL ve döviz mevduatı açma izni verilmiştir. 1990 yılında, Merkez Bankası öngörülebilirliğin artması ve mali piyasalardaki belirsizliklerin azaltılmasına yönelik olarak para programını tanıtmış ve uygulamasını başlatmıştır. 1992 yılında, elektronik fon transfer sistemine işlerlik kazandırılmıştır.” (Keskin, 1993:8)

1994 yılı mali sektör ve bankalar açısından risklerin zarara dönüştüğü bir yıl olmuştur. Kamu açığındaki büyümeye rağmen genişleyici politika uygulamasının sürdürüldüğü bir ortamda faiz oranlarının düşürülmesi yönündeki ısrarcı yaklaşım nedeniyle mali

sektörde tansiyon yükselmiştir. Piyasalar tarafından gönderilen sinyallere rağmen, parasal genişleme ve mali araçlara getirilen vergi gerek yurtiçi gerekse yurtdışı yatırımcıların TL cinsinden mali araçlardan kaçmalarına neden olmuştur. Faiz oranları rekor seviyelere yükselmiş, TL yabancı paralar karşısında değer kaybetmiş, mali sistem küçülmüştür. 1994 yılında bankacılık sisteminin toplam aktifleri 68.6 milyar dolardan 51.6 milyar dolara, özkaynakları ise 6.6 milyar dolardan 4.3 milyar dolara küçülmüştür.

2001 yılında yaşanan krizin ardından bankacılık sektörü yeniden yapılandırılmıştır. Kamu bankaları finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmıştır. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonundaki (TMSF) bankaların sorunlarının çözüme kavuşturulması, özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşturulması, bankacılık sektöründe gözetim ve denetim etkinliğinin artırılması, sektörün daha rekabetçi yapıya kavuşturulması için yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. (www.tbb.org.tr)

Türkiye’de halen 3 kamusal sermayeli ticaret bankası, 18 özel sermayeli ticaret bankası, 2 tasarruf mevduatı sigorta fonuna devredilmiş ticaret bankası, 5 Türkiye’de kurulmuş yabancı banka, 7 Türkiye’de şube açmış yabancı banka, 3 mevduat kabul etmeyen kamusal sermayeli banka, 8 mevduat kabul etmeyen özel sermayeli banka ve 3 mevduat kabul etmeyen yabancı sermayeli banka olmak üzere toplam 49 banka faaliyette bulunmaktadır. (www.tbb.org.tr)

1.4 Günümüz Bankalarının Temel İşlevleri ve Ekonomik Açıdan Önemi

Günümüz bankalarının başlıca işlevlerini mevduat toplama, kredi verme ve bankacılık hizmetlerini yerine getirme şeklinde üç ana grupta toplamak mümkündür. Bankaların esas etkinlikleri halkın elinde duran gereksinim fazlası parayı saklamak ve değerlendirmek amacıyla halktan toplayıp iş yapmak isteyen ancak kaynak (sermaye) bulamayan girişimcilere belli bir bedel karşılığında kullandırmaktır. Böylelikle mevduat sahibi, banka ve girişimcinin çıkarları birbirlerini tamamlamış olur ya da hiç olmazsa birbirlerine yaklaştırılmaya çalışılır. (Sungur, 1999:1-3)

Bankalar para sahipleri ile iş sahiplerini, yani sermaye ile müteşebbisi karşılaştırırlar. Parasını yatırıma verdiği faizle kişiden aldığı faiz arasındaki farktan kazanç sağlayan banka, hem para sahiplerine atıl parasını çalıştırma, müteşebbislere ise sermaye sağlama ve yatırım yapma imkanı yaratır. Sermaye birikimini temin eden bankalar ekonomik hayata önemli katkıda bulunurlar. (Eyüpgiller, 1999:12)

Öte yandan gelişen ve çarpıklaşan ekonomik yaşamın gereklerine uygun olarak bankalar, birtakım parasal ve ekonomik hizmetleri de yine belli bir bedel karşılığında olmak üzere müşterilerine sunarlar. Hatta günümüzde çoğu banka daha az riskli ve daha çok karlı olması nedeniyle bu yönde uzmanlaşmayı yeğlemektedir. (Sungur, 1999:1-3)

Bankaların ekonomik yönden önemini arttıran diğer bir husus, **tedavül** eden paranın miktarına tesir ederek fiyat mekanizmasına etkili olabilmesidir. Para ve kredi politikasının nicelik bakımından başlıca kontrol yöntemleri reeskont hadleri, açık piyasa işlemleri, mevduat karşılık nispetleri ve tedavüldeki para ve kredi miktarının dondurulması, sabit bir seviyede tutulmasıdır. Bunlar da doğrudan doğruya bankalar tarafından uygulanabilen operasyonlardır. Günümüz banka teknolojilerinde sermayenin uluslararası dolaşım hızı oldukça yüksektir, dolayısıyla tam manası ile iç huzur ve dış emniyetin olmadığı bir ortamda sermaye kolaylıkla yer değiştirir. Bu yönden elverişli gördüğü yerlere kaçar. Bir devrim veya savaş ihtimali belirdiğinde ortadan kaybolan ilk şey sermaye, yani para olur. Buhran ve panik zamanlarında ilan edilen banka **moratoryumları** ve örneğin 11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşen olaylar, bu kuruluşların oynadıkları önemli ekonomik rolleri açık bir şekilde göstermiştir.

Bankalar diğer işletmelerden farklı olarak rantabilite, likidite ve riskin dağılımı prensiplerine bağlı kalmak zorundadırlar. Banka parayı mümkün olduğu kadar ucuz bir faizle, hatta yerine göre faizsiz temin ederek, en yüksek faizle tüccar, ziraatçı, sanayici kişi ve firmalara **ikraz ederler (satarlar)**. Bu borç verme genellikle bir teminata bağlanır. Bu teminat maddi olabileceği gibi kişisel itibar şeklinde de olabilir. Elindeki parayı mümkün olduğu kadar çok kişi ve firmaya dağıtmaya, kasasında her para çekilişini cevaplandıracak kadar nakit para bulundurmaya çalışırlar.

Bankalar, kamuya ait para ve fonları toplamaları yönünden, kamu otoritesi tarafından çok sıkı denetlemeye tabi tutulurlar. Birçok ülkede herhangi bir işletmenin iflas etmesi devlet müesseseleri tarafından hiç de ilginç görülmemesine rağmen, bir bankanın iflas haline yaklaşması bile düşünölmek istenilmeyen bir hadise olur. 22 Haziran 2000 yılında ve 24087 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan bildiriyle 4389 sayılı Bankalar kanunu ile ilgili düzenleme yaparak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nu kurmuştur. (www.bddk.org.tr)

Bu teşkilat mensupları tarafından, bir bankanın mali bünyesinin taahütlerini karşılamayacak derecede zaafa uğramış bulunduğunun saptanması halinde Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu (TMSF) tarafından el konulabilir. Bu hassasiyet hemen hemen diğer ölkelerin hepsinde vardır. Örneğin A.B.D.’de Comptroller of the Currency, İtalya’da Bakanlar Müfettişliği, Almanya’da Bakanlar Murakabe Dairesi, Danimarka’da Bankalar Komiserliği aracılığı ile denetlemeler yapılmaktadır. (Eyüpgiller, 1999:19)

1.5 Risk Yönetimi ve Finansal Piyasalardaki Önemi

1.5.1 Riskin Tanımı

Risk, genel olarak bir faaliyetin içerdiği belirsizlik ve zarar olasılığıdır. Bir işletmede tipik olarak karşılaşılan riskler arasında örneğin fiyat dalgalanmaları, kur değişimleri, talep kaymaları, malzeme temini olanaksızlıkları gibi riskler belirtilebilir. Riskin sigortacılıktaki tanımı ise, belirli bir kaza veya tehlikeli durum sonucunda doğması muhtemel olan zarar demektir. Geniş anlamda ise risk tehlikenin derecesini ifade etmektedir. (Seyidoğlu, 1992:727)

1.5.2 Risk Yönetimi

Risk yönetimi, işletmenin kendisinin veya başka bir kuruluşun varlıklarını ve kazançlarını tehdit eden, tehlikeye sokan risklerin tanımlanması, ayrıma tabi tutulması, ölçülmesi ve ekonomik anlamda kontrol edilmesidir. (Çelik , 2002:61)

Modern kullanılışı ile işletme yönetiminin bir dalıdır. İşletmenin normal faaliyet süreci içerisinde karşılaşılabileceği risklerin giderilmesi, minimize edilmesi ve bunların

sigorta ettirilmesi gibi konularla ilgilenir. Örneğin bir risk yöneticisi güvenlik, kazaların önlenmesi, bina ve tesis güvenliği, kredi yönetimi ve en uygun sigortanın yaptırılması gibi işleri üstlenir. **(Seyidoğlu, 1992:727)**

Tarım toplumlarında hava şartları en önemli risk faktörü iken sanayi toplumuna geçiş ile birlikte mal fiyatlarındaki ani oynamalar yeni bir risk faktörü olarak ortaya çıkmıştır. Hizmet sektörünün gelişimi mevcut riskler devam ederken yeni risklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. İletişim teknolojisinde elde edilen ilerlemeler firmaların aynı anda pek çok riskle karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur.

Tüm dünyada rekabetin en sert biçimde sürdüğü günümüzde çok büyük meblağlara ulaşan finansal yatırımlar için de risklerin belirlenmesi ve ölçülmesi hayati bir önem arz etmeye başlamıştır. Bu durum risk yönetiminin bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmasına ve buna ilişkin sistemlerin oluşmasına neden olmuştur. **(Çelik , 2002:61)**

II. BÖLÜM

BANKACILIKTA RİSK YÖNETİMİNİN ÖNEMİ

2.1. Bankacılıkta Risk Yönetimi Anlayışının Ortaya Çıkışı

Kar maksimizasyonu amacı çerçevesinde faaliyette bulunan tüm organizasyonlar gibi, bankalar da ana çerçeve olarak makro ekonomik riskler (resesyonun etkisi gibi) ve mikro ekonomik riskler (yeni rekabet tehditleri gibi) ile karşılaşmaktadır. Ayrıca faaliyette buldukları ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yapıdaki değişim ve gelişmelere bağlı bir dizi riskler de söz konusu olmaktadır. Bununla beraber bankaların kendilerine has özellikleri diğer risk türlerini de gündeme getirmektedir.

Bankaları diğer organizasyonların faaliyetlerinden ayıran en önemli husus, aracılık ve ödeme fonksiyonları sunmasıdır. Ana ürün veya hizmet, fon fazlası ve fon açığı olan ekonomik birimler arasında üstlendikleri finansal aracılıktır. Ödeme sistemi bankaların bu ana rolünü kolaylaştırmaktadır. Bu çerçevede bankaların temel faaliyeti veya işi, bilanço ve bilanço dışı işlemlerden kaynaklanan risklerin yönetimidir.

Bankaların faaliyet alanlarındaki başarısı performans analizi ile ortaya konulabilmektedir. Performans analizi, esas itibarıyla hissedarların getirilerini maksimumlaştırılmasını etkileyen ana alan veya değişkenlerde elde edilen başarının temel belirleyicileri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Diğer bir ifadeyle, hissedarların elde katma değeri veya bankanın toplam değerinin maksimize edilmesi oldukça kompleks bir özellik taşımakta ve bir dizi iç ve dış performans alanında yer alan faktörlerin etkisinde kalmaktadır.

Finansal hizmetler sektörünün yapısı ve yaşadığı değişim süreci, bankaların iki alanda başarılı yönetim tarzı geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Bunlardan bir tanesi etkin kar yönetimidir. Bu yönetim alanında karlılık beklentisi yüksek olan piyasalara ilişkin anahtar kurumsal yetkinliklerin desteklenmesi ve buna yönelik olarak kilit role sahip işlerde teşvik yapısının belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu yönetim performans yönetimi olarak da ifade edilmektedir. Diğer yönetim alanı ise etkin bir

risk yönetimidir. Bu alanda risklerin tanımı, ölçümü, bunlardan sakınılması, transferi ve yönetimi üzerinde durulmaktadır.

Kurumsal açıdan risk yönetimi üç aşamalı bir süreçtir. Riskleri belirleyen ve yönlendiren etmenlerin analizi yani risk unsurlarını belirlenmesi, riske açıklığın ölçümü yani riskin ölçümü ve risklerin azaltılması veya ortadan kaldırılmasıdır. Uygulamada ise risk yönetimi, bankacılık sektörünün veya bankaların riske yaklaşımları ve bunu ele alış ve değerlendirilme biçimlerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. (Fındıkçı,2001: 19)

Özellikle 1980'lerden itibaren başlayan küreselleşme dalgası, ülkeler arasındaki finansal akışı kolaylaştırmış ve para-finansal araçların serbestçe akışı önündeki engelleri önemli derecede azaltmıştır. Bir Alman yatırımcı T.C. Hazine Bonoları almakta yada bir Türk vatandaşı New York borsasından hisse senedi alabilmektedir. Sermaye daha düşük getirili ama daha az riskli ülkelere yüksek kar beklentisi olan az gelişmiş ülkelere akmaya başlamıştır. Başka bir deyişle gelişmiş ülkelerin diğer ülkelerdeki yatırımları artmıştır.

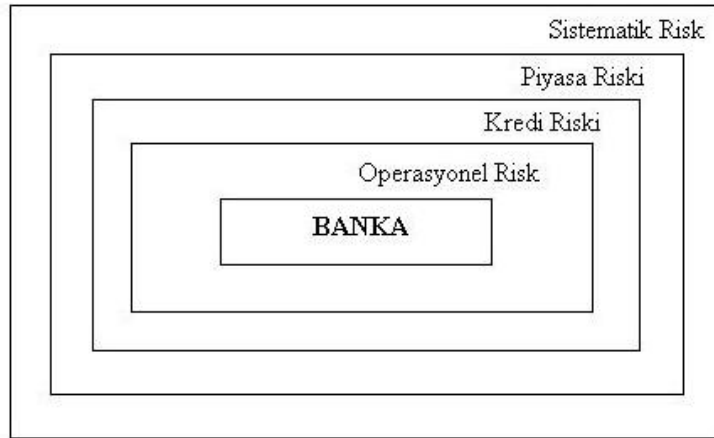
Risk yönetimine ilişkin ilk belirlemeleri BIS-Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements) yapmıştır. Bu kurum batı ülkelerinde faaliyette bulunan yabancı bankaların kendi ülkelerinde daha az ölçüde sermaye yükümlülüklerine tabi olması nedeniyle özellikle İngiltere ve Alman Merkez Bankalarının çabalarıyla yabancı bankaların bu yöndeki avantajını yok etmek amacıyla kurulmuş ve bu ülkelerde bankacılık yapılması için asgari sermaye koşulları getirilmiştir. Bu görev de BIS'e verilmiştir. BIS ilk düzenlemesini 1988 yılında uluslararası bankaların sermaye tabanının risk ağırlıklı aktiflerin yüzde 8'i olması şeklinde gerçekleştirmiştir. (Çelik,2002:61)

Yalnızca sanayileşmiş ülkeler arasında uygulanan bu standartlar kısa sürede yayılmış ve bankacılık sektöründe standart haline gelmiştir. Yaşanan mali krizler sonucu BIS'in esas olarak kredi riskine karşı düzenlenmiş olan 1988 kuralları, içinde bulunulan finansal dalgalanmalar sonucunda eksik kalınca bankalar kendileri çeşitli risk ölçüm sistemleri geliştirmişlerdir. Bunlardan en bilineni J.P. Morgan adlı uluslararası finansal kuruluşun gerçekleştirdiği Riskmetrics adlı risk ölçüm sistemidir.

Bu sistemde ele alınan piyasa riski ölçme biçimleri, diğer finansal kuruluşların sistemlerine de öncülük etmiştir. 1997 yılında ise BIS piyasa riskinin hesaplanmasına ait hesapları saptamıştır. Bu saptamalarda piyasadaki fiyat hareketlerinin getireceği kayıpları karşılamak üzere bankaları yeterli ölçüde sermaye ayırmaları usule bağlanmıştır. Bankacılık sektörü bu tekniklerden sadece yeterli sermaye ayırmak için değil, riskleri tespit etmek, riskleri iyi yönetmek, risk-sermaye optimizasyonu sağlamak ve de ülke koşullarına uygun metodolojiler gerçekleştirmek için de kullanılmaya başlanmıştır. (Fındıkçı,2001: 19)

2.2. Bankaların Maruz Kaldıkları Riskler

Bankacılık faaliyetleri ve işlemleri çok sayıda bilinmeyi içermektedir. Bilinmeyenler birçok farklı formda ortaya çıktığından riskler de doğal olarak oldukça fazla sayı ve forma ulaşmaktadır. Bununla beraber, her işlem ve faaliyette bazı risk unsurları bulunmaktadır. Dolayısıyla risk türünün belirlenmesi, riski doğuran olayların tespiti ve buna yönelik önlemler özel öneme sahip bulunmaktadır. Risk genel olarak gelecekteki olayların etkisinde kalan belirsizliklerden kaynaklanmaktadır. Bankaların karşılaştıkları riskler son derece geniş ve karmaşık olsa da Şekil 2.1deki grafikte gösterildiği şekilde ele alınabilmektedir.

Şekil 2.1. Bankaların Karşılaştıkları Riskler (Fındıkçı,2001: 21)

Bankaların karşılaştıkları riskleri genel olarak dört grupta toplamak olanaklıdır. Bunlar en dar kapsamlısından en genişine doğru sıralandığında; operasyonel riskler,

kredi riskleri, piyasa riskleri ve sistematik riskler olarak ifade edilebilir. Operasyonel riskler, bankanın kendi faaliyetlerinden kaynaklanan ve bankayla sınırlı olan risklerdir. Kredi riski, bankanın kredi alacaklarını zamanında ve tam olarak tahsil edememesi riskidir. Piyasa riski kategorisi altında bankaların finansal varlık portföyünün değerini etkileyen makro değişkenlerden kaynaklanan riskler yer alır. Buna faiz riski, kur riski, hisse senedi piyasası riski örnek verilebilir. Sistematik riskler ise, finans sisteminin bütününe etkileyecek ölçekteki gelişmelerin yol açtığı ve sektördeki birçok kuruluşu ödeme gücüne düşüren risklerdir. (Fındıkçı,2001:21)

Genel olarak bankaların karşılaştıkları risk türleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- **Kredi Riski:** Verilen kredinin anaparası geri dönmeyebilir.
- **Faiz Oram Riski:** Kredi mukavelesinin yapıldığı tarihteki faiz oranları, para piyasasındaki değişiklikler nedeniyle yükselebilir. Bu sebeple artış tarihinden vade sonuna kadar düşük faizle para kullanılarak zarara uğranılmış olur.
- **Likidite Riski:** Bankanın likidite planını yaparken gerçekleştirilecek nakit girişlerinde meydana gelebilecek gecikmeler likidite oranının düşmesine veya bankanın nakit akımında darboğaza girmesine neden olabilir.
- **Kur Farkı Riski:** Özellikle dış kaynaklı kredilerle döviz üzerinden borçlanmalarda, yerli para değerinin düşmesi halinde oluşacak olumsuz kur farkı işletme için risk oluşturur.
- **Menkul Değerler Riski:** Bankanın portföyündeki menkul değerlerin borsadaki değerlerinde ani düşüşler veya yükselmeler olabilir. Ekonomik kriz ve depresyon dönemlerinde bu portföylerden büyük riskler doğabilir.
- **Karlılık Riski:** Bankalar verdikleri kredilerden belli bir randıman beklerler. Önceden tahmin edilen randıman çeşitli nedenlerle arzu edilen seviyede tahakkuk etmeyebilir.

Bu risklere ilave olarak; özkaynak riski, aktiflerin kalitesi riski, fiyatlama riski ve yönetim riski gibi çeşitli risklerden de söz edilebilir. (Eyüpgiller, 1999:172)

2.3. Bankacılıkta Öz Sermayenin Risk Yönetimi Üzerindeki Önemi

2.3.1. Finansman Sorunu

Finansman firmaların kuruluş amacını gerçekleştirmek maksadıyla, çeşitli kaynaklardan para sağlanması, bu paraların uygun yerlere yeterli miktarlarda yatırılarak bir işin yapılması veya üretimin gerçekleştirilmesidir. Birçok ülkede sıradan ortakların öz kaynak veya yabancı kaynaklarına hiçbir sınır konulmadığı halde, bankaların spekülasyona çok açık ve çok riskli olması sebebiyle bu kurumlar için yasal düzenlemelerle daha titiz kurallar getirilme gereği duyulmuştur. (Eyüpgiller, 1999:55)

Bir işletme için 'finansman sorunu' denilince, üretim maliyetinin karşılanması, stokların eritilmesi, tahvil veya pay senetlerinin satışı, borç para sağlama, açık hesap üzerinden alacağı paraları yeni hesaplara nakletme veya tahsis yoluyla gerekli fonları temin etme akla gelmektedir. (Eyüpgiller, 1999:55)

İşletme iktisadı ilminde finansman işletmeye ya işletme bünyesinden veya dışarıdan en uygun şartlarla sermaye sağlamaktır. Fakat asıl göz önünde tutulması gereken husus sermayenin işletme menfaat ve gayesine en uygun şekilde kullanılmasıdır. Bankalarda finansman, öz sermaye sağlanması ve mevduat gibi yabancı kaynakların artırılması olarak tanımlanmaktadır. (Eyüpgiller, 1999:56)

Bir işletmenin finanse edilebilmesi için başvurulacak üç yol vardır:

- 1- Teşebbüsün öz kaynakları ile finansman
- 2- Yabancı kaynaklarla finansman
- 3- Kısmen yabancı, kısmen de öz kaynaklar ile finansman

Bankaların yüzde yüz öz kaynakları ile finansmanları olağan değildir. Banka işletmelerinde büyük oranda yabancı kaynak olmak üzere, üçüncü tip finansman görülür. Öz kaynak ile yabancı kaynak arasındaki nispi ilişkiye, dar anlamda **solvabilite oranı** denir. Ülkemizde normal şartlarda bu oranın en üst tavanı yoktur.

Bankacılığın gelişmiş ve denetim uygulamasının yaygın olduğu ülkelerde bu oranın 1/50 civarında olabildiği görülmektedir. (Eyüpgiller, 1999:56)

2.3.2. Öz Kaynaklar ve Sermayenin İşlevleri

Öz kaynakların en önemli kalemi sermayedir. Sermaye, bir işletmenin ortakları yani pay sahipleri tarafından işletmeye kuruluş sırasında veya sonradan yapılan sermaye artırımlarında konulan yahut konulması taahhüt edilen paradır. (Eyüpgiller, 1999:56)

Teoride, dağıtılmayıp işletme bünyesinde bırakılan karlar, yasal veya ihtiyari olarak ayrılan yedek akçeler ve yedek akçe niteliğindeki karşılıklar da öz kaynakların hesabında göz önünde tutulur. Bunlardan başlangıçta ortaklar tarafından konulan paraya ‘esas sermaye’, karlardan ayrılmak suretiyle oluşturulan fonlara da ‘yedek sermaye’ veya ‘**otofinansman**’ demek mümkündür. (Eyüpgiller, 1999:57)

Bankalar Kanunu’nun 2.maddesi öz kaynakları, bankaların ödenmiş veya Türkiye’ye ayrılmış sermayeleri ve yedek akçeleri ile BDDK’ca belirlenecek diğer sermaye benzeri kaynaklar toplamı olarak belirlemiştir. Aynı maddeye göre yedek akçeler ise TTK (Türk Ticaret Kanunu) ve ilgili kanunlar ile ana sözleşmelerine göre ayrılan ve üç aylık hesap özetlerinde görülen yedek akçelerden varsa bilanço zararının düşülmesinden sonra kalan tutardır. (Eyüpgiller, 1999:57)

Öz kaynaklar içerisinde sermayenin işlevleri, yedek akçeler ve karşılıklar kavramları önem taşımaktadır. Sermayenin kompozisyonu ve miktarı her işletmede olduğu gibi bankalarda da önemlidir.

Sermayenin banka işlevleri üzerindeki etkilerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- a) **Kuruluş İçin Gerekli İşlev:** Bankanın kurulabilmesi için gerekli olan en az sermaye miktarı, sermayeyi temsil eden paraların konulması zamanı, hisse senetlerinin tamamının nama yazılı olması, nakit karşılığı olarak çıkarılmış olması, menkul kıymetler borsasına kote ettirilmesi gibi şartların yerine getirilmesi zorunludur.

- b) İş Hacmini Sınırlandırma İşlevi:** Bankaların sermayeleri ve yedek akçeleri, bankanın açabileceği şube adedini, faaliyet gösterebileceği şehirlerin büyüklük veya küçüklüğünü, verebilecekleri kredilerin toplamı veya firma başına verilebilecek miktarını, toplayabilecekleri mevduat toplamını ve teminat mektupları limitini tespit bakımından **Bankalar Kanunu** (Bakanlar Kanunu da olabilir) hükümlerine göre kesin sınırlar oluştururlar.
- c) Kar Dağıtımına İlişkin İşlevi:** Ortakların yıllık kardan alabilecekleri kar payları, koydukları sermaye payı oranı ile sınırlıdır.
- d) Zararları Karşılama İşlevi:** Bankanın faaliyeti süresince ortaya çıkacak zararlardan, yedek akçeler ve muhtemel zararlar karşılıkları ile karşılanamayan bakiye kalan zararların sermayenin 2/3'ünü geçmesi halinde şirketin iflası istenebilir.
- e) Güvence İşlevi:** Bankanın yabancı kaynaklarını oluşturmasında, gerek mevduat ve gerekse plasman müşterilerinin çalıştıkları bankaya karşı duydukları güvencenin derecesinde sermaye ve öz kaynakların rolü çok büyüktür. **(Eyüpgiller, 1999:58)**

Yedek akçe ve karşılıkların önemini de şu şekilde anlatabiliriz;

Yedek akçelerin, şirketin kar etmesi halinde, belli oranlarda; karşılıkların ise şirketin kar etmesi şartına bağlı olmaksızın değerini kaybeden varlıklar veya risk miktarı kadar ayrılması gibi temel farklılıklardan başka, yedek akçelerle karşılıkların gerek ticaret hukuku gerekse vergi hukuku açısından ayrı nitelikler taşıdıkları bilinmektedir. Bunların muhasebeleştirilmelerindeki ayrılıklar da önemsenmesi gereken özelliklerdendir.

- a) Yedek Akçeler (Reverse Funds):** Yedek akçeler elde edilen karın yasal zorunluluk veya isteğe bağlı olarak dağıtılmayıp, şirket bünyesinde alıkonulan kısmıdır. Bunlar bankaların bünyesini sağlam tutmak, işletmenin devamlılığını, gelişmesini ve pay sahipleri ile alacaklıların haklarının korunmasını sağlamak ve faaliyet sonunda öz kaynaklarda doğabilecek azalışları karşılamak amacıyla

dağıtılmayarak net kardan ayrılan ve işletmede alıkonulan kısımlardır. Bu bağlamda bugün Türk Bankacılığı'nda da belirli şekilde ortaya çıkmaya başlayan, yedek maddi duran varlıklarla, yedek niteliğindeki karşılıkları da yedek fon ve varlıklar olarak göz önünde tutabiliriz. Faaliyet dönemi bittiği anda işletme hesaplarına aktarılmış, konusu belli fakat kesin miktarı belirmemiş zarar ve giderleri karşılamak için veya bu zarar ve giderin ilgili döneme mal edilmesini sağlamak amacıyla ayrılan karşılıklara ise, yedek akçe niteliğindeki karşılıklar denir. Burada zarar doğma olasılığının azlığı, esas karşılıklardan ayırıcı özelliğidir. Bunlara 'serbest karşılıklar' da denir. Bankalar Kanunu bankanın 3 aylık hesap özetlerinde görülen yedek akçeler toplamından, varsa zararların mahsubu sonunda kalacak bakiyeyi yedek akçe olarak tanımlamıştır.

b) Karşılıklar (Provisions):Yedek akçelerden nitelik olarak farklı olan karşılık adında bir hesap daha vardır. Bunlar tasfiye olunacak alacaklar için ve bunların detayı olan kanuni takipteki alacaklar için, değersiz alacaklar için veya donuk krediler için ayrılırlar. Karşılıklarda zarara dönüşme olasılığı oldukça fazladır. Yedek akçeler ve bu mahiyetteki karşılıklardan farklı olarak ayrılması gereken paraları ve fonları ifade eder. Oysa ki yedek akçeler işletmenin kar etmesi halinde ayrılırlar. Yedek akçelerde olduğu gibi karşılıklarda da bankalardaki uygulamada farklılıklar mevcuttur. Bankalar dışındaki diğer firmaların bir alacağa karşılık ayırabilmeleri veya gider kaydederek yok edebilmeleri için Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 288-322'nci maddelerindeki koşullara ve usule uyulması gerekir. Bankalar Yasası'nın 11'inci maddesinin 12'nci fıkrası, bankaları, kredileri ile diğer alacaklarından doğmuş veya doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararlarını karşılamak amacıyla karşılık ayırma zorunda bırakmış ve karşılık ayrılacak kredi ve alacakların nitelikleri ile bunlara ilişkin esas ve usullerin BDDK'nın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla düzenleyeceğini hükme bağlamıştır. Halen yürürlükte olan 04.05.1988 gün ve 88/12937 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na göre,

- Kredi değerliliğinin yitirilmiş olması
- Vadesinde ödenmeyen kredilerde temerrüt hali
- Kredi meblağı üzerinde özel takibe geçilmesi

- Kanuni takibe intikal etmesi hallerinde, ilgili Bakanlar Kurulu kararı ve 4 sayılı tebliğ uyarınca gerekli karşılıklar ayrılarak, aynı yılın Kurumlar Vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilirler. **(Eyüpgiller, 1999:59-62)**

Donuk kredilerin, özel takip, idari takip ve kanuni takip aşamalarında ayrılabilen karşılık oranları yukarıda işaret edilen kararın 6'ncı maddesinde belirtilmiştir.

Tablo 2.1. Bankaların Bilançoda Ayırdıkları Karşılıklar

Karşılığın Ayrılacağı Süre	Teminat Grupları				Teminatsız
	I. Grup	II. Grup	III. Grup	IV. Grup	
Alacağın Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabına Alındığı Tarihi Takip Eden 3'üncü Ayın Sonunda	0%	5%	10%	15%	20%
6'ncı ayın sonunda	0%	10%	20%	25%	40%
12'nci ayın sonunda	0%	25%	35%	50%	60%
18'inci ayın sonunda	0%	25%	50%	75%	80%
24'üncü ayın sonunda	0%	25%	50%	75%	100%

Karşılıklar Tablo 2.1 deki gruplara göre ayrılır. Bu uygulama ile bankaların dönüşü mümkün olmayan kredilerinin işleyen krediler gibi bilançolarda gösterilmesi sağlanmaya çalışılmış ve bunlara faiz işletilerek fiktif karlar sağlanmış gibi görülmüş, böylece banka bünyesinin zaafa uğraması önlenilmek istenilmiştir. **(Eyüpgiller, 1999:62-63)**

2.3.3. Mevcut Potansiyel Risklere Karşı Korunma Rasyosu

Bankaların mali bünyeleri ve kaynakların kullanımı ile ilgili usul ve esasları tespit etmek üzere Hazine Müsteşarlığı'na yayınlanmış halen yürürlükte olan 6 sayılı tebliğ ile bankaların öz kaynaklarının mevcut ve potansiyel riskler nedeniyle oluşacak zarara karşı korunması için izlenmek üzere 'Sermaye Tabanı / Risk Ağırlıklı Varlıklar,

Gayrinakdi Krediler ve Yüklümlükler' standart rasyosu uygulamaya konulmuştur. Bu tebliğe göre sermaye, 'ana sermaye' ve 'katkı sermaye'den oluşmaktadır. Ana sermaye; ödenmiş sermaye, kanuni yedek akçeler, ihtiyari ve fevkalade yedek akçeler, muhtemel zararlar karşılığı ve bilanço karından oluşur. Zarar varsa indirilir. Katkı sermaye ise, sabit kıymetler yeniden değerlendirme değer artış fonu ile iştirak ve kuruluşlardan gelen yeniden değerlendirme fonu toplamıdır. Katkı sermayenin, ana sermayenin %100'ünden fazla olan kısmı sermayenin hesabında göz önünde tutulmaz.

Rasyoda kullanılan sermayeden indirililen değerler nelerdir?

- Mali iştiraklere (banka ve sigorta şirketlerine) tahsis edilen sermaye
- Özel maliyet bedelleri
- İlk tesis giderleri
- Peşin ödenmiş giderler
- İştirakler ve sabit kıymetlerin rayiç bedelden aşağı olan kısmı

Bu indirimler yapıldıktan sonra kalan kısma 'sermaye tabanı' denir. Risk ağırlıklı varlıklar, gayrinakdi krediler ve yükümlükler, banka varlıkları içinde nakdi ve gayrinakdi kredilerde risk ağırlıkları tespit edilir ve rasyonun paydasında yer alır. Bu suretle bulunacak rakamlar aşağıdaki rasyoyu oluşturur.

Bu rasyonun en az %8 olarak tutturulması zorunludur. (Eyüpgiller, 1999: 67-69)

III. BÖLÜM

BANKACILIKTA KREDİ VE KREDİ YÖNETİMİ KAVRAMI

3.1. Kredi Yönetimi

Kredi yönetimi; ticaret, hizmet ve sanayi işletmelerinin mal ve hizmet sunum faaliyetlerini desteklemek amacıyla, bankalarca verilen ve bilançoların aktifine alacak olarak yansıyan işlemlerin yürütülmesidir. Kredi yönetiminin görevleri, müşterilerin kredilendirilmesi ve alacakların tahsili alanında yoğunlaşmaktadır. **(Berk, 2001:7)**

Müşterilerin kredilendirilmesi; sunulan fonlara belli ödeme süreleri tanınmasını, kullanım ve geri ödeme koşullarını belirleyerek, alacakların güvenceye alınmasını gerektirir. Alacakların müşterilerden tahsil edilmesi, alacak sürelerini izleyerek, vadesi dolmaları tahsil etmek ve gerektiğinde uyarı yöntemine başvurarak, kredilerin geri dönmemesi nedeniyle uğranılacak kayıpların en az düzeyde tutulması çabalarını gerektirmektedir. **(Berk,2001:17)**

Kredi yönetimince müşterilerin kredilendirilmesi, banka işletmesinin hedeflerine uygun bir biçimde varabilmesi için; planlama, yürütme ve koordinasyon işlemlerini gerektirmektedir. Bu konuda gerçekleştirilen faaliyetlerin önemi dikkate alınarak, alacaklara bağlı olan risk düzeyi ile bağlanan sermayenin maliyeti ve alternatif kullanım alanları da hesaba katıldığında kredi yönetiminin bankalarda bağımsız bir işletme fonksiyonu olarak yer alması sonucu ortaya çıkar. Deneyimleri sonucu kredi kullandırmada bankaların yeteneği önemli ölçüde gelişmiştir. Değişken şartlar ve çeşitli amaçlarla şirketlere uygun kredi çeşitleri sunmada başarılı olduklarını kanıtlamışlardır. Çeşitli işletmeler zaman zaman kredi kullanırlar. Hatta büyük kamu kuruluşlarının bile banka kredisi ile finansman yoluna gitmelerine sıkça rastlanır. **(Berk,2001:17)**

Bankalarda kredi yönetiminin temel işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

- Kullandırılabilir toplam kredilerin belirlenmesi
- Müşteri bulunması ve seçimi
- Çeşitli bilgi kaynaklarından firmalar hakkında bilgi edinilmesi
- Müşterilerin kredi limitlerinin saptanması
- Kredibilite, ödeme süreleri ve kredi güvencelerinin belirlenmesi
- Müşterilerin kredilendirilmesi
- Alacakların gözetimi ve kontrolü
- Kredinin dönüşüm hızının çabuklaştırılması
- Ödemelerin kontrolü
- Ödemelere ilişkin uyarının gerçekleştirilmesi
- Pazar gözlemlerinin ve pazar analizlerinin değerlendirilmesi

(Berk,2001:23)

Krediler bölümünde iş akışı incelendiğinde, işlerin operasyon ve analitik olmak üzere iki temel bölümden oluştuğu görülür. Operasyon bölümü, kredi başvurularının incelenmesi, kredi dosyasının doldurulması, sekreterlik işlemlerinin yerine getirilmesi ve raporların hazırlanması gibi işlerle ilgilenmektedir. Kredi işlemlerinin analitik yönü ise; kredi analizi, gözetimi ve kontrolü, yeni kredi başvurularının analizi, eğitim verilmesi ve araştırma yapılması gibi işlemleri içerir.

(Berk,2001:23)

Kredi yönetimi görevlerini yerine getirirken, kurumun diğer bölümleriyle koordinasyon içinde olmalıdır. Kredi kararlarının sağlam temele dayandırılması bakımından, işletme içi bilgi akış sisteminden iyi yararlanmalı ve özellikle muhasebe, bilgi işlem ve hukuk bölümleriyle sürekli bilgi akışı sağlanmalıdır. Ayrıca diğer banka ve firmaların kredi yönetimi birimleriyle de ilişki kurularak, karşılıklı bilgi ve deneyimlerden yararlanılması, günümüz pazar koşullarının gereğidir. **(Berk,2001:24)**

Kredi isteklisi firmanın diğer kuruluşlarla, özellikle satıcı ve müşterilerle ilişkilerinin de sürekli değerlendirilmesi gerekmektedir. **(Berk,2001:24)**

3.2. Bankacılıkta Krediler ve Kredi Çeşitleri

Kredi kavramına başlarken öncelikle kredinin tanımını bilmek ve taşıdığı nitelikleri irdelemek gereklidir. Bankacılıkta kredi, belli koşullarla kişilere ödünç para verilmesi veya onların bir yükümlülükleri için garanti verilmesi anlamına gelmektedir. Bir kişiye kredi verilmekle ona hem mali bir olanak sağlanmakta hem de saygınlık kazandırılmaktadır. Krediyi çeşitli açılardan çeşitli ayrımlara tabi tutmak mümkündür. Bu ayrımlar kredinin niteliği, vadesi, veriliş amacı, güvencesi, iş konusu, izni, kaynağı, ve tek düzen hesap planı şeklinde incelenilebilmektedir. **(Sungur, 1999:66)**

Ekonomik terminolojide kredi kelimesi, plasman adıyla da anılmaktadır. Plasman, bankaların nakdi kaynaklarını bir bedel karşılığında paradan para kazanmak amacı ile girişimde bulunan kimselere borç olarak (karz) vermesidir. Buna bankanın kredi vermesi de denir. Genel anlamda plasman, paranın gelir getiren menkul veya gayrimenkul değerlere, mallara ya da diğer servet unsurlarına yatırılarak değerlendirilmesidir. **(Seyidoğlu, 2000:695)**

Bir bankanın vereceği nakdi krediler ile teminat mektupları, kefaletler, aval, ciro ve kabuller gibi gayrinakdi krediler, satın alacağı tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette vereceği ödünçler, varlıkların vadeli satışlardan doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdi krediler ve gayrinakdi krediler kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, izlendikleri hesaba bakılmaksızın yasanın uygulamasında kredi sayılır. **(Eyüpgiller, 1999:121)**

Bankaların esas işlerinden olan kredide en önemli husus alıcının ahlakı, ödeme gücü ve isteyene karşı olan güvendir. Vereceği krediye karşı güven derecesini istihbaratı ile saptayan banka, gerektiğinde güveni somut varlıklar ya da maddi olmayan karşılıklarla takviye edebilir. Kredi; teminat, mal veya para kredisi olabilir. Fakat bankalar daha çok para kredisi ile ilgilidirler. **(Eyüpgiller, 1999:124)**

İşletmeler Neden Kredi Kullanırlar?

- Mevsimlik çalışma sermayesi ihtiyacı
- Köprü finansmanı
- Uzun vadeli çalışma sermayesi ihtiyacı
- Duran varlıkların finansmanı
- Duran varlıkların yenilenmesi
- Ödeme koşullarındaki değişmelerin finansmanı
- Olağanüstü harcamaların finansmanı
- Zarar eden işletmelerin kaynak ihtiyacı

(Berk,2001:8)

Kredi kullanımı için başka sayısız neden vardır. Her ne kadar, birbirlerinden farklı olsalar da, krediler vadelerine, teminatlarına ve diğer özelliklerine göre farklı gruplara ayrılabilirler. Kredilerin önemli bir bölümü çalışma sermayesinin finansmanına yöneliktir. Yani bir yıldan daha kısa sürelidir. Bu tür kredilerin yarısı mevsimsellik özelliğine haiz sektörlerde faaliyet gösteren veya projelere bağlı çalışan firmalar tarafından kullanılmaktadır. Finansal yapısı zayıf veya karlılığı yetersiz küçük şirketlere kısa vadeli krediler teminatlı olarak kullandırılır. Uzun vadeli kredileri işletmeler genellikle eşit taksitler halinde geri öderler. Bu tür krediler sabit varlık alımı veya işletme sermayesinin süreklilik gösteren kısmının finansmanında kullanılırlar. Borçlanma amacına göre uzun vadeli krediler teminatlı veya teminatsız olabilirler. Genelde kredilerin vadesi iki ile beş yıl arasında değişmektedir. **(Berk,2001:8-9)**

Uzun vadeli krediler ülkemizde yaygın kullanılmasa bile, bazı bankaların kredi portföyünde artan bir öneme sahiptirler. Büyük bankaların ticari ve endüstriyel kredilerinin önemli bir kısmı bu tür kredilerdir. Batılı ülkelerde bankalar bu tür kredileri kullandırmayı, sağladığı daha yüksek getiri yüzünden tercih etmektedirler. Fakat kısa vadeliyle karşılaştırıldığında uzun vadeli krediler bankaların riske girmelerine daha kolay yol açarlar. Ancak uzun vadeli krediler şirketler için daha çekicidir. Batılı ülkelerdeki firmalarda bile (genellikle gelişmemiş ülkelerde mi oluyor) uzun vadeli kredi kullanımı menkul kıymet

ihracından daha fazla ilgi görmektedir. Çünkü diğer finansman alternatiflerine göre daha ucuz, daha süratli ve daha kolay kullanılmaktadır. Batılı ülkelerde bankaların uzun vadeli kredi kullandırmaya yönelmesinin bir başka nedeni ise kısa süreli kredi pazarının menkul kıymet ihracıyla rekabet etmek için çok dar kar marjıyla çalışmasıdır. (Berk,2001:9)

3.3. Bankaların Kredileri Kullandırma Alanları

3.3.1. Niteliği Açısından Krediler

Türkiye'deki ticaret bankalarının, tüketici kredileri dışında kredi müşterilerine sağladıkları kredilerdir. Nakdi ve gayrinakdi olarak iki sınıfta incelenmektedir. (Seval, 1990:73)

3.3.1.1. Nakdi Krediler

Faiz yada faiz ve komisyon karşılığında ödünç para verilmesi biçiminde kullanılan kredilerdir. Bu tür krediler **iskonto**, **iştirâ**, **avans** ve **borçlu cari hesaplar** olarak kullanılırlar. İskonto ve iştirâ, bono yada poliçenin vadesinden önce banka tarafından alacaklısından satın alınması işlemidir. Avanslar bir defaya özgün olmak üzere, belirli bir vade ile çoğunlukla da maddi bir güvence karşılığında açılan kredilerdir. Borçlu Cari Hesaplar ise, belli bir vadeye bağlı olmaksızın TTK'nın 87.maddesi hükümlerine göre açılma, belli bir limit içerisinde müşteriye para çekme ve yatırma yetkisi veren güvenceli yada güvencesiz kredilerdir. (Sungur, 1999: 67-72)

3.3.1.2. Gayri Nakdi Krediler

Bir işin yapılması, bir borcun ödenmesi ya da bir yükümlülüğün yerine getirilmesi konusunda bankanın alacağı bir ücret ya da komisyon karşılığında yükümlü adına taahhütte bulunması, ona kefil olması biçiminde kullanılan kredilerdir. Bu tür kredilerde başlangıçta ödünç para verilmesi sözkonusu olmayıp, garanti verilmesi, yani borcun ödenmemesi ya da yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda tazmin edilmesi taahhüdü vardır. Gayrinakdi krediler; **teminat mektubu kredisi**, **sair**

kefalet kredisi, ithal garantisi, tahvil garantisi, kabul kredisi, aval kredisi gibi türlerine ayrılmaktadırlar. (Sungur, 1999:23)

3.3.2. Vade Açısından Krediler

- a. **Kısa Vadeli Krediler:** Vadesiz ve vadeleri 2 yıla kadar olan kredilerdir.
- b. **Orta Vadeli Krediler:** Vadeleri 2-5 yıl arasında değişen kredilerdir. (Sungur, 1999: 72)

Tesis kredilerinin bazıları, tarımsal gereç temini ve stok eritme gayesiyle verilen krediler buraya girer. (Eyüpgiller , 1999:121)

- c. **Uzun Vadeli Krediler:** 5 yıldan daha uzun vadeli kredilerdir. (Sungur, 1999: 72)

Yatırım ve tesis kredileri bu niteliktedir. (Eyüpgiller, 1999:121)

3.3.3. Veriliş Amacı Açısından Krediler

- a. **Yatırım Kredileri:** İşletmelere, bina ve tesislerinin yapımı için açılan kredilerdir. Bu tür krediler sabit değerlerin finansmanı amacıyla açıldığından orta ya da uzun vadeli olmak zorundadırlar.
- b. **Donatım (Teçhizat) Kredileri:** İşletmelere ait bina ve tesislerin genişletilmesi, yenilenmesi, modernleştirilmesi, makine ve teçhizat sağlanması için açılan kredilerdir.
- c. **İşletme Kredileri:** İşletmelerin üretim faaliyetlerini finanse etmek, döner sermaye gereksinimlerini karşılamak üzere açılan kredilerdir. Kısa ya da orta vadeli olabilen bu tür krediler, daha çok döner değerlerin yani kısa vadeli işletme gereksinimlerinin finansmanında kullanılır. (Sungur, 1999:67-72)

3.3.4. Güvence Açısından Krediler

- a. **Güvencesiz Krediler:** Tek imza karşılığında açılan kredilerdir. Yani kredi alanın atacağı bir imza kredinin sağlanmasına yeterli olmakta, banka başkaca bir güvenceye gerek duymamaktadır. Kredinin tek güvencesi kredi

müşterisinin kişiliğidir. Bu tür krediler, açık krediler şeklinde adlandırılmaktadır.

- b. Güvenceli Krediler:** Şahsi güvenceli krediler ve maddi güvenceli krediler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Şahsi güvenceli krediler, birden fazla kişinin imzaları karşılığında açılan kredilerdir. Kefalet karşılığı kredi, senetler karşılığı kredi, çift imzalı teminat mektubu kredisi bu tür kredilere örnektir. Maddi güvenceli krediler ise krediye güvence olarak maddi bir varlığın karşılık tutulması suretiyle kullanılan kredilerdir. Emtia karşılığı krediler, esham ve tahvilat karşılığı krediler gibi.

(Sungur, 1999:23)

3.3.5. İş Konusu Açısından Krediler

- a. Sanayici Kredileri:** Sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmalara verilen kredilerdir.
- b. Tarım Kredileri:** Tarım sektörünün finansmanı amacıyla kullanılan kredilerdir. Bağcılara, pamukçulara ve tütüncülere yapılan tarımsal iskontolar ve açılan borçlu cari hesaplar biçiminde görülmektedir.
- c. Konut Kredileri:** 2985 sayılı Kanun ve bu kanuna dayalı mevzuat çerçevesinde, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ile yapılan anlaşma hükümlerine göre kendi kaynaklarından hazır konut alan kişilere açtıkları bireysel krediler ile, ipoteye dayalı bireysel konut kredileri ve konut sektörünü kredilendirmeye yetkili KİT statüsündeki bankaların kredi mevzuatları çerçevesinde açtıkları kredilerdir.
- d. Tüketici Kredileri:** Gerçek kişilere ticari amaçla kullanılmamak kaydıyla, mal hizmet alımları dolayısıyla açılan bireysel kredilerdir.

3.3.6. İzin Açısından Krediler

Bunlar şube yetkili krediler ve otorize krediler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Şube yetkili krediler başka bir makamın iznine gerek olmadan şubece açılan kredilerdir. Otorize krediler ise ancak genel Müdürlük, Yönetim Kurulu gibi üst organın izniyle açılabilen kredilerdir.

3.3.7. Kaynak Açısından Krediler

Bunlar ikiye ayrılmaktadır. Birincisi, bankaların kendi kaynaklarından kullandıkları banka kaynağından kullandırılan krediler; ikincisi de bankaların başka kredi kuruluşlarından sağladıkları fonlarla müşterilerine kullandırdıkları dış kaynaklı kredilerdir.

3.3.8. Tevdiat Açısından Krediler

Bankalar mevduat sahiplerine bu hesaplarını karşılık göstermek kaydı ile avans alma olanağı tanıyabilirler. Özellikle, vadeli mevduatı tüccar müşterilerine cazip kılmak ve bu suretle mevduat hesaplarını fazla göstermek için, vadeli olarak yatırılmış paranın vadeden önce çekilmesi istemi ile karşılaştıkları zaman, bu paranın belli oranında ve küçük bir faiz farkı ile vermiş oldukları krediye ‘tevdiat karşılığı avans’ denilmektedir.

Genellikle, müşteriyle aralarında bir sözleşme imzalanır ve elindeki mevduat cüzdanına buna ilişkin bir not konulduktan sonra alıkonulması usuldendir. Müşteriye bir rehin makbuzu verilir. (Eyüpgiller,1999:141)

3.3.9. Teminatına Göre Krediler

- a. **Şahsi Teminatlı:** Kredinin teminatı bir kefil veya şahıs olduğu takdirde şahsi teminatlı kredi söz konusu edilir. Kredi, alanın şahsi imzası ile yetinilerek verilirse “açık kredi”, bir başkasının da imzası alınarak verilmişse “şahsi kefaletli kredi” denir.
- b. **Aynı Teminatlı:** Kredi maddi bir teminat alınarak verilebilir. Bu da, gayrimenkul, menkul veya işletme rehni olabilir. Menkul kıymet, emtia veya kıymetli evrak olur. (Eyüpgiller,1999:122)

3.3.10. Kullanma Şekline Göre Krediler

- a. **Üretim Kredileri:** Bunlar mal üretimi, tohumluk temini, hammadde satın alınması gayesiyle kullanılmak üzere verilen kredilerdir.

- b. Tüketim Kredileri:** Tatil yapmak, düğün yapmak, yiyecek ve tüketilecek maddeler almak için veriler kredilerdir. Bankaların “memur kredisi” diye adlandırdıkları kredilere, Emekli Sandığının memurlara, Ordu Yardımlaşma Kurumunun subaylara verdiği kredilerin bir kısmı bu gruba girer. Tüketim kredileri kullanılması sonucunda bir mal ya da değer arttırma etkisi yapmazlar.
- c. Yatırım Kredisi:** Üretimde bulunacak girişimlerin kurulması; imalathane, fabrika, çiftlik tesisi, arazi ıslahı, demiryolu, baraj yapımı gibi sabit sermaye tesisinde kullanılan orta ve uzun vadeli kredilere yatırım kredisi denir.

3.3.11. Borçlunun Kişiliğine Göre Krediler

- a. Kamu Kredileri:** Devlet, özel idareler, katma bütçeli kuruluşlar ve belediyelerle iktisadi devlet teşekküllerinin aldıkları kredi bu gruba girer.
- b. Özel Krediler:** Gerçek ve tüzel kişilerle ticari ortaklıkların aldıkları krediler özel kredi sayılır. (Eyüpgiller,1999:122)

3.3.12. Kullanılan Sektöre Göre Krediler

Kullanılan sektöre göre krediler aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

- a. Ticari Kredileri
- b. Tarım Kredileri
- c. Sanayi Kredileri
- d. Konut Kredileri
- e. Küçük sanatkar ve esnaf kredileri
- f. Turizm ve ulaştırma kredileri. (Eyüpgiller,1999:122)

3.4. Ticari Krediler

Ticari faaliyette bulunan kişi ve kurumlara, bu işleri dolayısıyla doğacak finansman gereksinimleri için açılan kredilerdir. Ticari krediler iş ve ticaret hayatında kullanılan kısa dönem finansal kaynaklar içinde önemli bir yere sahiptirler ve özellikle orta ölçekli firmalarda olmak üzere kurumsal borç ve varlıkların güçlü bileşenlerinden birini oluşturmaktadırlar. Kredi borçluları, çoğu zaman % 35'e varan oranlarıyla bir çok kurumsal bilançoda tüm varlıkların içinde önemli bir pay sahibidirler ve dolayısıyla da en çok risk taşıyanlardır. Bu yüzden de ticari kredilerin yönetim ve

analizleri kısa dönem finans yönetiminde ve tedarikçi-müşteri ilişkilerinde çok önemli bir adımdır. Örnek olarak, küçük bankalar ticari kredi verdiklerinde veya bunu ilan ettiklerinde bunu, finansal açıdan güvenilir ve sağlıklı olduklarının bir göstergesi olarak sunarlar. Böylece yeni müşterilerin ilgisini çekip pazar paylarının arttırlar.

Bir bankaya, ticari kredi verirken fonksiyonel olarak altı sorumluluk düşer:

1. Müşterinin kredi riski analizi ve değerlendirmesi,
2. Verilen kredinin, kredi dönemleri, ve eğer varsa, kredi limitleri göz önüne alındığında uygulanabilir ve onaylanabilir hale getirilmesi,
3. Müşteriler kredi ödeme zamanlarını kaçırdığında veya üzerlerine düşen görevleri yerine getirmediklerinde gerekli tahsilatların yapılması,
4. Müşteri davranışlarının izlenmesi ve gerekli finansal ve yönetsel bilgilerin toplanması,
5. Şüpheli alacakların ve müşterilerin ödeyememe risklerinin karşılanabilme garantisinin sağlanması,
6. Yatırımların alacaklarla finanse edilmesi.

Organizasyonların önlerinde tüm kredi riski yönetimlerini yürütmek için iki seçenek vardır. Bunlardan biri, firmanın kendi kaynaklarıyla ve kendi iş gücüyle idareyi sağlamak, bir diğeri de bunu, tam zıt olarak, firma dışından, bu işlerde uzmanlaşmış başka bir firmadan danışmanlık hizmeti alarak yapmaktır.

Eğer bir firmanın kredi müşterileri fazlaysa veya kredi satışları alacaklarında büyük bir orana sahipse kredi satışları üzerine bindirilmiş olan sabit maliyet daha çok sayıda müşteri hesabı üzerine dağılmış olur. Bu da firmanın kredi satışlarında daha ekonomik davranması açısından önemli bir aşamadır.

3.4.1. Borçlu Cari Hesaplar

Cari hesap, ticari ve parasal ilişkileri bulunan iki firmanın birbirlerine yaptıkları her alış ve satışı para olarak ödemeyip, bünyelerinde tuttıkları hesaplara borç ve alacak olarak kaydetmek, belirli devreler sonunda tasfiye etmek amacıyla açılan ticari hesaplardır. Özetle, anlaşma dönemi süresi içinde bütün alacak ve verecekler bu tek

hesapta izlenecek, hesap kapandığı zaman meydana çıkacak borç ya da alacak karşı tarafça istenecektir.

Bankalarda bu tür hesaplar alacaklı kalıntı bırakırsa ‘Alacaklı Cari Hesap’, borçlu kalıntı bırakırsa ‘Borçlu Cari Hesap’ adını alır. Borçlu cari hesaplar, banka ile ilişkileri iyi, söz ve imzasına sadık, mali durumları güvenilir firmalara açılır. Hesaba geçen her borç veya alacak derhal faize tabi tutulur. Müşteriye nc kişilerle ilgili ödeme ve tahsillerinde kolaylık sağlanmış olur. Açık borçlu cari hesaplar ve güvenceli (teminatlı) borçlu cari hesaplar olmak üzere iki grupta izlenirler. Güvenceli cari hesaplar da ‘Kefaletli Borçlu Cari Hesaplar’ ve ‘Maddi Güvenceli Borçlu Cari Hesaplar’ olmak üzere ikili gruba ayrılır. (Eyüpgiller, 1999:137)

3.4.1.1.Açık Kredi

Açık krediler sadece kredi müşterisinin imzası karşılığında açılan kredilerdir. Bir kişiye açık kredi açılabilmesi için: uzun bir ticari geçmişe sahip olması, ticari ahlakının çok iyi olması, varlığının geniş olması, iş konusunun krediyi güvenli ve akışkan olarak kullanmaya elverişli bulunması, işlerde deneyim ve uzmanlık sahibi olması, yeterli mevduat bulundurması ve komisyonlu iş getirmesi gibi koşullar aranır. (Sungur, 1999:89)

Güvenilir müşterilere sunulan kısa süreli kredilerin önemli bir bölümü açık kredi şeklinde kullanılmaktadır. Sadece müşteri imajı karşılığında sunulan bu krediler cari hesap şeklinde çalışmaktadır. Uygulamada daha çok ihracata hazırlık, akreditif teminatı ve kasa kolaylığı şeklinde kullanılmaktadır. Teminatsız olmaları nedeniyle riskli diye düşünülür. Ancak sadece seçkin müşterilere sunulduğundan risk başlangışta ortadan kaldırılmaktadır. Bu amaçla müşterinin uzun süreli ticari bir geçmişe sahip olması, kamuoyundaki itibarının üstün olması, rekabet yeteneğinin ve likiditesinin yüksek olması ve içinde deneyimli olması bankalar tarafından özenle değerlendirilir. (Berk, 2001:10)

3.4.1.2. Kefalet Karşılığı Krediler

Kefalet karşılığı kredi de açık kredide olduğu gibi müşterinin kredi değerliliğine güvenilerek imzası karşılığında açılır, ancak kredi değerliliğine güvenilir ikinci bir kişi daha devreye girer. Bu ikinci kişiye kefil adı verilir. Böylece bu kredi en az iki imza karşılığında açılmış olur. Lehine kefalet karşılığı kredi açılacak kişilerde de açık kredide aranan koşullar bulunmalıdır. Ayrıca bu tür kredide lehine kefalet karşılığı kredi açılan kişi, bu krediye kefil olacak kişinin genel vekaletine sahipse, herhangi bir anlaşmazlığı önlemek bakımından, kredi sözleşmesinin gerçek kefil tarafından imzalanması, buna olanak bulunmayan durumlarda ise sözleşme vekile imzalatılmadan önce kefil olacak kimsenin yazılı onayının alınması gerekir. Birkaç kefil alınması ve kefalet tutarlarının da farklı olması durumunda, her birinin kefil oldukları tutarlar ayrı ayrı belirtilerek imzaları alınır. Kefil imzasının alınmasından önce kefil ya da kefillerin kefalet ehliyetine sahip olup olmadıkları incelenmelidir. Çünkü bir kimsenin kefalet ehliyetine sahip olabilmesi için medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olması haricinde kefalete engel bir durumun da bulunmaması gerekmektedir. Kefil, kefalet tarihinden itibaren bir yıl boyunca kefaletten rücu edemez (vazgeçemez). Kefaletten rücu etmek istediği takdirde, rücu edeceğini, kefaletin geçerli bulunduğu yılın sona ermesinden en az 15 gün önce noter aracılığı ile bankaya bildirmek zorundadır. Aksi takdirde kefalet, aynı koşullar içinde bir yıllık süre için uzatılmış olur. Kefaletten rücu eden kefil, rücuun hüküm ifade ettiği tarihten önce doğmuş borçların kefil olarak devam eder. Bu nedenle banka gerek görürse o tarihe kadar tahakkuk etmiş alacağını rücu etmiş olan kefilden isteyebilir. **(Sungur, 1999:89-91)**

Öte yandan kefalet, kefalet karşılığı kredi ilişkisinin esaslı koşulu olduğundan, bir kefilin ya da tüm kefillerin rücu durumunda banka, bu kefalete dayanan cari hesap ilişkisini feshedeceğini hesap sahibine bildirebilir. Bunun için kefilin, kefaletten rücu edeceğine ilişkin beyanı alınır alınmaz, durum borçluya yazılı olarak bildirilir. Rücu eden kefil bulunamazsa, cari hesap ilişkisine son verileceğinin ihbar edilmesi gerekir. Rücu eden kefile de, rücu ettiği tarihe kadar kefaleti altında verilmiş olan paraların tutarı yazı ile bildirilerek bu tutarın kendisinden isteneceği belirtilmelidir. **(Sungur, 1999:92)**

3.4.1.3. Senetli Krediler

İskonto-iştirada kredisi ile senet karşılığı verilen kredilerden oluşmaktadır. İskonto-iştirada, henüz vadesi gelmemiş bir ticari senedin indirilecek belli bir bedel karşılığında satın alınmasıdır. Bankacılıkta iskonto-iştirada kredisi, ‘belli bir faiz ve komisyon karşılığında elinde bir senet bulunduran hak sahibinin bu senedinin vadesinden belli bir süre önce kendisine bankaca ödenmesidir. Böylece hak sahibi hamil vadesi dolmadan sözgelimi 100.000 YTL.’lik bir senedi yine sözgelimi 75.000 YTL.’ye razı olarak bankaya satmakta ve böylece nakdi bir kredi olanağına kavuşmaktadır. İskontoda senedin borçlusu aynı yerdedir. İştirada ise senet borçlusu başka bir kentte bulunmaktadır. (Sungur, 1999:106)

Bankalar vadesi gelmemiş ticari senetleri devralarak, vade tarihine kadar geçecek süre için faiz ve gider vergisinin düşülmesinden sonra peşin değerleri üzerinden müşteriye ödemede bulunurlar. Borçlusu aynı kentte olan senetlerin bu işleme tabi tutulmasında ‘iskonto’, borçlusu kent dışında olan senetlerin bu işleme tabi tutulmasında da ‘iştirada’ söz konusu olur. Türk Ticaret Yasası’nın kambiyo senedi adını verdiği senetlerden sadece poliçeler ve bonolar, iştirada ve iskonto edilebilirler. (Eyüpgiller, 2003:138)

Uygulamada senet kırdırılması olarak bilinen iskonto işlemi, bankalarca süresi henüz dolmamış poliçe, bono gibi kıymetli evrakın vadesine kadar ki faiz ve komisyonların düşülmesinden sonra bedelinin müşteriye peşin olarak ödenmesidir. Bu amaçla iskontoya alınacak senetlerin Merkez Bankası’nın reeskont politikasına uygun olması ve ayrıca senetlerin şekil şartları bakımından herhangi bir eksikliğin olmaması gerekir. Müşteriye iskonto kredisinin sunulabilmesi için ayrıca para ve sermaye piyasasındaki faiz oranları, senedin kalitesi ve tutarı, müşterinin banka açısından önemi, yerel rekabet durumu ve bankanın likidite yapısı gibi noktaların da dikkate alınması gerekir. (Berk, 2001:11)

Senet karşılığı krediler ise ticari senetlerin (bono, poliçe gibi) bankaya rehnedilmesi karşılığında açılan kredilerdir. Senet karşılığı vadeli satış yapan tüccar, alacaklı olduğu ama vadeleri gelmediği için bedelinden yararlanamadığı senetleri bankaya terhin cirosu ile rehin bırakır. Belli bir marj uygulayan banka örneğin senet bedelinin %90’ını tüccara kredi olarak ve kredi açma kuralları içinde öder. Borçlu cari hesap

biçiminde işleyen bu hesaba, belli dönemlerde faiz ve komisyon tahakkuk ettirilerek borç kaydedilir. Hesabın borçlu cari biçiminde çalışması şöyle olur: Senet bordrosuna dökülerek bankaya verilen senetlerin bedelleri kredi alana ödendikten sonra vadesi gelen senedin bedeli borçlusunu tarafından banka hesabına yatırılır, yani hesaba alacak kaydedilir. Yeniden teminata senet verilerek kredi limiti içinde bankadan yine para alınabilir, yani borç kaydedilir. Böylelikle cari hesap ilişkisi sürer. (Sungur, 1999:106)

Senet karşılığı avanslar, vadeleri gelmemiş senetlerin bankaya rehnedilmesi karşılığında verilen kredilerdir. Bu hesabın para hareketleri Türk Ticaret Yasası'nın 'cari hesap' hükümlerine, güvence yönü ise Medeni Kanunumuzun 'Kıymetli Evrak Üzerinde Rehni' hükümlerine göre işleme tabidir. Ticari bir ilişkiden doğmayan, **şartlı olan ya da ciroları teselsül etmeyen, ibraz ve kabule arzı belli bir tarihten önce olmayacağı notu bulunan, protestosuz notu bulunan, belli oranda damga pulu yapıştırılmamış olan** ve bankadan kredi alması yasak kişilerin imzalarını taşıyan senetler karşılığında avans verilmez. (Eyüpgiller, 2003:139)

Senetler karşılığında kredinin geniş bir uygulaması bulunmaktadır. Bu amaçla vadesi en çok 181 gün olan bonolar yaygın olarak kullanılır. Ayrıca kabul edilmiş poliçeler de teminata alınabilir. Çekler ise görüldüklerinde ödenmeleri gerektiğinden teminata kabul edilmez. Hatır ya da finansman senetlerinin de teminata alınmayacağı belirtilmelidir. (Berk, 2001:11)

Bankalar, senetlerin biçim koşullarını, ödenebilirliklerini, gerçek bir ticari alış veriş dayanıp dayanmadıklarını sürekli incelemek zorundadırlar. Pratikliği, randımanı, akışkanlığa olanak veren işleyiş özellikleriyle uygulamada en sık rastlanan kredi türlerinden biridir. (Sungur, 1999:107)

Ticari banka kredilerinde dönen varlıkların da teminat olarak gösterilmesi mümkündür. Bu amaçla alacak senetleri, ticari mal ve menkul kıymetler sıkça kullanılmaktadır. (Berk, 2001:11)

3.4.1.4. Ticari Mal Karşılığı Krediler

Sanayi hammaddeleri, tarım ürünleri ya da ticari malların bankaca rehin alınması suretiyle açılan kredilere ‘mal karşılığı avans’ denir. Bu da bir güvenceli borçlu cari hesap niteliğindedir. Bu kredilere, ürettiği malı hemen satmayan, satış için belirli bazı mevsimleri beklemesi gereken tüccarlar tarafından, bir ‘bekleme kredisi’ olarak başvurulur.

Malların dayanıklı türden ve satışı Tekel’in elinde olmayan cinsten olmasına dikkat edilir. Sigorta ettirilen malın saklanması elverişli depolarda bir yed-i emin’e teslim edilerek korunması gerekir. Depo, bankanın olabileceği gibi, müşteriye ait ya da üçüncü kişilere ait de olabilir. Bu hallerde doğal olarak, bazı özellik gösteren işlemler yapılması gerekmektedir. Kredinin koşulları kesin olarak sözleşme ile saptanır ve müşteriden bir ‘rehin bordrosu’ alınır. (Eyüpgiller , 2003:140)

Zaman içinde değeri düşmeyen fiyatı istikrarlı ve kolayca paraya dönüştürülebilen malların rehni karşılığında da kredi kullanılmaktadır. Muhtemel değer düşmesine karşılık banka lehine %20 ile %30 arası marj uygulanır. Ticari mal karşılığı kredi bir defada avans şeklinde veya taksitlerle ödenebilir. (Berk, 2001:11)

3.4.1.4. Hisse Senedi, Tahviller ve Altın Karşılığı Kredi

Ticari bankalar menkul kıymet pazarında alım-satımı kabul gören veya borsaya kote edilmiş pay senetleri ve tahvil karşılığında da kredi kullanılmaktadırlar. Devlet tahvillerinde %10, pay senetlerinde ise %25 ile %50 arasında marj uygulanır. (Berk, 2001:11)

Sermaye şirketlerinden anonim, sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklıkların pay senetleri ile çeşitli ortaklıklar ve kamu kuruluşları tarafından çıkarılıp Menkul Kıymetler Borsası’na kote ettirilmiş tahvillerin ve altın gibi kıymetli madenlerin rehin alınması suretiyle verilen krediler bu adla anılır. (Eyüpgiller,2003:141)

Bankalar Yasası’nın 12’inci maddesine göre, bankaların doğrudan doğruya ya da aracılı olarak sermayesine sahip oldukları kuruluş ve ortakların ana bankanın pay

senetlerini satın alması, rehin olarak kabul etmesi ve karşılığında avans vermesi yasaktır. (Eyüpgiller ,2003:141)

3.4.1.5. Temlik Karşılığı Kredi (Alacağın Devri Karşılığı Kredi)

Müşteriler bir kişiden ya da devlet ve kamu kuruluşlarından alacaklarını karşılık göstermek ve bunu bankaya yazılı olarak noter senedi ile (TTK Mad.163) devretmek suretiyle avans alabilirler. Böyle bir alacağın varlığı, kamu kuruluşları için Maliye ya da 'yetkili saymanlıktan' alacakları belgelerle, özel kişilerden alacaklar ise noter senediyle kanıtlanabilir. (Eyüpgiller,2003:140)

3.4.2. Döviz Kredileri

Ticari bankalar özellikle döviz kazandırıcı projelere döviz bazında parasal kredi kullanırlar. TCMB tarafından konvertibil olarak kabul edilen dövizlerin sunumu, müşteri tercihi ve banka kaynaklarına bağlıdır. Kredinin maliyeti, Libor+spread+yönetici banka komisyonundan oluşmaktadır. (Dış ticaretin finansmanında kullanılır.) (Berk, 2001:12)

3.5. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi

Bankacı müşterisinin somut nitelikleri ile birlikte soyut ve moral yönlerini de göz önünde tutmak zorundadır. Bu tarzda özel ve gizli yönler öğrenilirken son derece dikkatli olunmalı ve müşterinin alınganlığına meydan vermeyecek, onu küstürmeyecek şekilde davranılmalıdır. Bu bir yetenek ve tecrube işidir.

Kredi isteklerini değerlendirme başlıca iki grupta incelenebilir. Bunlar bankadan daha önce kredi almış olan firmalar ve bankadan ilk kez kredi almak isteyen firmalardır. (Eyüpgiller, 2003:130)

3.5.1. Bankadan Daha Önce Kredi Almış Olanlar

Bankada kredisi bulunan bir firma için bir araştırma yapılacak olursa, öncelikle bu firmanın ticari ve parasal durumunda olumsuz bir gelişme olmamalıdır. Bir şirketin parasal durumundaki olumsuz gelişmenin en büyük habercisi bankadaki kredilerin hareketsiz ve donuklaşmış olmasıdır. Bir banka bir şirkete kredi verirken verdiği kredinin bu şirkete gelir sağlayabileceğine inanmalıdır. Burada şirkete gelir sağlanmasından kasıt, kredi alan şirketin para ile para kazanabileceğinin banka tarafından anlaşılmasıdır. Eğer kredi alan şirket bankaya senet verip kredi alan bir şirketse, bu şirket sık sık kredi yenileme ya da vade uzatma ‘temdit’ isteklerinde bulunmamış olması gerekmektedir.

Bilindiği gibi bankalar verdikleri kredinin teminatı olarak senet almaktadırlar. Ancak bu senetlerin de kredi alan firmanın uğraş konusuna yakın meslekte olan bir tüccarın imzasını taşımasına dikkat edilmelidir. Örneğin, uğraş konusu kundura yapımı olan bir firmaya, inşaat taahhüt işleriyle uğraşan bir firmanın senetlerine karşılık kredi verilmemeli ya da böyle bir firmanın düzenlediği **poliçe** kabul edilmemelidir. Ayrıca risk santralından alınan cetvellerden, tüccarın mal varlığının diğer bankalardaki risklerini de karşılayabileceği anlaşılmalıdır. Bununla beraber istenen kredi, firmanın varlıklarıyla kredi yönergelerinde saptanan oranları aşmamalıdır. Doğal olarak, hesaplanan kredinin, şubenin toplam kredi limitini doldurup, **depasmana** meydan vermeyecek düzeyde olmasına ayrıca dikkat edilmelidir. (Eyüpgiller, 2003:131)

3.5.2. Bankadan İlk Kez Kredi Alanlar

İlk kez kredi almak isteyen firmalardan bankaların bir takım beklentileri vardır. Bankalar, kendilerine kaynak sağlayıcı işlemlerin de(mevduat vs.) kendi bankalarından yapılmasını beklerler. Eğer şirket mevduat işlemlerinde başka bankalarla çalışıyorsa, krediyi veren banka hiç değilse krediyi verdikten sonra bu tür işlemlerin kendi bankasına aktarılmasını bekleyecektir. Ayrıca bankalar bir şirkete ilk kez kredi kullandırırken, istenen kredinin müşterinin ticari amaç ve uğraşında kullanılmak koşuluna bağlanmasına dikkat etmelidirler. Örneğin, oğluna düğün yapmak için alınmış bir kredinin bankaya dönme olasılığı para kazanmak üzere bir yatırıma ya da mal alımına yatırılan kredinin geri dönme olasılığından çok düşüktür.

Ayrıca kredi verilecek kişi yada firmanın, Bankalar Yasası'nın 11'inci maddesinde kredi alması yasaklananlardan olmamasına dikkat edilmelidir.

(Eyüpgiller, 2003:133)

3.5.3. Kredilerin Açılmasında İş Akışı

Kredi açılmasında iş akımı, şube yetkilisi dahilinde kredi veya otorize kredi olmasına göre şu sırayı takip eder;

- Müşteri kredi isteği ile şubeye başvurur
- Müşteriden gerekli belgeler alınır. Bu belgeler 3 yıllık bilanço ve gelir tabloları, ticaret sicili, imza sirküleri ve şirket ana sözleşmesidir.
- En önemli kademelerden bir tanesi de istihbarat yapmaktır. İstihbarat; krediyi alanın iş konusu yeterliliğini, iş ahlakına uyup uymadığını (kötü alışkanlığı olup olmadığını), gayrimenkul varlığını ve diğer bankalarla olan ilişkisini ölçer.

Bu belge ve bilgiler toplandıktan sonra bankanın mali tahlil servisinde değerlendirme yapılır. Teklif şube kredi komitesinde görüşülüp karara bağlanır.

(Eyüpgiller, 2003:133)

Bankalar Yasası'nın 11'inci maddesinin 11'inci fıkrasına göre, banka ve kamu kuruluşları dışında kalan firmalara açılacak miktarı BDDK'ca belirlenecek tutarın üstündeki kredilerin verilebilmesi için, müşteriden alınacak hesap durumu belgesi ile bilanço ve kar ve zarar cetvellerinin Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine uygunluğunun 3568 sayılı kanuna göre tasdike yetkili yeminli mali müşavirlerce tasdik edilmiş olması zorunludur. **(Eyüpgiller, 1999:136)**

Kredilendirme süreci kredi talebi ile başlayarak kredinin analizi, kredinin yapılandırılması ve kredinin yönetimi gibi aşamaları mantıksal sıra içinde takip eder.

1.AŞAMA: KREDİ TALEBİ

Ciddi bir kredi çoğu zaman kredinin amacını, miktarını ve arzulan vadeyi de içerecek şekilde yapılır. Kredi talebi çoğunlukla geri ödeme kapasitesi hakkında bilgi veren finansal veriler ve kredi talebini haklı kılan diğer bilgilerle desteklenir. Kredi talei aşamasında müşterinin finansal verileri dışında kredi değerliliği araştırılır ve değerlendirilir. Müşterinin karakteri yani borcunu geri ödemeye ne derece istekli olduğu ve bu konudaki ahlaki yaklaşımı, şirketin içinde faaliyet gösterdiği sektör ve pazar yapısı incelenir. Kredi yöneticisi bu noktada kredi amacının bankanın kredi politikasına aykırı olduğunu saptarsa kredi talebini reddedebilir. Analize devam etme kararı aldığı takdirde yeni ek bilgiler gerekli olacaktır. Gerekli olan bilgi düzeyi müşterinin ne kadar tanıdığına, talebin karmaşıklığına ve ihtiyaç duyulan analizin derinliğine yakından bağlıdır.

2. AŞAMA: FİNANSAL ANALİZ

Finansal analiz aşamasında müşterinin geçmiş dönemdeki performansı ve geleceğe yönelik tahminleri değerlendirilerek finansal açıdan kredi değerliliği saptanmaya çalışılır. Bu analiz gerekli olan finansman türünün ve geri ödeme kaynaklarının saptanmasında önemli bir rol oynar.

Finansman ihtiyacının niteliği yapılması gereken finansal analizin ayrıntı ve derinlik derecesini belirler. Kısa vadeli, kendi kendini ödeyen krediler sınırlı bir analizle değerlendirilirken karmaşık ve uzun vadeli krediler nakit bütçelerinin hazırlanması, proforma tabloların oluşturulması gibi daha zor ve zaamın alıcı finansal araçların kullanımını gerekli kılabilir.

3.AŞAMA: KREDİNİN YAPILANDIRIMASI

Kredi talebinin ele alınması, bilginin toplanıp analiz edilmesi ve kredi tahsis kararından sonra kredinin yapılandırılması gerekir. Kredinin yapılandırılması kredinin miktarının, vadesinin, teminatının, faiz oranının, belgelenemesinin ve müşteri ile pazarlık koşullarının belirlenmesi sürecini kapsar. Bu aşamada kredi sözleşmesi imzalanır.

4.AŞAMA: KREDİ YÖNETİMİ

Kredi verildikten sonra kredi yöneticisinin görevi krediyi kontrol altına almak ve izlenmesini temin etmektir. İyi bir kredi yönetimi müşterinin performansının ve kredi sözleşmesindeki koşullara uyumun izlenmesini içerir. Banka yönetimi kredilerin yeniden değerlendirilmesi fonksiyonu sonucunda borçlunun durumu hakkında bilgi sahibi olur. Kredide ödeme zorlukları ortaya çıkar ve kredi riski değişirse ortaya çıkan sorunlara çare bulana kadar yöneticiler çabalarını yoğunlaştırarak sorunlu kredilere çözüm bulmaya çalışırlar.

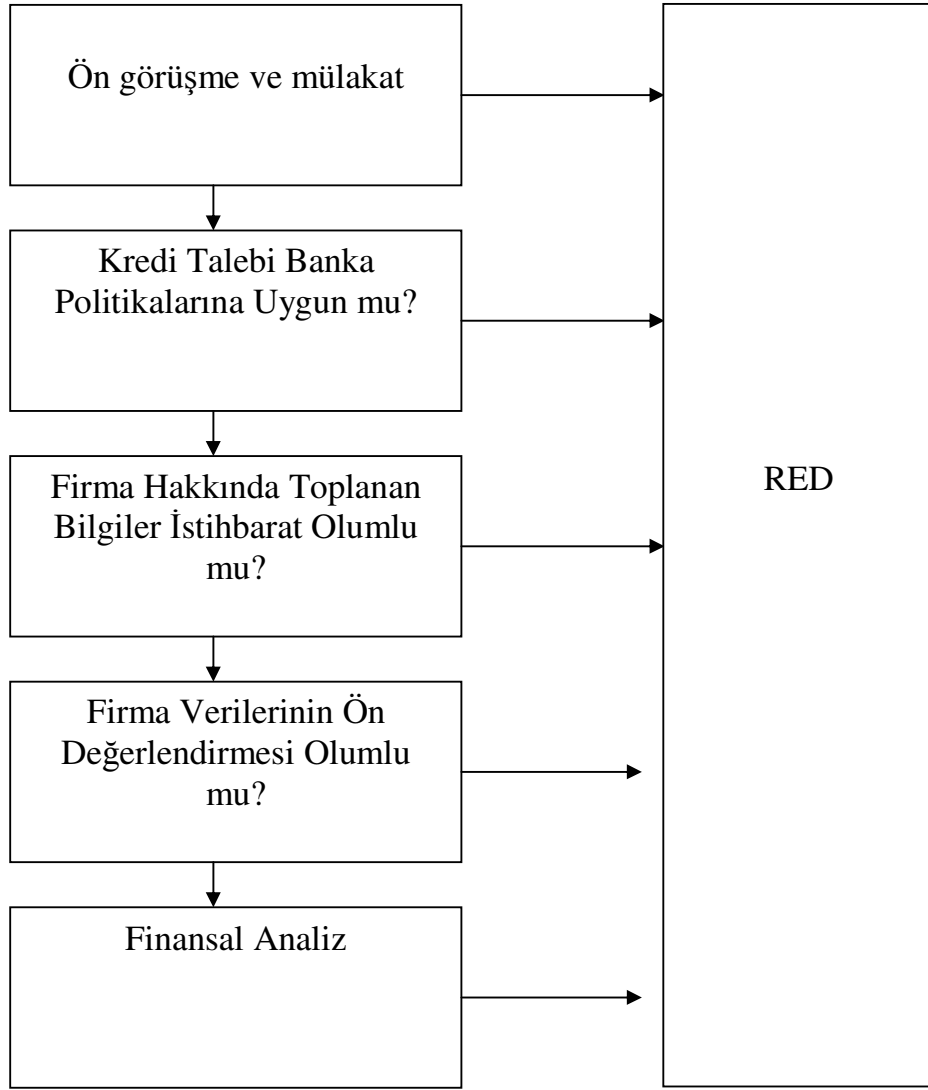
Bu çalışmada ele alınan kredi talebi ve kredinin finansal analiz sürecidir.
(Seval:1990:119-120)

3.5.4. Kredi Taleplerinde Eliminasyon Yöntemi

Kredi kararı eliminasyon sürecinin bir sonucudur. Bu süreç kredi yöneticisine kabul edilmeyecek bir talebini en kısa sürede elimine edilmesi olanağını verir. Süreç kredi mülakatı ile başlar. Bu aşamada talep kredi yöneticisine ulaşmış, kredinin amacı belli olmuş ve veriler alınmıştır. Kredi yöneticisi kredi talebinin bankanın kredi politikaları ile uyumlu ve kredi kriterlerini karşılar özellikte olduğuna karar verirse sürece devam edilir. İlk engeli aşan talep için ikinci aşama firma yöneticileri, firma ve sektör hakkında bilgi toplanması aşamasıdır. Borçlunun çevresindeki ünü, karakteri ve geçmişteki deneyimleri hakkında referans olabilecek bilgi kaynakları taranır ve firmanın içinde bulunduğu sektördeki yeri ve sektörün istikrarlılık derecesi araştırılır. Bu istihbarat esnasında karşılaşılan olumsuz faktörler kredinin bu aşamada reddedilmesine olanak sağlar. Firmanın finansal verileri karaktere yönelik istihbarat sırasında veya daha sonra toplanmış olur. Verilerin kısa bir değerlendirmesi kredinin çevrilmesine neden olacak önemli bir zayıflığı ortaya çıkarmazsa daha ayrıntılı finansal analiz yapmak üzere takebin incelenmesine devam edilir.

Bu yöntemde her aşamada kredinin kabul edilebilme olasılığı giderek artar. Ayrıntılı analiz aşamasına ulaşabilen kredi talebinin kabul edilme olasılığı gittikçe yükselmiştir. Ayrıntılı bir finansal analiz zaman alıcı ve masraflı olacağından

reddedilme olasılığını dikkate almadan her kredi talebine bu tür bir analizi uygulamak akılcı bir yaklaşım olmayacaktır. Akış şeması Şekil 3.1 de belirtilmiştir.

Şekil 3.1 Kredi Taleplerinde Eleminasyon
(Berk,2001:34-36)

3.5.5. Müşterinin Karakterinin ve Yönetim Kapasitesinin Değerlendirilmesi

Bu aşamada müşterinin borcunu geri ödeme kapasitesini ve arzusunu ölçebilmek için çeşitli gruplardan bilgi toplanır.

3.5.6. Müşterinin Karakterinin Değerlendirilmesi için Yapılan İstihbarat

Müşterinin karakteri kredi analizinde taviz verilemeyecek bir unsurdur. Karakter müşterinin dürüstlüğü ve borcunu geri ödeme konusunda ki istekliliğinin bir ölçüsü olarak değerlendirilmelidir. Olumlu karaktere sahip olan bir borçlu borcunu geri ödeyebilmek için elinden geleni yapacak ve bankası ile birlikte açıklık ilkeleri doğrultusunda çalışacaktır.

Öte yandan kredi müşterisi borçlarını geri ödeme konusunda yeterli derecede dürüst bir yaklaşıma sahip değilse alınan teminatlar ne denli güvenilir olursa olsun bankayı önemli sorunlarla karşı karşıya bırakabilir.

Karakter konusunda bir değerlendirme yapmak kolay değildir. Kredi yöneticileri bu konuda borçlunun müşterilerine, kendisine mal satanlara, diğer borç verenlere ve rakiplerinin firma hakkındaki izlenimlerine ve düşüncelerine dayanmak durumundadır. İyi tanınan ve bilinen bir firma için bu aşama kolaylıkla halledilebilmekte ancak müşterinin yeni bir şirket olması halinde iş zorlaşmaktadır. Bu durumda yerleşmiş yargılardan söz konusu olmayacağına göre müşteriyle ilişkisi olan diğer kişiler aranıp bunlardan bilgi toplamak gerekir.

(Çiloğlu,1988:24-25)

1. Resmi Kanallardan Gelen Bilgiler

- TCMB bildirimleri
- Risk bildirimleri
- Protestolu senet bildirimleri
- Karşılıksız çek bildirimleri
- Sorunlu bireysel kredi ve kredi kartı bildirimleri
- Bankalar birliği bildirimleri

- İcra ve iflas müdürlüklerinden gelen bilgilerin bankalara iletilmesi
- Mevzuata ilişkin bildirimler
- İcra ve iflas Müdürlükleri, Vergi Daireleri ve Mahkemelerden doğrudan gelen bildirimler, ihbarnameler
- İcra Müdürlüklerinden günlük olarak temin edilen icra listeleri
- Kambiyo mercilerinden gelen bildirimler
- Sektörel ve mesleki kuruluşların yayınları ve bildirimleri
- Resmi gazete
- Ticaret Sicil Gazetesi

2. Basın Yoluyla Elde Edilen Bilgiler

Bankalar basını çok yakından takip ederler. Medya, özellikle radyo ve TV kanallarındaki çeşitlenme sonrası çok kuvvetli bir istihbarat kaynağı haline gelmiştir.

- Görüntülü ve sesli basın
- Yazılı basın
- Günlük gazeteler
- Ticaretle ilgili olanlar
- Ticaretle ilgili olmayanlar
- Haftalık ve aylık dergiler

3. İnternet Kanalıyla Elde Edilen Bilgiler

İnternet dünya üzerinde bilgi paylaşımının en hızlı olduğu ortamdır. Her geçen gün kullanıcı sayısı ve kullanım yeri artmaktadır. Bankalar için basın organlarının sayfaları, firmalarının sayfaları, Sanayi ve ticaret odalarının sayfaları ulaşılması en kolay ve çabuk kaynak haline gelmiştir.

4. Banka İçi Kanallardan Elde Edilen Bilgiler

Bankalarda bilgi paylaşımı çok hızlı ve güvenilir olmalıdır. Teknoloji geliştikçe paylaşım ortamlarında da çeşitlilik, hız ve doğruluk beraberce gelişmektedir.

Banka içi kanallara örnek olarak banka sisteminin haber ekranları, e-mail, internet, bankanın istihbarat birimleri dışındaki kişiler (şubelerde çalışanlar, pazarlama, mali analiz ve kredi izleme birimlerinde çalışanlar) verilebilir.

5. Diğer Finans Kuruluşları Kaynaklı Bilgiler

Bankalar belli konularda güç birliği yaparlar. Kredi kartı ödemelerinde sorunlu müşteriler hakkındaki bilgilerin paylaşımı buna bir örnek teşkil edebilir. Son yıllarda bankaların ortaklaşa müşteri bilgi bankası kurma çabaları artmıştır.

6. Firmalar

Bankaların farklı firmalarla yaptıkları görüşmelerin bir faydası da çapraz bilgi akışının sağlanmasıdır. Farklı sektörlerdeki şirketlerle yapılan görüşmeler sırasında aynı sektördeki firmalar veya ilgili sektörler ve içindeki firmalar hakkında bilgi sahibi olunması çok yaygın bir oluşumdur.

7. İstihbarat

Toplanan bilgiler gerektiğinde ulaşılmak üzere istihbarat arşivinde toplanır ve derhal önlem alınması gerekenler ilgililere iletilir. İstihbarat arşivinde TCMB risk geri bildirimleri, TCMB karşılıksız çek ve protestolu senet bildirimleri, kredi talebi reddedilen firmalar, çeşitli nedenlerle analiz yapılamayan firmalar, ithalat/ihracat yasaklı firmalar, hacizli, iflas etmiş, konkordato ilan etmiş firmalar, icra müdürlüklerinden her gün alınan icra listelerinde yer alan firmalar, ticaret sicil gazeteleri, mevzuata ilişkin haberler saklanır. (Akgüç,2000:14-15)

3.5.7. Müşterinin Yönetim Kapasitesinin Değerlendirilmesi İçin Yapılan İstihbarat

Müşterinin karakteri belirlendikten sonra deneyimi, işkolundaki uzmanlık derecesi ve yönetim gücü hakkında da bilgi edinmek ve bir yargıya varmak gerekir.

Firma yönetimi uzun yıllar işbaşında ise geçmiş yılların performansı değerlendirilerek sektör içindeki konumunu ve ürünü araştırarak bir kanıya varmak daha kolaydır.

Ancak firmanın veya yönetimin yeni olması halinde analiz zorlaşmakta ve geçmişteki başka özelliklerin araştırılması gerekmektedir.

Organizasyondaki Özellikler

Başarılı bir firma mutlaka başarılı bir şekilde yönetilen bir firmadır. Yönetimin başarılı olabilmesi için bazı standartların var olması gerekir. Bunlar:

İç denetim mekanizmalarının varlığı: Yönetim şirketin maliyetleri, stokları, ticari alacakları, ticari borçları ve diğer hesapları izleyecek ve kontrol edebilecek bilgileri üreten bir sisteme sahip olmalıdır. Yani işletme faaliyetlerini yönetimin kontrolü altında tutacak mekanizmalar geliştirilmiş olmalıdır.

- Üretilen mal veya servisin kalitesinin yüksek olması
- Açıklıkla tanımlanmış mantıklı hedeflerin ve bu hedeflere ulaşacak planların varlığı
- İşletmenin üretim, pazarlama ve finans gibi temel fonksiyonlarını ifa edecek yönetim kalitesinin derinliği ve yeterliliği
- İyi tanımlanmış ve yapılandırılmış bir organizasyonun varlığı
- Yöneticinin iş ve sektör hakkında bilgisi
- Yöneticinin bu pozisyona gelebilmek için daha önceki dönemlere sahip olduğu bilgi ve deneyim birikimi ve bu görevi için hazırlık derecesi
- Yöneticinin yönetimin, planlama ve finans fonksiyonlarına yatkınlığı

Üretim Araçlarının ve Fiziksel Koşulların Araştırılması

İstihbaratı yapan kişi firmanın yönetildiği ve üretimin yapıldığı fiziksel mekanları mutlaka bilfiil gömelidir. Tesislerin fiziksel koşulları ve genel organizasyon yapıları yönetimin işine ne kadar hakim olduğu konusunda iyi bir gösterge teşkil eder. Önemli görevleri ifa eden yöneticilerle toplantı yaparak bu konularda bilgi edinilebilir.

Kişisel Yatırımlar

Firma sahiplerinin yatırımlarının niteliği araştırılarak bunların spekülatif nitelikli mi yoksa geçici olmayan, kalıcı ve likidite ve büyüme açısından dengeli mi olduğu incelenmelidir. Firma sahiplerinin, kredi verilmesi söz konusu olan işletmeye gerektiğinde sermaye enjekte edecek mali güçlerinin var olup olmadığı da araştırılmalıdır. (Berk,2001:28-29)

Pazar ve Sektör Analizi

Pazar ve sektör hakkındaki bilginin pek çoğunu müşterinin Pazar içindeki rekabet gücünü saptamak üzere yapılan istihbarat esnasında elde etmek mümkündür.

Bir işletmenin başarısı büyük ölçüde faaliyet gösterdiği pazara bağlı olabilir. Bu nedenle yöneticiler ürünleri için belirli bir Pazar olduğunu, pazardaki yerlerini tanımlamaları gerektiğini ve pazardaki beklenen paylarının ne olacağını bankaya anlatmak ve bildirmek zorundadırlar.

Firmanın bankaya sunduğu pazarlama planlarının varlığını doğrulayacak bilgiler yönetim tarafından bankaya verilmelidir. Bankacıya burada düşen görev kendisine sunulan bilgilerin doğruluğunu çeşitli kaynaklar aracılığıyla belgelemek olacaktır. Bu da diğer bankaları, firmaları ve kaynakları tarayarak büyük çaplı bir araştırmayı gerektirir.

Benzer pazarlarda faaliyet gösteren diğer şirketlerle yapılan karşılaştırmalar da firmanın başarı derecesi hakkında fikir verebilir. Karşılaştırmalı değerlendirmelerin yanı sıra pazarlama planının dayandığı varsayımlar, müşteri grupları, demografik koşullar, dağıtım koşulları ve coğrafik koşullar daha yakında izlenerek satış

tahminlerinin ne derece gerçekçi varsayımlara dayandırıldığı incelenebilir.
(Seval,1990:124-125)

3.5.8. Kantitatif İstihbarat

Kantitatif istihbarat işletme yönetiminin ve stratejilerinin başarısı ve güvenilirliği hakkında karar verebilmek için mülakatlar ve gözlemler yoluyla edinilen finansal olmayan bilgilerin değerlendirilmesidir. Ancak bu çaba kredi kararının sadece bir yönünü oluşturmaktadır. Bankanın finansal riskinin kantitatif olarak saptanması için gerekli, amaca uygun finansal verilerin toplanması şarttır.

Kantitatif bilgi kaynaklarını dört grupta toplamak mümkündür.

1 – Mali Tablolar

2 – Faaliyet Raporları ve Diğer Yönetim Raporları

3 – Mukayeseli Finansal tablolar, sektörel tablolar ve veriler

4 – Resmi Makamlara Verilen Hesap Durumları

(Müftüoğlu,2005:4)

IV. BÖLÜM

MALİ TABLOLAR VE ANALİZ YÖNTEMLERİ

4.1. Mali Tablolar

Firmanın finansal yapısını, bu yapıdaki zayıf ve güvenilir tarafları ortaya çıkarabilmek ve kredi kararını bu bilgilere dayandırarak verebilmek için finansal tablolara ihtiyaç vardır. Finansal tabloların üzerinde yapılan analizlerin sağlıklı ve güvenilir sonuçlar verebilmesi için tabloların nasıl hazırlandığında önemli ölçüde gözönünde bulundurulmalıdır. Tablolar çoğu zaman firmadaki yöneticiler tarafından hazırlanmakta daha sonra uzman muhasebeciler tarafından incelenmektedir. Bazen de firma büyük bir firmaysa bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetlenmektedir.

Finansal verilerin kalitesini saptayabilmek için yapılacak iki şey vardır:

1 - Finansal Bilgilerin Güvenilirliğinin Kanıtlanması: Özellikle büyük hacimli firmaların bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetlenip denetlenmediği belirlenmelidir. Denetimi yapan kuruluşun kendi alanında sözü geçen ünü olan bir kuruluş olmasına dikkat etmek gerekir.

2 - Denetiminin Yaptığı İnceleme Sonucunun Belirlenmesi: Firmanın güvenilir bir bağımsız denetim kuruluşuna tablolarını denetlettiği saptandıktan sonra bağımsız denetçinin firma hakkındaki görüşü incelenmelidir. Bir firmanın finansal tablolarının analizine bu raporu okumadan başlamamak gerekir. (Berk, 2001:35)

4.1.1. Gelir Tablosu

Tanım olarak gelir tablosu geçmiş dönemlere ait bilgi kaynağıdır. Geçmiş dönemlerdeki başarının trendleri firmanın gelecekteki performansı ve dolayısı ile borç geri ödeme kaynağı yaratabilme gücünün göstergesi olarak değerlendirilir. Finansal analizin temel amacı gelecekteki karlılık gücünün öngörülebilmesidir. Gelir tablosundaki çeşitli unsurlar gelecekteki karlılığın ne olabileceği konusunda analizciye önemli ipuçları ve soru işaretleri yaratır. (Akdoğan, 2001:155)

4.1.2. Bilanço

Bilanço gelir tablosunun aksine firmanın belirli bir zaman noktasında varlıklarının borçlarının ve özvarlığının fotoğrafıdır. Gelir tablosu akım kavramının bir yansımasıysa bilançoda stok kavramının bir yansıması olarak açıklanabilir. Dinamik bir çerçevede bilanço sürekli değişir. Bilanço analizinin temel amaçları şunlardır:

- Kredi karşılığında alınacak teminatı belirler.
- Daha önceki yıllara ait bilançolarla karşılaştırıldığında varlıklardaki ve borçlardaki trendlerle belirli varlıklarla belirli borçlar arasındaki trendler ortaya çıkarılabilir.
- Borç özvarlık yapısı incelenerek finansal kaldıraçın etkisi dolayısıyla bankanın riski ölçülebilir.
- Varlıkların kalitesi ve likiditesiyle, borçların niteliği ortaya çıkarılabilir.

(Çabuk, 2005:8)

4.1.3. Fon Akım Tablosu - Kaynak Kullanım Tablosu

Bilanço firmanın finansal durumunu belirli bir anda statik bir resim olarak verir. Gelir tablosu ise bir dönem içindeki gelirleri ve giderleri kaydeder. Kredi analizcisi çoğu zaman firmanın o dönem içinde nerelerden kaynak yarattığını ve yaratılan kaynakların nerelerde kullanıldığını görmek için bir kaynak kullanım tablosuna ihtiyaç vardır. Kaynak kullanım tablosunu yaratabilmek için iki dönemlik bilanço ve o döneme ait gelir tablosuna ihtiyaç vardır.

Bilanço kalemlerindeki değişimler yaratılan kaynakları ve kullanımları ortaya koyar. Aktiflerdeki artışları ve pasiflerdeki azalışları kullanımları, pasifteki artışlar ve aktiflerdeki azalışlar kaynakları gösterir.

Kaynak kullanım tablosunun incelenmesi firmanın finansal yapısını kaynaklarını ve bu kaynakların aktif edinmede ne şekilde kullanıldığı gösterdiğinden ilerdeki dönemlerde fon ihtiyacının tahmininde ve finansman alternatiflerinin seçiminde yararlı bilgiler sağlar. (Akgüç, 2000:142)

4.1.4. Nakit Akım Tablosu

Nakit akım tablosu, işletmenin nakit giriş ve çıkışlarını, kaynaklarını ve kullanım yerlerini göstererek açıklar. Nakit akım tablosu bir dönem içindeki nakit artış ve azalışlarının nedenlerini göstermek için hazırlanır ve dönemin kasa banka ve çek

hesaplarındaki değişimleri gösterir. Bu tablo sayesinde gelecekteki nakit ihtiyacı tahmin edilir ve nakit bütçesi hazırlanır. Borçlar ve banka kredileri işletmelerin gelecek dönemde yaratacakları nakit olanaklarla geri ödenir. Bu nedenle nakit akım tablosu kredi analizleri açısından önem taşımaktadır.

Nakit artış ve azalışlarının dönemin gelirleri (karları) ve giderleri (zararları) ile paralel olması gerekmez. İşletme kar elde ettiği halde nakit mevcudu azalabilir veya zarar ettiği halde nakit mevcudu artabilir. Çünkü gelir ve giderlerin tahakkuku tahsilat ve ödemesi farklı dönemlerde olabilir. İşletme elde ettiği karları nakit olarak buldurmazabilir. (Gücenme, 2005:247)

4.1.5. Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosu

Bir faaliyet dönemi içinde net işletme sermayesinde ortaya çıkan artış veya azalışları ve net işletme sermayesinin kaynaklarını ve kullanım yerlerini göstermektedir. Net işletme sermayesindeki değişim tablosunda, fon kavramı, net işletme sermayesini belirtmektedir. Bu nedenle fon akım tablosuna göre daha sınırlıdır. Ancak, uygulamada, fon akışlarının analizlerinde nakit akım tablosunun yanında en çok bu tabloya başvurulduğu ve fon akım tablosuna göre daha yaygın bir kullanım alanı bulunduğu söylenebilir.

Net işletme sermayesinde artış yaratan olaylar 6 grupta toplanabilir.

- Olağan faaliyetlerden sağlanan kaynaklar
- Olağandışı faaliyetlerden sağlanan kaynaklar
- Duran varlıklar tutarındaki azalışlar
- Uzun vadeli yabancı kaynaklardaki artışlar
- Sermaye artırımını suretiyle sağlanan kaynaklar
- Hisse senedi ihraç primleri

Net işletme sermayesinde azalış yaratan olaylar 7 grupta toplanabilir.

- İşletme olağan faaliyetlerinin zararlı sonuçlanması
- Olağandışı faaliyetlerle ilgili fon kullanımları

- Duran varlık alışıları
- Uzun vadeli yabancı kaynaklardaki azalışlar
- Sermayenin azaltılması
- Ödenen kar payları
- Ödenen vergiler

(Akdoğan, 2001:271-272)

4.1.6. Öz Kaynak Değişim Tablosu

Özkaynak değişim tablosu, ilgili dönemde özkaynak kalemlerinde meydana gelen artış veya azalışları gösteren tablodur. (Çabuk, 2005:74-75)

Özkaynaklar değişim tablosunun düzenleniş amacı özellikle sermaye şirketlerinde dönem içinde özkaynak kalemlerinde meydana gelen değişimlerin topluca gösterimini sağlamaktır. Özkaynaklar değişim tablosu cari dönem ve önceki dönem verilerini içerecek biçimde sunulur. Tablo; Ödenmiş sermaye , sermaye yedekleri, kar yedekleri ve geçmiş dönemler karı (zararı) ve dönem net karı kalemlerinin herbirinin dönem başı tutarını, dönem içinde kalemlerde meydana gelen azalışları , artışları ve dönem sonu kalanını ayrı ayrı gösterecek biçimde düzenlenir. (Gücenme, 2005:289)

4.1.7. Kar Dağıtım Tablosu

Kar Dağıtım Tablosu, dönem karının veya uğranılan zararın finansal yapıya etkisini ortaya koymak ;pay sahiplerine, kuruculara, ortaklara, diğer ilgililere, anasözleşme ve / veya yasa hükümleri uyarınca dağıtılacak kar payı tutarını belirlemek; yatırım alanı arayan birikim sahiplerine şirketçe elde edilen karın dağıtım şeklini göstermek amacıyla özellikle sermaye şirketlerince düzenlenmektedir.

Kar dağıtım tablosu aracılığıyla, şirketin kar dağıtım oranı ve şekli açıkça görülebileceği gibi, yıllar itibariyle karşılaştırmalar yapılmak yoluyla şirketin kar dağıtım politikası konusunda somut sonuçlara varılabilir ve gelecekte elde edilecek karların nasıl kullanılacağı konusunda tahminler yapılması kolaylaşır. Finansman kurumları, bu tablodan yararlanarak firmaların karlarını nasıl kullandıklarını kolayca izleyebildikleri gibi, bilançoda yer alan ödenecek vergi karşılıkları, dağıtılacak kar

payları gibi kalemlerin irdelemesini yapabilir, ayrıca karın dağıtım şeklini gözönünde tutarak, bilançoyu analize uygun bir hale getirebilir ve firmanın dönem sonu özsermayesini hesaplayabilirler. Söz konusu tablo, kredi isteklisi firmaların kredi değerliliğini saptamada yararlanabilecek araçlardan biridir. (Akgüç, 2000:109)

4.2. Mali Tablo Analiz Yöntemleri

Mali analiz, bir firmanın mali durumunu, faaliyet sonuçlarını ve finansal yönden gelişmesini saptayabilmek ve o firma ile ilgili geleceğe dönük tahminde bulunabilmek için, mali tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkileri ve bunların zaman içerisinde göstermiş oldukları eğilimlerin incelenmesinden oluşmaktadır.

- Firmanın faaliyetlerinde etkinlik ve başarı derecesini ölçmede,
- Firmanın temel ve ikincil hedeflerine ulaşip ulaşmadığını saptamada,
- Hedeflere ulaşılmamışsa nedenlerini araştırmada,
- Geleceğe yönelik planların hazırlanmasında,
- Üretilen mal ve hizmetlerin, üretim miktarı, üretim bileşimi ve izlenecek fiyat politikası konusunda karar almada,
- Firmanın varlıklarını tehlikeye düşürmeden, yükümlülüklerini yerine getirme gücü olup olmadığını belirlemede,
- Firma faaliyetlerini kontrol ve değerlendirmede,
- Firma faaliyetlerinin her evresinde doğru ve düzeltici kararlar almada büyük önem taşımaktadır

Mali tablolar gerek işletme yöneticileri, gerek yatırımcılar, gerekse kredi verenler açısından çeşitli yöntemlerle analize tabi tutulmakta ve analizi yapan ve yaptırانların amaçları doğrultusunda elde edilen bilgileri değerlendirilmektedir. Mali tabloların analizinde kullanılan temel teknikler;

- Karşılaştırmalı analiz
- Dikey yüzde yöntemi ile analiz (Dikey Analiz)
- Eğilim yüzdeleri yöntemi ile analiz (Yatay Analiz)
- Oran analizi

olmak üzere dört başlık altında toplanmaktadır.

4.2.1. Karşılaştırmalı Analiz

Karşılaştırmalı mali tablolar analizi işletmenin birbirini izleyen en az iki veya daha fazla faaliyet dönemine ait mali tabloların karşılaştırmalı olarak düzenlenmesi ve bu tablolarda yer alan kalemlerin zaman içerisinde göstermiş olduğu gelişmelerin ve değişikliklerin tespit edilerek incelenmesidir. Bu teknikte işletmenin geçmişteki durumu ile bugünkü durumu karşılaştırılmak suretiyle elde edilecek bilgiler işletmenin geleceği ile ilgili kararlara da ışık tutar.

Karşılaştırmalı mali tablo analizlerinden sağlıklı bilgiler elde edilebilmesi için:

- Faaliyet dönemlerin eş değer olması
- Aynı muhasebe kavram ve ilkelerine göre hazırlanmış olması
- Enflasyonist etkilerden arındırılmış olması
- Değişimlerin hem tutar hem de yüzde olarak hesaplanması gerekmektedir.

4.2.2. Dikey Analiz

Dikey yüzde yöntemiyle analiz, şirketlerin mali tablo kalemlerinin toplam içerisindeki ağırlığını ölçen, dönemler itibarıyla yapılan incelemeler ile şirketlerin mali durumu ve gelişimi hakkında bilgi veren basit fakat oldukça faydalı bir analiz türüdür. Dikey yüzde yöntemiyle analizde, mali tablolarda yer alan her bir kalemin toplam içerisindeki payı yüzde olarak ifade edilir. Dikey analiz iki yöntemle yapılabilir. Birinci yöntemde, aktif tabloları için aktif toplamı, pasif tabloları için pasif toplamı, gelir-gider tabloları için net kar (zarar) 100 kabul edilir ve alt kalemlerinin, bu tablo toplamına ağırlıkları hesaplanarak, yüzde ifadelerine dönüştürülür. Bu yüzde hesaplamalar üzerinden analiz gerçekleştirilebilir. İkinci yöntemde, tablolarda (aktif, pasif, gelir-gider) yer alan ana kalemlerin (aktif tablosu için; dönen varlıklar ve duran varlıklar, pasif tablosu için; kısa vadeli borçlar, uzun vadeli borçlar ve öz sermaye) her biri ayrı ayrı 100 olarak alınır ve alt kalemlerinin ağırlıkları hesaplanarak, yüzde ifadelerine dönüştürülür. Bu yüzde hesaplamalar üzerinden analiz gerçekleştirilebilir.

Dikey analizde öncelikle bakılması gerekenler:

- Aktif ve pasif dağılımındaki değişiklikler,
- Dönen varlıkların yapısındaki değişiklikler,
- Kısa vadeli yabancı kaynaklardaki değişiklikler,

- Stoklardaki değişiklikler,
- Borçların ve öz kaynakların pasif toplamı içerisinde gösterdiği değişiklikler,
- Öz kaynak artışları ile aktiflerin artışlarının karşılaştırılması,
- Gelir-gider tablosundaki kalemler

4.2.3. Yatay Analiz

Trend analizi olarak da bilinen yatay analiz, mali tablolarda yer alan kalemlerin zaman içerisinde gösterdikleri eğilimlerin incelenmesi ile yapılır. Yatay analiz yapılırken, baz yılı izleyen yıllardaki mali tablo kalemlerinin baz yıla göre göstermiş oldukları eğilimler incelenir.

Yatay analiz yöntemi ile yapılan analizlerde öncelikle bakılması gereken kalemler;

- Ticari alacakların ve satışların göstermiş oldukları eğilim,
- Stokların ve satışların göstermiş oldukları eğilim,
- Maddi duran varlıkların ve satışların göstermiş oldukları eğilim,
- Dönen varlıkların ve kısa süreli borçların göstermiş oldukları eğilim,
- Öz varlıkların ve borçların göstermiş oldukları eğilim,
- Maddi duran varlıkların ve öz kaynakların göstermiş oldukları eğilim,
- Satışların ve satılan malın maliyetinin göstermiş oldukları eğilim,
- Satışların ve faaliyet karı ile net karın göstermiş oldukları eğilim,
- Öz kaynakların ve net karın göstermiş oldukları eğilimdir.

Eğilim yüzdelerinin baz yıla göre hesaplanmasında baz yılın bütün değerleri 100 kabul edilir. Sonraki dönemlerin trend değerleri baz yıla göre hesaplanır. Örneğin analize tabi tutulacak Y1, Y2, Y3 dönemlerine ait mali tabloların y1 baz dönemine göre trend değerleri şöyle hesaplanır:

$$Y2 \text{ trend değeri} = y2/y1 * 100$$

$$Y3 \text{ trend değeri} = y3/y1 * 100$$

Yatay analizdeki en önemli nokta baz yılın seçilmesindedir. Baz olarak seçilecek yıl işletme için çok başarılı veya çok başarısız bir yılı olmamalı, işletmenin normal ve tipik bir yılı olmalıdır.

4.2.4. Oran Analizi

Finansal analizde çok yaygın olarak kullanılan oranlar bilanço kalemleri ve gelir tablosu kalemleri arasında çeşitli ilişkiler kurar. Oran analizinden yararlanabilmek için analizci hesaplanan oranları çok iyi yorumlayabilmelidir, zira matematik hesaplamalar herkes tarafından yapılabilir. Önemli olan oranların gerçekçi bir yorumunu yapabilmek ve başarının veya başarısızlığın nedenlerini saptayabilmektir. Bunun için firmanın faaliyetlerinin ve finansal durumunun analizci tarafından çok iyi bilinmesi gerekir.

Oranları dört temel grupta toplamak mümkündür.

- 1 – Karlılık Oranları
- 2 – Likidite Oranları
- 3 – Faaliyet Oranları
- 4 – Kaldıraç Oranları

Karlılık oranları kar rakamıyla satışlar, aktifler ve özvarlık karlılığı hakkında bilgi verir.

Likidite oranları firmanın kısa vadeli yükümlülüklerini yerin getirme gücünü ölçmek ve işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını saptayabilmek için kullanılır.

Faaliyet oranları işletmenin iş hacmini spesifik kalemlere yapılan yatırımlarla karşılaştırır ve bu varlıkların ne derece etkin olarak kullanıldığını ölçer. Bu oranlara devir hızları adı verilir.

Kaldıraç oranları firmanın kaynak yapısını, toplam kaynaklar içinde borcun ve özvarlığın payını ortaya koyar. (Seval, 1990:184-185)

1. Karlılık Oranları

Brüt Kar Marjı = (Satışlar – SMM) / Satışlar

Firma satışlarının brüt karlılığını gösterir.

Faaliyet Karlılığı = VÖK / Satışlar

Firma satışlarının faaliyet karlılığını ölçer.

Net Kar Marjı = Net Kar / Satışlar

Satışların karlılığını ölçer

Aktif Karlılığı = FVÖK / Top. Aktifler

Firmanın aktiflerinin karlılığını ölçer

Özvarlık karlılığı = VÖK / Özvarlık

Firmanın özvarlık karlılığını ölçer. (Akgüç,2000:196)

2. *Likidite Oranları*

Cari Oran = Cari Varlıklar / Kısa Vadeli Borç

Tüm cari varlıkların cari borçları karşılama gücünü gösterir.

Asit Test Oranı = (Cari Varlık – Stoklar) / Kısa Vadeli Borç

Kasa ve alacaklarla cari borcu karşılama gücünü gösterir. (Müftüoğlu, 2005:15)

3. *Faaliyet Oranları*

Alacak Devir Hızı = Kredili Satışlar / Ortalama Alacaklar

Alacakların yıl içinde kaç kez satışlara dönüştüğünü gösterir.

Alacak Tahsil Süresi = Ortalama Alacaklar / (Kredili Satış / 365)

Alacakların ortalama kaç günde tahsil edildiğini gösterir

Stok Devir Hızı = SMM / Ortalama Stoklar

Stokların yıl içinde kaç kez satışa dönüştürüldüğünü gösterir.

Ticari Borç Devir Hızı = Kredili Mal Alımları / Ortalama Tic. Borç.

Ticari borçların yıl içinde kaç kez ödendiğini gösterir.

Ticari Borç Ödeme Süresi = Ort. Tic Borç. / (Kredili Mal Alım / 365)

Ticari borçların ortalama kaç günde ödendiğini gösterir

Özsermaye Devir Hızı = Satışlar / Özsermaye

Firmanın özsermayesini ne ölçüde verimli kullandığını gösterir. (Akgüç, 1995:57-58)

4. Kaldıraç Oranları

Mali Yapı Borç / Özvarlık

Firmanın kaynak yapısında borcun özvarlığa oranı

Mali Yapı Borç / Toplam Varlık

Firmanın kaynak yapısı içinde borcun ağırlığını gösterir

Mali Yapı Özvarlık / Toplam Varlık

Firmanın kaynak yapısı içinde pay sahiplerinin haklarının oranını gösterir.

Mali Yapı Kısa Vad. Borç / Toplam Borç

Toplam Borç içinde kısa vadeli borcun payını dolayısıyla firmanın borçlarının risk yapısını gösterir.

Mali Yapı Sabit Varlık / ÖzVarlık

Firmanın sabit değerlerinin finansmanında ne ölçüde özsermaye kullanıldığını ortaya koyar.

Faiz Ödeme Gücü = (FVÖK + Amortisman) / Faiz

Faiz vergi öncesi kar ile kaç kez faiz yükümlülüğünün karşılanabileceğini gösterir.

Borç Servis Oranı = (FVÖK + Amortisman) / (Faiz + Anapara Taksidi / (1 - V))

Firmanın kendi yarattığı kaynaklarla borcuna ait yükümlülüklerini karşılama gücünü gösterir. (Seval,1990:187)

V. BÖLÜM

TİCARİ KREDİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE MALİ TABLOLARIN KULLANIMINA YÖNELİK ARAŞTIRMA

5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüzde bankaların öneminin gittikçe artması ve bankaların verdiği kredilerin enflasyonun ve faizlerin düşmesiyle birlikte artması verilen kredilerde hangi finansal tabloların ve değerlerin ne kadar önemde değerlendirildiğini tespit etmek önemlidir. Bu araştırmayla birlikte bankaların ticari kredileri onaylama sürecinde mali tablolardan yararlanma düzeyleri ve bu tablolardan hangilerinin diğerlerine göre daha önemli kabul edildiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bankaların kredilendirme sürecinde, mali tablo analizlerinde kullanılan üç temel yöntem olan yatay analiz, dikey analiz ve oran analizinden hangisine daha fazla başvurduklarını ortaya çıkarmak hedeflenmiştir.

Bu araştırmada; mali tablolar ve analiz yöntemleri ile ticari krediler arasındaki ilişkinin saptanması amaçlanmıştır.

5.1.1. Araştırmanın Kapsamı

Ticari kredilerin değerlendirilmesinde hangi mali tabloların ve analiz yöntemlerinin kullanıldığına dair yapılan bu çalışma; bankaların verdiği kredilerde sadece ticari kredileri ve kredilerde kullanılan finansal değerleri kapsamaktadır. Çalışma Türkiye’de faaliyette bulunan bankalar arasında yapılmıştır. Çalışmaya 8 tane banka katılmıştır.

5.2. Araştırmanın Ön Kabulleri ve Sınırlılıkları

5.2.1. Araştırmanın Ön Kabulleri

Çalışmada elde edilen veriler güvenlidir. Çünkü;

- Araştırmada teklifi kabul eden bankalarla çalışılmıştır.
- Veriler bizzat katılımcılar tarafından doldurulmuştur.

5.2.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın sınırlılıkları şoyledir;

- Çalışma sadece bankalara yönelik hazırlanmıştır.
- Çalışmada sadece finansal verilerle ilgili sorular yer almıştır.
- Araştırmaya katılan bankalar gizli tutulmamakla beraber hangi bankanın hangi cevabı verdiği gizli tutulmuştur.
- Araştırma Türkiye’de faaliyette bulunan bankalarla yapılmıştır.

5.3. Araştırmanın Yöntem Bilimi

5.3.1. Araştırmada rnek Büyüklüğün Belirlenmesi

Araştırmanın amacı; bankaların ticari kredileri değerlendirirken hangi mali tablo ve analiz yöntemlerini kullandığını saptamak olduğundan yığını, faaliyette bulunan bankalardaki kredileri değerlendiren mali analiz çalışanları oluşturmaktadır.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda ulaşılabilen bankalarla çalışma yapılmıştır. Türkiye’de faaliyette bulunan toplam 47 banka bulunmakta, bunlardan 13 tanesi kalkınma ve yatırım bankalarıdır. Yapılan çalışmada ticari kredi hacmi yüksek olan mevduat bankaları seçilerek anket çalışması uygulamasına geçilmiştir. Ancak anket sorularını gizlilik prensibi nedeniyle katılmak istemeyen bankalar dışında kalan 8 bankaya anket uygulanabilmiştir.

5.3.2. Veri Toplama Yöntemi

Araştırma modelinin tanımsal olması ve gerekli verileri tarafsız ve istatistiksel, analizlere uygun olarak toplanabilmesi bakımından en uygun veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi kullanılmıştır.

Anketin hazırlanma sürecinde hazırlanan sorular iki banka tarafından hem anket uygulanmış hem de anketin cevaplanabilmesindeki kolaylık açısından fikirler alınmış ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Araştırma amaçlarına uygun olarak hazırlanan anket formu ekte verilmiştir. Bankalara yönelik hazırlanan anket formunda sorular finansal tablolar ve değerlerde yoğunlaşmıştır.

Ankette hazırlanan soruların dağılımına bakılırsa;

- 1.soru bankanın ticari kredilerin büyüklüğünü ortaya koymaya yöneliktir.
2. 3. 4. 5. sorular mali tablolar ve mali tabloların içeriğindeki verilerle ilgili bilgi toplamaya yöneliktir.
6. 7. 8. 9. 10. sorular finansal analizde kullanılan oranlara yöneliktir

5.3.3. Araştırmadaki İstatistiksel Analiz Çözümlenmeleri

Anketler Excel dosyası olarak bilgisayar ortamında oluşturulmuş ve sözlü olarak telefonla anketin nasıl doldurulması gerektiği aktarılmıştır.

5.4. Araştırmaya Katılan Bankalar

5.4.1. Garanti Bankası

1946 yılında Ankara'da kurulan Türkiye Garanti Bankası A.Ş., 1983 yılında Doğu Holding bünyesine katılmış, 14 Aralık 2001 tarihinde ise Osmanlı Bankası ile birleşmiştir. Doğu Grubu bünyesinde Banka'nın şube sayısı 1983'te 297'den 2006 Ağustos'unda 471'e; aktif büyüklüğü ise 1983'te 386 milyon dolardan 2006 Haziran sonunda 29.8 milyar dolara yükselmiştir. 30 Haziran 2006 itibarıyla aktif büyüklüğü 46,710 milyon YTL, seviyesine ulaşan Garanti, Türkiye'nin en büyük 3. özel sektör bankasıdır. 1990 yılında ilk halka arzı gerçekleştiren Garanti, 1993'te Türkiye'de ilk defa yurtdışına hisse ihracı gerçekleştiren kurum olmuştur. Banka'nın sermayesinin %46.96'sı halka açıktır.

Bireysel, KOBİ, kurumsal ve ticari bankacılık alanlarında müşterilerine çok yönlü finansal hizmetler sunan Garanti'nin 30 Haziran 2006 itibariyle nakdi ve gayrinakdi toplam kredileri 22.4 milyar dolar; mevduat toplamı ise 17.3 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

Yaklaşık 6 milyon müşteriye bankacılığın her alanında, müşteri odaklı ve teknoloji yoğun bir yaklaşım ile hizmet vermekte olan Garanti'in 462 yurt içi şubesi, yurtdışında Lüksemburg ve Malta'daki şubeleri, 11,000 çalışanı, 1,320 ATM'i, yaygın kullanıma sahip internet şubesi ve çağrı merkezi, Banka'nın yaygın ve ulusal kimliğini tanımlamaktadır. Garanti'nin Hollanda'da Garanti Bank International ve Rusya'da Garanti Bank Moscow isimli bankaları bulunmaktadır. Garanti, Türkiye ve yurt dışında yerleşik kurumsal, ticari ve bireysel bankacılık, leasing, faktoring, yatırım ve portföy yönetimi hizmetleri, genel sigortacılık ve bireysel emeklilik alanlarında faaliyet gösteren bir finansal hizmetler grubunun lideridir.

5.4.2. Oyakbank

1984 yılında Bank of Boston'un İstanbul Şubesi'nin kurulmasıyla Oyak Bank'ın tarihçesi başladı.

Bank of Boston, 1990'da The First National Bank of Boston adını alarak Oyak, Alarko ve Cerrahoğlu'yla beraber 4 ortaklı bir Türk Bankası olarak faaliyetini sürdürdü. 1991'de Bankanın adı Türk Boston Bank A.Ş. olarak değişti ve 1994'te Oyak diğer bütün hisseleri alarak bankanın tek sahibi oldu. 10 Mayıs 1996'da Türk Boston Bank A.Ş.'in ismi değiştirilerek Oyak Bank A.Ş. oldu.

Bugün Oyak Bank A.Ş.'nin %100 sahibi olan Oyak Grubu, 31 Mayıs 1994'da İrlanda'da Oyak European Finance Plc ve 1 Ocak 1996'da Almanya'da Oyak Anker Bank GmbH 'ı satın aldı.

Oyak Bank A.Ş. 1996 yılına kadar sadece kurumsal bankacılık alanında hizmet vermekteydi. 1996 yılında sadece Ankara, Adana, İzmir ve Bursa'da, ağırlıklı olarak grup firma ve çalışanlarına hizmet veren şubeleri mevcuttu. 1998 yılında alınan

kararla müşteri ağını daha fazla genişletmek ve daha fazla noktada hizmet vermek amacıyla, bireysel bankacılık alanında çalışmalar başlatıldı. Bu amaçla şube sayısını artırma ve büyüme Oyak Bank A.Ş.'nin başlıca hedeflerini oluşturdu.

(www.oyakbank.com.tr)

5.4.3. Yapı Kredi Bankası

1944'te Kazım Taşkent tarafından Türkiye'nin ulusal çaptaki ilk özel bankası olarak kurulan Yapı Kredi, 61 yıllık köklü geçmişinde gerek sunduğu ürün ve hizmetlerle, gerekse kültürel ve sosyal alanlardaki girişimleriyle, ekonomik kalkınma ve toplumsal yapılanmada öncülüğünü sürdürdü.

İlk Telefon Bankacılığı hizmeti, 1991'de Yapı Kredi tarafından başlatıldı. 400'ün üzerinde hizmet noktası, 1.500'e yakın para çekme makinesi, telefon, wap ve internet üzerinden 24 saat kesintisiz hizmet veren dijital şubeler aracılığıyla banka ve müşteri arasındaki tüm sınırlar kaldırıldı. Kredi kartı ürünlerinde ise puan sistemi ve taksitli alışveriş gibi uygulamalar, yine Yapı Kredi'nin ilkleri arasında yer aldı.

Yapı Kredi'nin Türk bankacılığına yön veren projeleri, ulusal ve uluslararası kuruluşlarca da çeşitli ödüllere değer bulundu. Yapı Kredi Bankacılık Üssü, İngiliz Design Council tarafından 2000'de Millenium Product Award ile ödüllendirilirken; Yapı Kredi Çağrı Merkezi, European Call Center of the Year Awards yarışmasında Training & Coaching dalında Avrupa ikincisi olarak gümüş madalya kazandı. Aynı yılın bir başka ödülü ise uygulamalarının güvenilirliği ile dünyada ilk kez Arthur Andersen'in eSure mührünü almaya hak kazanan Yapı Kredi internet bankacılığı hizmeti Teleweb ile geldi.

Bankacılık dışında finansal kiralama, yatırım ürünleri, faktoring ve sigortacılık gibi tamamlayıcı nitelikteki finans hizmetleri için ayrı kurumlar oluşturarak öncülüğünü yan sektörlerle de taşıyan Yapı Kredi, böylece kurumların ve bireylerin tüm finansal ihtiyaçlarını karşılayabilen, dinamik bir yapı oluşturdu.

28 Eylül 2005 itibariyle, TMSF ve Çukurova Grubu'nun sahip olduğu %57,4 oranındaki Yapı Kredi hisseleri, finansal iştirakleri ile birlikte Koçbank A.Ş. (Koçbank) mülkiyetine geçirildi. Bu sayede, ülkenin önde gelen finansal gruplarından Koç Holding ve Avrupa'nın önde gelen bankacılık gruplarından UniCredit'in %50 - 50 ortaklığı olan Koç Finansal Hizmetler'in %99,8'lik iştiraki Koçbank çatısı altında, Türk finans sektörünün en büyük finansal gruplarından birinin yaratılması için adım atılmış oldu. Yapı Kredi hisselerinin %41,6'lık kısmı ise halka açık olarak işlem görmeye devam ediyor. (www.ykb.com.tr)

5.4.4. Denizbank

DenizBank Finansal Hizmetler Grubu'nun (DFHG) temelleri, DenizBank'ın özelleştirildiği 1997 yılında atılmıştır. DenizBank 1938'de, gelişmekte olan Türk denizcilik sektörüne finansman sağlamak üzere bir devlet bankası olarak kurulmuştur. Yüksek standartları ve sunduğu ürün çeşitliliği ile kısa sürede Türk bankacılık sektörünün saygın kurumlarından biri haline gelmiştir. 1992'de hükümetin bazı devlet bankalarını birleştirme kararı sonrasında DenizBank, Emlak Bankası çatısı altına girmiştir. 1997'de ise ayrı bir tüzel kişilik olarak özelleştirmeye açılmıştır. 1997 yılının başında, Zorlu Holding DenizBank'ı Özelleştirme İdaresi'nden bankacılık lisansı olarak satın almış ve aynı yılın Eylül ayında faaliyete geçirmiştir.

DenizBank'ın Zorlu Holding tarafından satın alınmasının ardından, yeni kurumsal kimlik çerçevesinde personel alımı ve şube açılışlarını içeren bir "hayata dönüş" programının uygulanmasına başlanmıştır. Tüm bu çalışmalar, hazırlanan beş yıllık stratejik plan çerçevesinde yürütülmüş ve planda öngörülen tüm hedeflere ulaşılmıştır. Yaşanan büyüme, TMSF'ye devrolan banka şubelerinin bir kısmının satın alınması ve 2002 sonunda Tarışbank'ın Gruba dahil edilmesi ile desteklenmiştir. Ayrıca DenizBank mevcut bankacılık ürün ve hizmetlerini tamamlamak üzere faktoring, finansal kiralama, yatırım ve portföy yönetimi şirketlerine ek olarak Avusturya ve Rusya'da banka satın almıştır.

Başlıca odaklandığı segmentler küçük ve orta ölçekli işletmeler, ihracatçılar, proje finansmanı ve bireysel müşterilerdir. DenizBank Finansal Hizmetler Grubu aynı

zamanda gemi finansmanı, turizm, tarım kredileri, yurtdışı inşaat projeleri, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi niş pazarlarda da faaliyet göstermektedir.

Avrupa Birliği üyeliğine hazırlanan Türkiye, AB standartlarına ve uygulamalarına uyum sağlamak amacıyla kurumlarını hızlı bir dönüşüme tabi tutmaktadır. DenizBank ve finansal kurumları, kuruldukları ilk günden bu yana doğru kurumsal yönetim ile beraber uluslararası işletme alanında en iyi uygulamaları benimsemişlerdir. DenizBank Finansal Hizmetler Grubu, Viyana'da bulunan iştiraki DenizBank AG aracılığı ile AB ülkelerinde faaliyet göstermektedir.

Grubun iştiraklerinden bir diğeri ise Türkiye'nin önemli ticaret ortaklarından Rusya'da bulunmaktadır. DenizBank Moskova, bu bölge ile ticaret yapan mevcut müşterilere yurtdışında da hizmet götürmekte ve çeşitli finansal ihtiyaçlarını yerinde karşılamaktadır. (www.denizbank.com.tr)

5.4.5. Türk Ekonomi Bankası

Türk bankacılık sektörünün saygın ve ayrıcalıklı finans kurumu olan Türk Ekonomi Bankası (TEB), bankacılık faaliyetlerine 1927 yılında başlamıştır. Kurulduğu yıldan bu yana genişlettiği şube ağı, ürün ve hizmet çeşitliliği ile yatırım, leasing, faktoring, sigorta ve portföy yönetimi gibi finans sektörünün çeşitli alanlarındaki aracılık faaliyetlerini sürdürmektedir. Ülkemizdeki bankaları derecelendiren kuruluşların verdiği notlar açısından ise bulunduğu grup içerisinde en yüksek dereceyi alan bankalardan biridir.

Şubat 2000'de halka açılan TEB'in yüzde 84,25 oranındaki hissedarı TEB Mali Yatırımlar A.Ş., 10 Şubat 2005 tarihinde dünyanın 7., Euro bölgesinin en büyük bankası olan ve 87 ülkede faaliyet gösteren BNP Paribas ile ortaklık anlaşması imzalamıştır. Bu ortaklık; Türk finans sektörünün saygın ve güçlü markalarından biri olan TEB ile uluslararası bir marka olan BNP Paribas'ın güç ve deneyimlerini birleştirmiştir. Bu ortaklık anlaşması ile BNP Paribas; TEB Yatırım, TEB Leasing, TEB Factoring, TEB Sigorta, TEB Portföy Yönetimi ve Amsterdam'da bir Hollanda bankası olarak faaliyet gösteren TEB NV'de pay sahibi olmuştur.

BNP Paribas ile güç birliğinin ve TEB'in dünyaya açılmasının önemli bir göstergesi olarak, TEB, BNP Paribas'nın 48 ülkede ve 80'e yakın noktada kurulu olan Trade Center'lar (ticaret merkezleri) ağına dahil olmuştur. Türkiye'de İstanbul, İzmir ve Adana'da açılan Trade Center'lar, dış ticaret konusunda danışmanlık ve bankacılık desteği vermekte ve müşterilerine uluslararası bir açılım sağlamaktadır. Ayrıca, bu ortaklık ile TEB, Türk müteşebbislerin yoğun olarak faaliyet gösterdiği ve BNP Paribas'nın güçlü olduğu ülkelerde Türk Masaları kurmaya başlamıştır.

TEB, BNP Paribas ile gerçekleştirilen ortaklığın ardından, kurumsal, ticari ve özel bankacılık alanlarındaki uzmanlığını bireysel bankacılık, işletme bankacılığı ve KOBİ Bankacılığı alanlarına da taşımaktadır. (www.teb.com.tr)

5.4.6. Finansbank

Türkiye'nin önde gelen bankacılarından Hüsni Özyeğin öncülüğünde kurulan Finansbank, 26 Ekim 1987 tarihinde faaliyete geçti. Bugün yurtiçinde 265 şubesi bulunan Finansbank bankacılık hizmetlerini Türkiye'nin yaygın olarak bankacılık çalışmalarını yürütüyor.

1995 yılı Finansbank için bir dönüm noktası oldu; stratejisini gözden geçiren banka 4 şubeli ağını genişletme ve perakende bankacılık piyasasına girme kararı aldı. Bu yıldan itibaren 2000 yılına kadar Bahreyn de dahil olmak üzere 100'den fazla şube açtı. Günümüze kadar kesintisiz olarak devam eden bu süreçte (Nisan 2006 itibariyle) ATM sayısını 470'e, POS sayısını 48 bin 278'e çıkardı.

Bankanın perakende sektöründeki faaliyetleri, Fiba Grubu'nun 1996 yılında süpermarket zinciri Gima'yı ve 1999 yılında Marks & Spencer'ın Türkiye'deki işletim haklarını satın almasıyla ivme kazandı. Bu sayede bireysel müşterilerin, ürün ve hizmet çeşitliliğinden doğacak sinerjiden yararlanma imkanları genişletildi. 1999 yılında Galaxy Card ile kredi kartları piyasasına giren Finansbank, 2002 yılında tüm kredi kartlarını CardFinans markası altında topladı. Finansbank'ın kredi kartı sayısı Haziran 2005 itibariyle 2 milyon 218 bine ulaştı. Fiba Grubu, 2005 yılının Nisan ayında bünyesinden Gima'yı çıkartarak Swissotel'i bünyesine kattı.

2006 yılının Ağustos ayına kadar toplam 10 ülkede bankacılık yapan Finansbank, Türkiye dışında, İsviçre, Hollanda, Fransa, Almanya, Belçika, Rusya, Romanya, İrlanda ve Bahreyn'deki şube ve bankalarıyla bu tarihe kadar hizmetlerini sürdürdü. Bu yapısı ile Finansbank yurtdışında en çok yatırımı olan ve en yaygın ağa sahip Türk bankası iken 2006 yılının Ağustos ayında Yunanistan'ın en büyük bankası National Bank of Greece (NBG) ile yapmış olduğu anlaşma sonucunda %46 hissesini NBG'ye devretti. Anlaşma sonucunda Finansbank'ın Türkiye'de bulunan Finans Leasing, Finans Yatırım, Finans Portföy Yönetimi, IBTech iştiraklerinin yanı sıra yurt dışında faaliyet gösteren Finansbank Malta, Finansbank'ın mülkiyetinde kalırken; Hollanda, İsviçre, Rusya ve Romanya'daki bankacılık faaliyetleri dahil olmak üzere diğer tüm yurt dışı faaliyetleri Fiba Holding yönetimine geçti.

Bu başarılı dönemin ardından Finansbank'ın net kârı 2006 yılının ilk altı ayında bir önceki yılın aynı dönemine oranla %56 artarak 275 milyon YTL olarak gerçekleşti. Karlılıkta elde edilen bu gelişmeler sonucunda Finansbank'ın toplam özkaynakları 2005 sonuna göre %8 büyüyerek 1,506 milyon YTL'ye ulaşmıştır. Finansbank'ın sermaye yeterlilik rasyosu %11.33 seviyesinde gerçekleşmiştir. (www.finansbank.com.tr)

5.4.7. HSBC

Merkezi Londra'da bulunan HSBC Grubu, bireysel, ticari, kurumsal, özel bankacılık ve yatırım bankacılığı ile sigortacılık alanlarında Asya-Pasifik Bölgesi, Avrupa, Kuzey ve Güney Amerika, Ortadoğu ve Afrika kıtalarında faaliyet göstermektedir.

Organizasyon Yapısı: HSBC Bank A.Ş., %100 HSBC Bank plc. iştirakidir.

Şube sayısı 181, ATM sayısı 504 , müşteri sayısı 2 milyonu aşkın ve çalışan sayısı 4131 dir.

Doğrudan Bankacılık Kanalları: Müşterilerine güvenli, hızlı, ve kullanımı kolay İnternet Bankacılığı ve Telefon Bankacılığı hizmetleri sunan HSBC Bank A.Ş., ATM'lerinde de en yeni teknolojileri kullanarak Türkiye'nin en hızlı ATM ağlarından birini müşterilerinin hizmetine sunmaktadır.

1990 HSBC Bank A.Ş. Türkiye pazarına giren ilk İngiliz banka oldu. Midlank Bank A.Ş. olarak %100 yabancı sermaye ile İstanbul'da kuruldu.

Türkiye'de 1990 yılından itibaren kurumsal bankacılık alanında ve sermaye piyasalarında faaliyet gösteren HSBC Bank A.Ş., 1997 yılından bu yana da, kapsamlı ürün yelpazesi ile bireysel bankacılık hizmetleri sunmaya başladı.

Ekim 2001'de Demirbank T.A.Ş.'nin satın alınmasının ardından, iki bankanın birleşme işlemleri Aralık 2001 içinde sonuçlandı.

Yerel piyasalar ve ürünler hakkındaki bilgi ve birikiminin yanı sıra, HSBC Grubu'na bağlı diğer kuruluşlarla yakın işbirliği sonucunda kazanılan zengin uluslar arası deneyim sayesinde HSBC Bank A.Ş., sunduğu ürün ve hizmetleri piyasa koşullarındaki değişimlere hızla adapte edebilmesiyle bugün Türk finans piyasalarında saygın ve güvenilir bir yere sahiptir. (www.hsbc.com.tr)

5.4.8. Şekerbank

Şekerbank, genç cumhuriyet'in sanayi ve ticarete yükselme çabalarının bir parçası olarak şeker pancarı üreticisi ve şeker sektörünün finansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 1953 yılında, Pancar Kooperatifleri Bankası adı altında Eskişehir'de kurulmuştur. Şekerpancari üreticilerinin Pancar Kooperatiflerindeki küçük birikimlerinin birleşmesiyle oluşturulan sermaye ile çalışmaya başlayan banka, 1956 yılında Ankara'ya taşınarak Şekerbank adını almıştır. Şekerbank, 1993 yılından itibaren özel banka statüsüyle dinamik bir yapıya kavuşmuş, büyük atılımlar yapmıştır. Bu temel yapının bilincinde hizmet veren Şekerbank, kurucusu Pancar Kooperatifleri ortaklarının meydana getirdiği bir buçuk milyonluk kitleden aldığı güçle bugünlere ulaşarak Türkiye'nin en köklü bankalarından biri olmuştur.

Çok ortaklı geniş sermaye tabanına oturan sağlam yapısını, istikrarlı ve kararlı büyümesiyle 2006 yılına taşıyan Şekerbank, ortaklarından ve halktan aldığı güç ve destekle, bugün yurt içinde 203 şubesi ile hizmet vermektedir. %38.83 oranında hissesi borsada işlem görmektedir. Türkiye'nin en geniş sermaye tabanına sahip kuruluşlardan biridir. Almanya'da bir dış temsilciliği, KKTC'de kurulu olan Off-

Shore (Kıyı Bankası), 500'ü aşkın yurt dışı muhabir banka ilişkisi ile müşterilerin dış işlemlere yönelik taleplerini ve ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Toplam Personel Sayısı: 3424

Personel Kadın/Erkek Oranı: Kadın 1697; Erkek 1727

Ortakları: Şekerbank T.A.Ş. Personeli Munzam Vakfı, Şekerbank T.A.Ş. Personeli Vakfı, S.S Konya Pancar Eki Koop., Konya Şeker Fabrikası A.Ş., Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş., Pankobirlik S.S. Pancar Eki Koop. Birl. ve geri kalanı halka arz ile 24 Pancar Kooperatifi. (www.sekerbank.com.tr)

5.4.9. Araştırmaya Katılan Bankalara Ait Bazı Veriler

Tablo 5.1 de araştırmaya katılan bankalar hakkında bazı veriler sunulmuştur.

Tablo 5.1. Bankaların 2006 Haziran Sonu İtibariyle Verileri (www.tbb.org.tr)

Banka	Kuruluş Yılı	Toplam Aktifler (Bin YTL)	Toplam Krediler* (Bin YTL)	Toplam Mevduat (Bin YTL)	Toplam Özkaynaklar (Bin YTL)	Ödenmiş Sermaye (Bin YTL)	Net Dönem Kar/Zararı (Bin YTL)	Bilanço Dışı Yükümlülükler (Bin YTL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1946	36.468.239	16.937.195	23.578.023	3.899.624	2.100.000	708.394	190.244.498	432	10.523
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1944	23.866.400	11.306.271	16.876.096	1.677.301	752.345	-2.996.274	37.154.202	405	10.211
Finans Bank A.Ş.	1987	12.314.145	7.615.857	6.115.397	1.397.275	950.000	350.441	19.525.564	208	6.499
Denizbank A.Ş.	1997	9.357.809	4.559.105	5.234.371	1.047.632	316.100	200.714	13.793.608	236	5.059
Oyak Bank A.Ş.	1984	8.377.436	5.093.017	5.629.884	1.009.833	224.578	307.796	36.548.802	307	4.585
HSBC Bank A.Ş.	1990	7.856.015	5.119.729	4.771.090	1.146.812	277.290	237.454	18.961.459	158	4.180
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1927	5.421.866	2.938.644	3.242.197	468.811	57.800	78.717	32.776.309	113	2.619
Şekerbank T.A.Ş.	1953	3.137.819	1.134.594	2.468.347	349.971	125.000	37.030	9.087.315	203	3.405

5.5. Araştırmada Elde Edilen Bilgi ve Bulgular

8 bankaya yapılan anketle kredi değerlemesinde hangi kriterlerin göre karar verildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Anketin ilk sorusu bankanın ticari kredilerinin toplam kredilerindeki oranını öğrenmeye yöneliktir. Diğer sorular ise kredi değerlemesinde kullanılan mali tablolar ve analiz yöntemleri üzerine odaklanmıştır. İlk olarak firmaları tek tek değerlendirmeleri istenirken daha sonra firmaların sektörel bazda incelenmesi istenmiştir. Bu sorularda bankalara 20 puan verilip bu puanları sorulara önem derecesine göre dağıtması istenmiştir.

Ankete katılan 8 bankanın 7 tanesi özel sermayeli mevduat bankalı olup 1 tanesi yabancı sermayeli bankadır.

5.5.1. Araştırmaya Katılan Bankaların Ticari Kredilerinin Toplam Kredileri İçerisindeki Payı

Araştırmaya katılan bankalardan biri hariç diğerleri soruya cevap vermiştir. Tablo 5.2 de görüldüğü üzere bankalardan biri %60-80 arası ticari kredi hacmine sahipken, 4 tanesi %40-60 arası, 1 tanesi de %20-40 arası hacme sahiptir.

Tablo 5.2. Bankalardaki Ticari Kredilerin Toplam Kredilere Oranı

YÜZDE	BANKA1	BANKA2	BANKA3	BANKA4	BANKA5	BANKA6	BANKA7	BANKA8
0-20								
20-40		X				X		
40-60			X		X		X	X
60-80	X							
80-100								

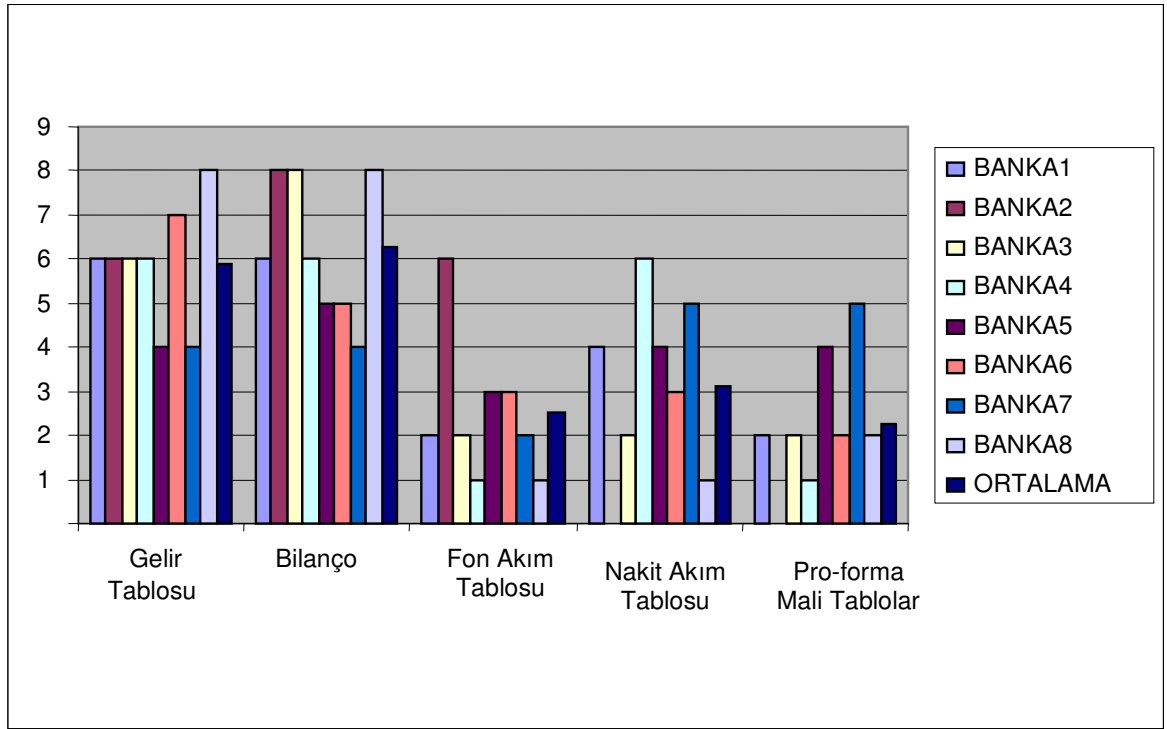
Bu durum anket uygulanan bankaların toplam kredi hacminin ortalama %50'sini ticari kredilerin oluşturduğunu göstermektedir.

5.5.2. Kredi Değerlendirmesi Aşamasında İncelenen Mali Tabloların Önem Derecesine Göre Sıralaması

Ticari kredilerin değerlendirme sürecinde incelenen mali tabloların hangilerinin diğerlerine göre daha ayrıntılı incelendiğini araştırmaya yönelik sorulan bu soruya bankaların bazıları gelir tablosu ve bilançoya aynı önemi verdiklerini bazıları ise bilançoya daha önem verdiklerini ifade etmişlerdir. Şekil 5.1 de görüldüğü gibi sadece bir banka gelir tablosunun, bilançodan daha önemli olduğunu belirtmiştir. Ortalamalara bakıldığında ise bilanço en çok önem verilen, ikinci olarak da gelir tablosu önem verilen mali tablo olarak saptanmıştır. Bu durum kredilendirme sürecinde işletmelerin mali durumunu gösteren ve önceki dönemlerde alınmış olan yatırım ve finansman kararlarının sonuçlarını içeren bilançoların öncelikli olduğunu ifade etmektedir. Diğer taraftan gelir tablosu yalnızca belirli bir döneme ait gelir, maliyet ve gider unsurlarını içerdiğinden kredilendirme analizlerinde ikinci önceliği almıştır.

Bilanço ve gelir tablosu dışında nakit akım tablosunun da kredilendirme sürecinde üçüncü sırada yararlanılan tablo olduğu anlaşılmaktadır. Nakit akım tabloları, işletmelerin nakit ve nakit benzeri varlıklarını nasıl oluşturduğu ve nasıl kullandığı ile ilgili bilgiler içermektedir. Gelir tablosunun tahakkuk esasına göre hazırlandığı düşünülürse, verilen kredilerin geri ödenebilirliğini gösteren en iyi tablo nakit akış tablosudur. Buna rağmen anket sonuçlarına göre kredilendirme sürecinde önem derecesine göre gelir tablosunun ardında kalmıştır.

Anket sonuçlarına göre şıklarda yer alan fon akım tablosunun da kredilendirme sürecinde değerlendirmeye alındığını ancak bunun önem derecesinin diğer tablolara göre düşük olduğu saptanmıştır. Oysa fon akım tabloları belirli bir dönem içinde firmanın sağladığı mali kaynakları ve bunların kullanım yerlerini göstermek suretiyle, firmanın söz konusu dönemdeki yatırım ve finansman faaliyetlerini özetler. Buna rağmen fon akım tablolarının bu süreçte pro-forma tablolardan sonra en son sırada değerlendirme alınmasının bir nedeni de genellikle mali tablo setinde fon akım tablolarının yer almaması olarak düşünülebilir.

Şekil 5.1. Kredi Değerlemede İncelenen Mali Tabloların Önem Derecesine Göre Sıralaması

Son olarak incelenen mali tablolar arasında pro-forma mali tablolar da bulunmakla birlikte bankaların kredilendirme aşamasında bu tablolardan yoğun biçimde yararlanmadıkları görülmektedir. Pro-forma mali tablolar gelecek dönemlere ilişkin tahmini faaliyet sonuçlarını yansıtmaktadır. Genellikle bütçeleme çalışmaları sonucunda düzenlenirler. Geleceğin belirsizlikler içermesi ve işletmelerin faaliyette buldukları ortamdaki riskler de göz önüne alınırsa kredilendirme sürecinde bankalar tarafında pro-forma mali tablolara gerçekleşmiş verileri içeren diğer tablolar kadar güvenilmemesi şaşırtıcı değildir. Anket sorularından ikincisine verilen cevaplar Şekil 5.1.'deki grafikte yer almaktadır.

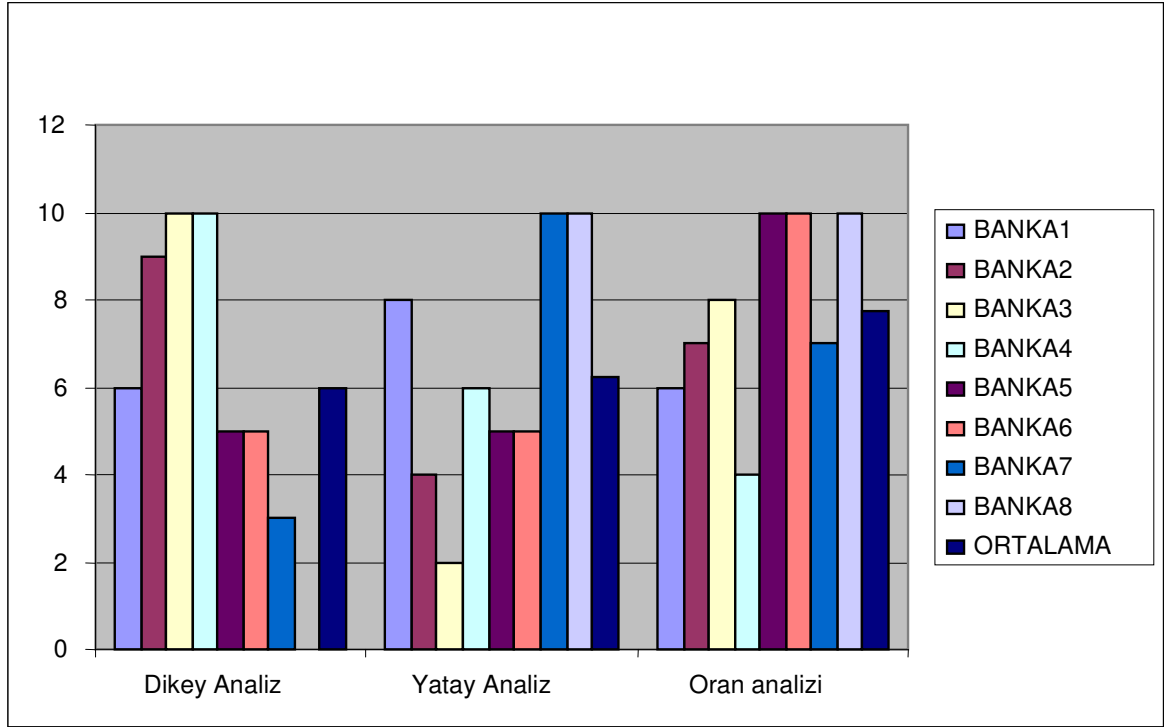
5.5.3. Kredi Değerlendirme Sürecinde Kullanılan Analiz Yönteminin Önem Derecesine Göre Sıralaması

Mali tablolar gerek işletme yöneticileri, gerek yatırımcılar, gerekse kredi verenler açısından çeşitli yöntemlerle analize tabi tutulmakta ve analizi yapan ve yaptıranların amaçları doğrultusunda elde edilen bilgileri değerlendirilmektedir. Mali tabloların analizinde kullanılan temel teknikler, yatay analiz, dikey analiz, oran analizi ve karşılaştırmalı analiz olmak üzere dört başlıkta toplanmaktadır.

Bankalar tarafından kredilendirme sürecinde kullanılan analiz yöntemlerini araştırmaya yönelik olan üçüncü soruya verilen cevaplar hemen hemen tüm yöntemlerin kullanıldığını göstermektedir. Bankaların büyük bölümü tüm analiz yöntemlerini eşit biçimde kullandıklarını belirtmiştir. Ancak verilen cevapların ortalamaları incelendiğinde oran analizinin 7.8 puanla analiz yöntemleri arasında ilk sırayı aldığı görülmektedir. Yatay analiz 6.3 ve dikey analiz yöntemi de 6.0 puan almıştır. Bu sonuçlar Şekil 5.2.'deki grafikte görülmektedir.

Mali tablolarda yer alan herhangi iki kalem arasındaki ilişkinin basit matematik ifadesi olarak tanımlanan oranlar, işletmelerin likidite durumları, mali yapıları, faaliyetlerindeki etkinliği ve karlılığı konusunda bilgi edinilebilir. Yatay analiz mali tablolarda yer alan kalemlerin zaman içerisinde gösterdikleri eğilimlerin gösterirken

dikey analiz yöntemi ise işletmenin mali tablo kalemlerinin toplam içerisindeki ağırlığını ölçen, dönemler itibariyle yapılan incelemeler ile işletmenin mali durumu ve gelişimi hakkında bilgi veren analiz yöntemidir. Mali tablolara farklı açılardan bakan bu analiz yöntemlerinin genel olarak bankalar tarafından eşit önem derecesi ile kullanılması doğal bir sonuçtur.

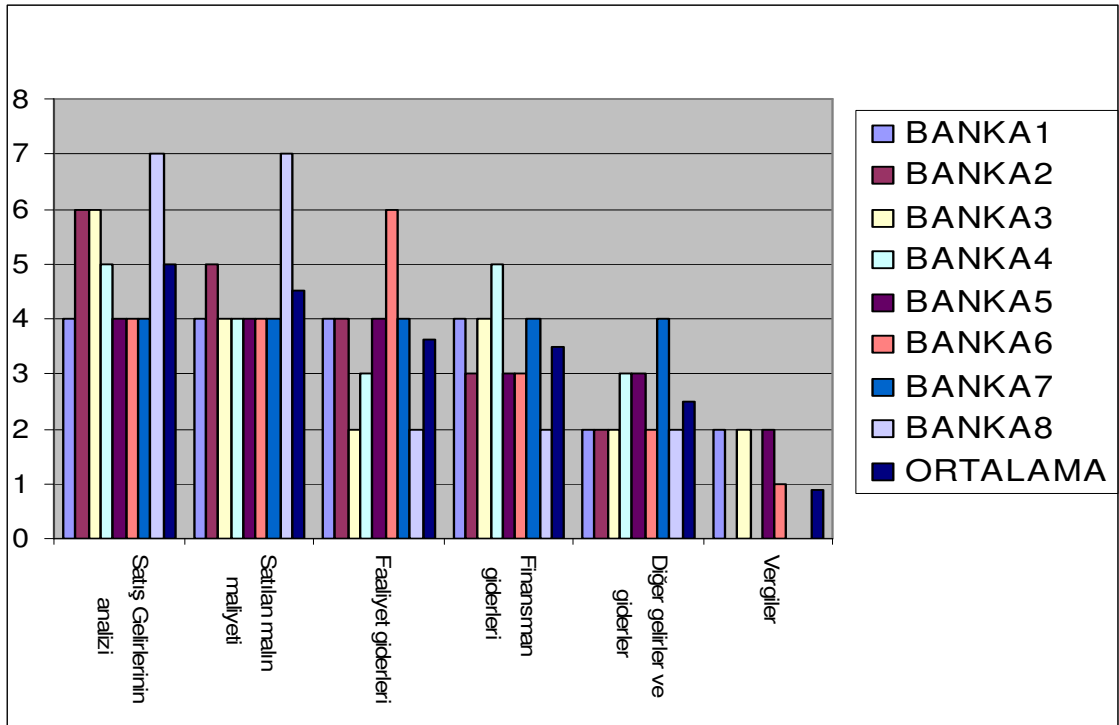
Şekil 5.2. Kredi Değerlemede Kullanılan Analiz Yönteminin Önem Derecesine Göre Sıralaması

5.5.4. Gelir Tablosu Analizinde Bakılan Kriterlerin Önem Derecesine Göre Sıralaması

Bireysel olarak mali tabloların analizinde gelir tablosunda yer alan bazı önemli kalemlerin analizci açısından önemini araştıran bu soruya verilen cevaplardan brüt satışların birinci önceliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. İkinci sırada ise doğal olarak satışların maliyeti yer almaktadır. Çünkü satış gelirleri salt rakam olarak performans

değerlemede genellikle yeterli olmamakta bununla birlikte satılan mamul veya hizmetin maliyetinin de dikkate alınması gerekmektedir. Bankaların satış gelirleri ile satılan malın maliyetinin birlikte incelemesinin nedeni işletmenin başarısını ölçmesidir. İki değer arasındaki fark brüt karı vermektedir. Brüt karın artması işletmenin ödeme için kaynak yaratabildiğini göstermektedir.

Sorulara verilen cevaplar incelendiğinde finansman giderlerinin ortalamada dördüncü sırayı almış olması ilginç olarak değerlendirilebilir. Finansman giderleri işletmenin geçmiş dönemlerdeki kısa veya uzun vadeli yabancı kaynak kullanımı sonucu katlandığı giderleri göstermektedir. Bu değer işletmenin mevcut borçlarına ilave olarak kredi alması durumunda daha yükselecektir. İşletmenin geçmişte kullandığı yabancı kaynaklar ve bu konuya ilişkin uygulanan politikaları hakkında bilgi vermesi açısından analizlerde en azından faaliyet giderlerinden daha önce incelenmelidir. Çünkü faaliyet giderleri arasında yer alan pazarlama satış ve dağıtım giderleri, genel yönetim giderleri ve araştırma geliştirme giderleri büyük ölçüde bugün veya gelecekte gelir yaratma amacına hizmet etmektedir.

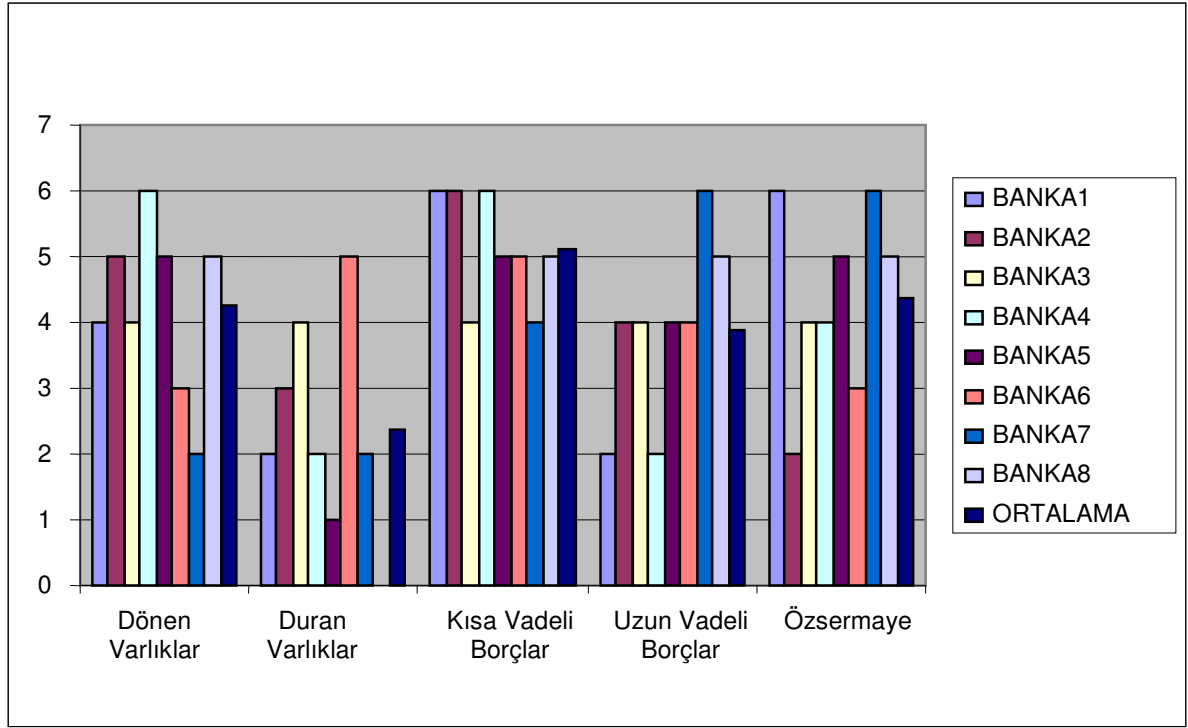
Şekil 5.3. Kredi Değerlemesinde İncelenen Gelir Tablosu Kalemlerinin Önem Derecesine Göre Sıralaması

Genellikle gelir tablolarında diğer gelir ve giderler arazi nitelik taşır ve kar veya zarar üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Bunun tersi olduğu durumda yani diğer gelirlerin veya giderlerin de ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

Gelir tablosu kalemleri arasında en az önem derecesi verilen unsur ise vergilerdir. Kredilendirme aşamasında yönetimin gelir yaratma, etkin yatırım yapma ve uygun finansman kararları alabilme gibi alanlarda etkinliği incelenerek verilen kredilerin geri ödenebilirliği araştırılmaktadır. Bu nedenle yönetim dışında alınan kararlar sonucu, yani ülkede uygulanan mali politikaların sonucu oluşan vergi tutarı en son önemli kriter olarak kabul edilmiştir. Anket sorularından dördüncüsüne verilen cevaplar Şekil 5.3.'deki grafikte yer almaktadır.

5.5.5. Bilanço Analizinde Bakılan Değerlerin Önem Derecesine Göre Sıralaması

Bilançolar, belirli bir tarih itibariyle işletmedeki fonların miktarını kaynaklarını ve kullanım alanlarını gösteren mali tablodur. Bu yönüyle bilanço, bir işletmenin mali yapısının herhangi bir zaman kesitindeki durumunu gösteren statik fotoğraftır. Bilançonun aktif işlemenin o andaki varlıklarını dönen varlık ve duran varlıklar olarak ayrı ayrı göstermektedir. Bilançonun pasifi ise bu varlıklar ediniminde kullanılan kaynakların dağılımı kısa vadeli borçlar, uzun vadeli borçlar ve öz sermaye olarak yer almaktadır.

Şekil 5.4. Kredi Değerlemede İncelenen Bilanço Kalemlerinin Önem Derecesine Göre Sıralaması

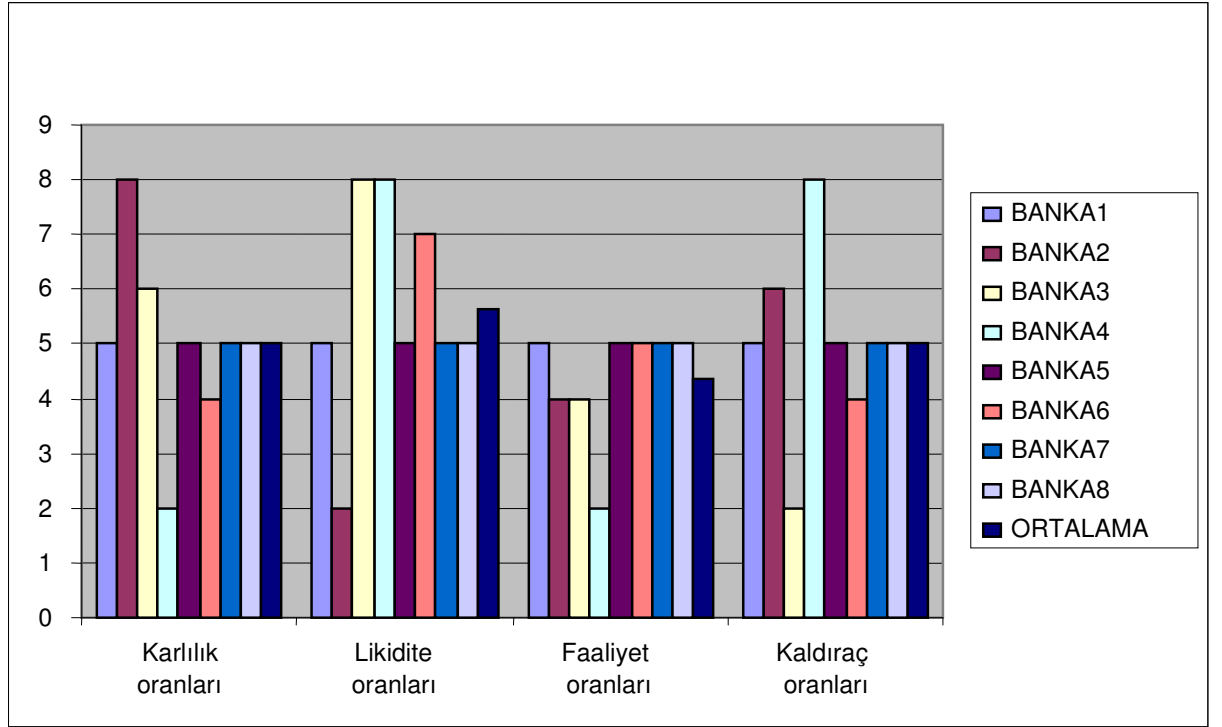
Kredilendirme sürecinde bireysel olarak bilançoların incelenmesi aşamasında daha çok ilgilenilen bilanço kalemlerinin ortaya çıkarılması amacıyla sorulan soruya verilen cevaplar işletmelerin varlıklarının dağılımı ve tutarından çok bu varlıkların kaynaklarının dağılımına önem verildiği anlaşılmaktadır (Şekil 5.4.). Kısa ve uzun vadeli borçlar ile öz sermayeden sonra önem sırasında dönen varlıklar yer almaktadır. Kısa vadeli borçların karşılanmasında yararlanılan varlıklar olan dönen varlıklara önem verilmesi bu tür ticari kredilerin genellikle kısa vadeli olmalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü uzun vadeli bir kredinin geri ödenebilirliğinin saptanmasında duran varlıkların önemi büyüktür. Bu durumda duran varlıkların tutarı, teknolojisi, yaşı gibi faktörler de göz önünde bulundurulmalıdır.

5.5.6. Oran Analizinde Kullanılan Oran Gruplarının Göreceli Önem Derecelerinin Sıralaması

Oran analizinde kullanılan likidite, faaliyet, mali yapı ve karlılık oran gruplarının göreceli öneminin saptanmasına yönelik sorulan soruya genelde bankalar tüm oranlara

aynı önemli verdikleri görmüştür. Bankalardan dördü tüm oran gruplarına eşit puan verirken üç banka likidite oranlarına en yüksek puanı vermiştir. Şekil 5.5 teki grafikte görülmektedir.

Oran analizinde likidite oranına daha çok önem verilmesi firmanın kısa vadede yükümlülüklerini ödeyebildiğini ve işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını göstermektedir. Karlılık oranıyla da satışların durumu, aktifler ve özvarlık hakkında bilgi alınmaktadır.

Şekil 5.5. Kredi Değerlemede Oran Analizinde İncelenen Kalemlerin Önem Derecesine Göre Sıralaması

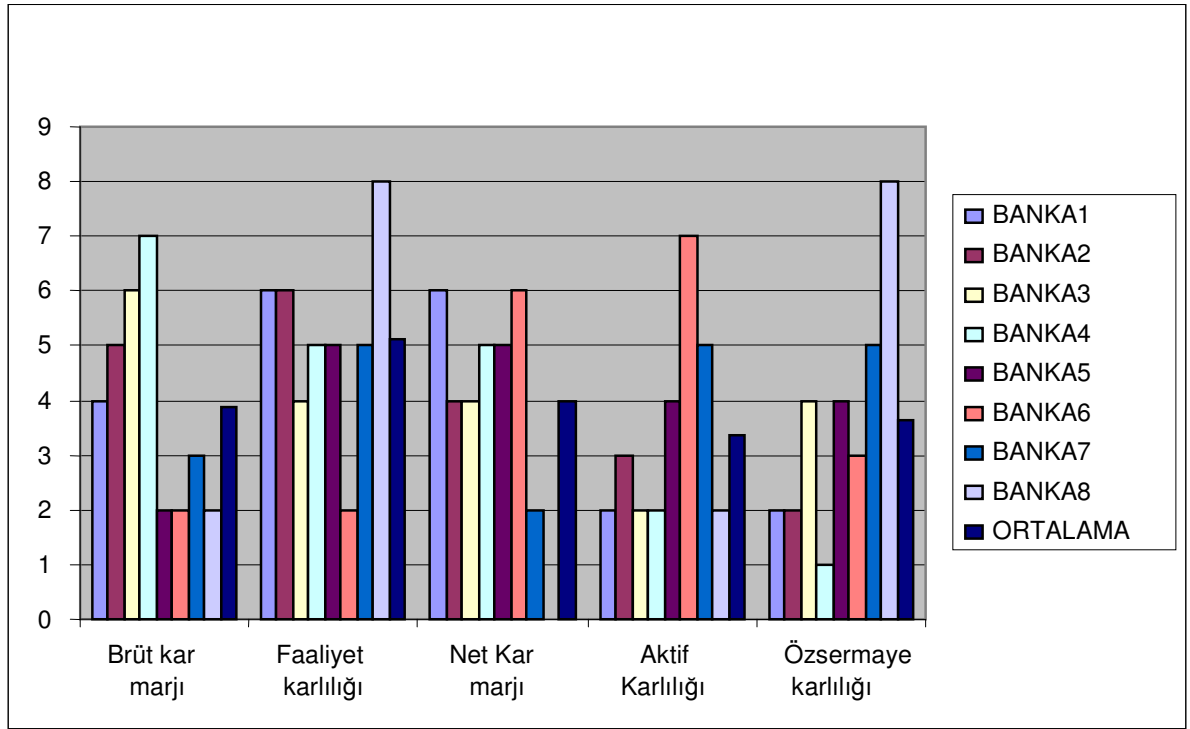
5.5.7. Karlılık Oranlarının Kendi İçinde Göreceli Öneminin Saptanması

İşletmenin faaliyetleri sonucunda ulaştığı başarının bir ölçüsü de karıdır. İşletmelerin uzun dönemde varlıklarının sürdürebilmeleri faaliyetlerini uygun ölçüde karlılıkla yerine getirmelerine bağlıdır. Herhangi bir dönemde elde edilen karın yeterli olup olmadığı konusunda fikir veren karlılık oranları satış karlılığı, öz sermaye karlılığı, faaliyet karlılığı gibi çeşitli boyutlarda ölçümlenebilir.

Kredilendirme sürecinde bankaların karlılık oran grubunda yer alan hangi oranları diğerlerine göre önemli kabul ettiğini saptamaya yönelik olan bu soruda brüt kar marjı, faaliyet karlılığı, Net kar marjı, aktif karlılığı ve öz sermaye karlılığı oranlarının önem derecesine göre sıralanması istenmiştir.

Anket sonuçlarına göre iki banka hariç diğer tüm bankalar faaliyet karlılığını en önemli oran olarak belirtmiştir. Bu orandan sonra net kar marjı ikinci önemli oran olarak belirtilmiştir (Şekil 5.6).

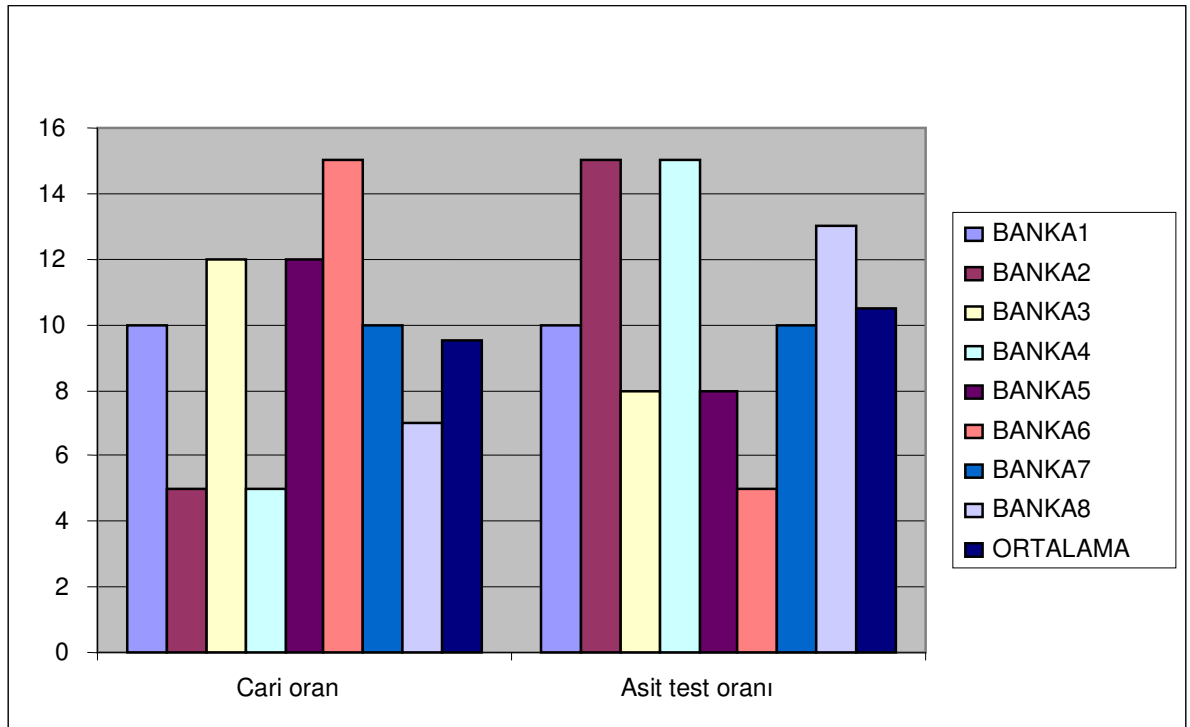
İş hacmi karlılığı (rantabilitesi) olarak da nitelendirilen faaliyet karlılığı oranı bir işletmenin esas faaliyetlerinin ne ölçüde karlı olduğunu ortaya koyar. Bu nedenle bu oranın yüksek olması ve yükselme eğilimi göstermesi kredi verenler yönünden olumlu olarak yorumlanır. Tahsis edilecek olan kredinin işletmenin asıl faaliyetlerinde kullanılacağı ön görüldüğünden kredinin geri ödenebilirliği büyük ölçüde söz konusu faaliyetin karlılığına bağlıdır. Bununla birlikte asıl faaliyet konusu dışında oluşan gelirler ve giderler ile vergilerin karlılık üzerindeki etkilerini ölçebilmek için net kar marjı da önemli bir oran kabul edilmiştir.

Şekil 5.6. Kredi Değerlemede İncelenen Karlılık Oranlarının Önem Derecesine Göre Sıralaması

5.5.8. Likidite Oranlarının Kendi İçinde Göreceli Öneminin Saptanması

Likidite oranları işletmenin varlığını tehlikeye düşürmeden kısa vadeli borçları ödeyebilme kapasitesi bunup bulunmadığını araştırma amacını taşır. Bu nedenle kredi verenler açısından oldukça önemli olduğu kabul edilen oran grubudur. Bu soruda likidite oranlarından cari oran ve asit test oranının göreceli öneminin saptanması amaçlanmıştır. Anket sonuçlarına göre bankalar asit test oranını önemli bulurken bazıları ise cari oranı önemli bulmuşlardır. Şekil 5.7 de görüldüğü gibi ortalamada çok küçük bir farkla asit test oranı daha önemli olarak görülmüştür. Asit-test oranı, piyasalarda doğabilecek bir krizde şirketlerin satışlarında olabilecek bir sıkıntı durumunda stoklar gibi kolayca nakde çevrilemeyecek kalemler gözönüne alınarak, dönen varlıkların geri kalan likit değerleriyle borç ödeyebilme kapasitesini ölçmektedir. Asit-test oranı, olası bir kriz esnasında cari orana nazaran daha iyi bir gösterge olarak kabul edilmektedir.

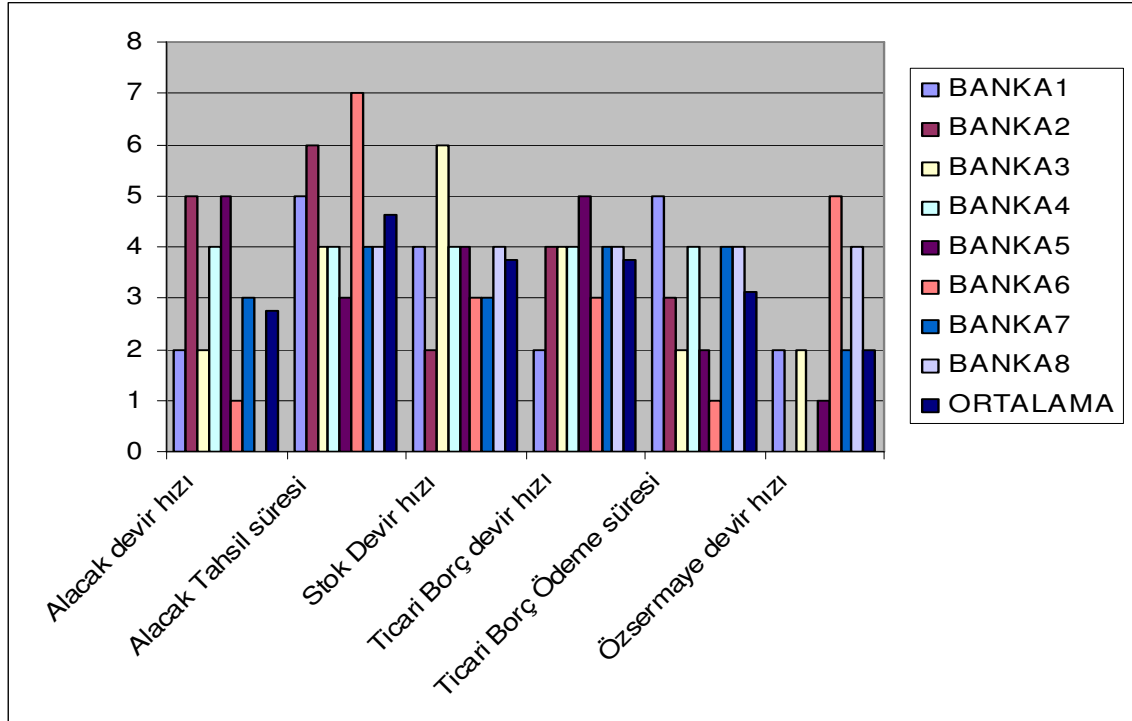

Şekil 5.7.Kredi Değerlemede İncelenen Likidite Oranlarının Önem Derecesine Göre Sıralaması

5.5.9. Faaliyet Oranlarının Kendi İçinde Önem Derecesine Göre Sıralaması

Faaliyet oranları işletmelerin faaliyetlerinde kullandıkları varlıkları ne ölçüde etkin kullandıklarını göstermektedir. Etkinlik oranları, verimlilik oranları veya devir hızları adlarıyla da kullanılan bu oranlar, likidite oranlarının yorumlanmasına da yardımcı olurlar. Örneğin, alacaklarını kolayca nakite dönüştüremeyen bir işletme cari oranı yüksek olsa bile, nakit yaratma gücündeki problemler yüzünden işletme borçlarını ödemede zorluklar yaşayabilir. Faaliyet oranları değerlendirilirken genellikle aynı endüstri kolundaki ortalama veya standartlardan yararlanılabilir. Aynı zamanda dönemler itibariyle işletmenin varlıklarını kullanma konusundaki etkinliği de bu oranlar yardımıyla izlenebilir.

Anket sonuçlarına göre faaliyet oranlarını arasında alacak tahsil süresinin en önemli oran olarak değerlendirildiği ortaya çıkmıştır. Bunun dışında stok devir hızı ve ticari borç devir hızı da önemli olarak görülmüştür (Şekil 5.8). Alacak tahsil süresinin önemli olması alacakların ortalama kaç günde tahsil edildiğini gösterdiğinden firmanın kısa vadeli borçlarını ödeyip ödeyemeyeceğini göstermektedir. Alacak tahsil süresi, borç ödeme süresi ve stok devir hızı birlikte ele alındığında işletme sermayesi devir hızı hakkında bilgi vermektedir.

Şekil. 5.8. Kredi Değerlemede İncelenen Faaliyet Oranlarının Önem Derecesine Göre Sıralaması

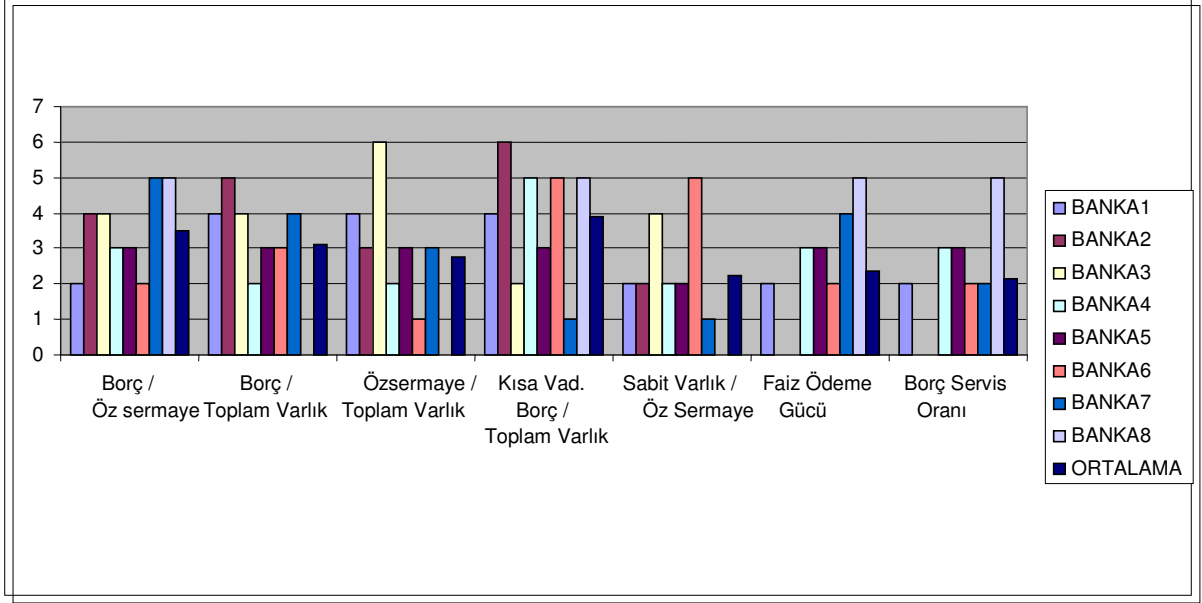
5.5.10. Kaldıraç Oranlarının Kendi İçinde Önem Derecesine Göre Sıralaması

Kaldıraç oranları işletmenin mali yapısının ve uzun vadeli borç ödeme gücünün göstergesi olarak kullanılır. Mali yapı oranları olarak da bilinen bu grupta yer alan oranlar varlıkların veya kaynakların ne kadarlık kısmının kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklarla ne kadarlık kısmının ise öz kaynaklarla finanse edildiğini ve özkaynaklarla yabancı kaynaklar arasında uygun bir dengenin bulunup bulunmadığını tespit için kullanılır. Bu oranlar işletmenin faaliyetlerini zararlarla kapatması, varlıklarının değerinin düşmesi veya beklenen nakit hareketlerinin gerçekleşmemesi işletmenin borçlarını zamanında ödeyip ödeyemeyeceği konusunda önemli bilgiler sağlar.

Anket sonuçlarına göre bankalar kredilendirme aşamasında kaldıraç oranları arasında kısa vadeli borçların toplam varlıklara olan oranı üzerinde diğer oranlara göre daha çok durmaktadır. Bu sıralamada toplam borçların öz sermayeye oranı ikinci olarak yer almıştır (Şekil 5.9).

Kısa vadeli borçların toplam varlıklara oranı işletmelerin hem toplam varlıklarının ne kadarlık kısmının kısa vadeli borçlar ile fonlandığını, hem de toplam kaynaklar içerisinde kısa vadeli borçlardan ne kadar kullanıldığını göstermektedir. Bu oran, şirketler için bir risk göstergesi olarak da kullanılabilir.

Borçlanma katsayısı olarak da bilinen toplam borçların öz sermayeye oranı firmanın borçlanma yoluyla sağladığı yabancı kaynak ile firma sahip veya sahiplerinin kattığı sermaye arasındaki ilişkiyi gösterir. Firmanın aktiflerini fonlamada özkaynaklarına oranla ne kadar yabancı kaynak kullanıldığını gösteren borç-öz sermaye oranının düşük çıkması tercih edilmektedir. Bununla birlikte, oranı oluşturan etmenlerin iyi bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Şirketlerin sermaye yapıları hakkında iyi bir gösterge olan borç-öz sermaye oranının, zaman içerisinde göstereceği gelişmeler şirketlerin sermaye yapılarındaki tercihleri hakkında gözlem yapma olanağını vermektedir.

Şekil 5.9. Kredi Değerlemede İncelenen Kaldıraç Oranlarının Önem Derecesine Göre Sıralaması

SONUÇ

Bankaların en önemli işlevi derlenen mevduatı işletme faaliyetlerinin finansmanı amacıyla krediye dönüştürmektir. Bu sistemin başarı veya başarısızlığından geniş kitleler etkilenmekte ve ekonomideki refah düzeyi buna göre değişebilmektedir. Kredi kararları alınırken, ne ölçüde titizlik gösterilirse gösterilsin, kredi riskini tümüyle ortadan kaldırmak mümkün değildir. Günümüzde banka kredilerinin bir bölümünün tahsil edilememesi, bir bölümünün de tahsilinde karşılaşılan güçlükler kredi taleplerinin değerlendirilmesini bankacılık açısından önemini göstermektedir.

Bu çalışmada, kredi taleplerinin değerlendirilmesinde bankaların kullandığı mali tablolar ile bunların analizinde kullanılan yöntemlerin önem derecelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bankaların hangi mali tablolara ve hangi mali analiz kriterlerine diğerlerine göre daha çok önem verdiklerini ortaya çıkarmak amacıyla Türkiye’de faaliyette bulunan 34 mevduat bankasından 8’i ile anket yoluyla çalışma yapılmıştır.

Anket sonuçlarına göre bankaların ticari kredi hacminin toplam kredilerdeki payı ortalama olarak % 50 civarındadır. Yüksek ticari kredi hacminin olması bankanın ticari kredilere daha çok önem vermesini ve firmaların incelenmesinde daha titiz davrandıklarını göstermektedir. Bu da araştırmanın gerçekçi sonuçlar üretmesi açısından oldukça önemlidir.

Bankalar açısında kredilendirme sürecinde en az mali tablolar kadar önemli olan bir konu da istihbarat çalışmalarıdır. Bu süreç bir bütündür. Ancak bu çalışmanın amacı kredi talebinde bulunanların kalitatif özelliklerinden çok mali tablolara dayalı kantitatif özelliklerinin değerlendirilmesi sürecidir. Bu süreçte yararlanılan mali tablolar işletmenin mali durumuna ve performansına yada performansındaki değişime

farklı açıdan bakan tablolarıdır. Birinin diğerine göre üstünlüğü bu açıdan söz konusu olamaz. Bununla birlikte içerdikleri veya ürettikleri bilgiler açısından kredilendirme sürecinde bankaların gözünde farklı önem derecelerine sahip olabilirler. Örneğin anket sonuçları kredilendirme sürecinde bilançoların gelir tablosundan daha çok önemsendiğini göstermektedir. Bilançoda ise kısa vadeli borçlar ile öz sermaye en önemli kalemler olarak kabul edilmiştir.

Bireysel olarak mali tabloların analizinde gelir tablosunda yer alan bazı önemli kalemlerin analizi açısından önemini araştıran bu soruya verilen cevaplardan brüt satışların birinci önceliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. İkinci sırada ise doğal olarak satışların maliyeti yer almaktadır. Çünkü satış gelirleri salt rakam olarak performans değerlemede genellikle yeterli olmamakta bununla birlikte satılan mamul veya hizmetin maliyetinin de dikkate alınması gerekmektedir. Bankaların satış gelirleri ile satılan malın maliyetinin birlikte incelemesinin nedeni işletmenin başarısını ölçmesidir. İki değer arasındaki fark brüt karı vermektedir. Brüt karın artması işletmenin ödeme için kaynak yaratabildiğini göstermektedir.

Mali tablo analizinde kullanılan oran analizi, yatay analiz ve dikey analiz yöntemlerinin kredilendirme sürecinde önem derecesine göre sıralanması istendiğinde genel olarak bankalar, tüm yöntemlere eşit önem verdiklerini belirtmişlerdir. Mali tablolara farklı açılardan bakan bu analiz yöntemlerinin bankalar tarafından eşit önem derecesi ile kullanılması doğal bir sonuçtur.

Oran analizinde kullanılan likidite, faaliyet, mali yapı ve karlılık oran gruplarının göreceli öneminin saptanmasına yönelik sorulara genelde bankalar tüm oranlara aynı önemi verdikleri görmüştür. Bankalardan dördü tüm oran gruplarına eşit puan verirken üç banka likidite oranlarına en yüksek puanı vermiştir. Ortalamada likidite oranına daha çok önem verilmesi firmanın kısa vadede yükümlülüklerini ödeyebildiğini ve işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını göstermesidir.

Anket sonuçları bir bütün olarak ele alındığında bankaların kredilendirme sürecinde daha çok işletmelerin geçmiş ve mevcut durumu ile ilgili oldukları görülmektedir. Diğer taraftan işletmelerin mali durumu ile ilgili daha çok mevcut borçlanma yapıları ve likiditeleri analiz edilmektedir. Örneğin dönen varlıklarının ve duran varlıklarının

yapısı özellikleri bankaların bu süreçte çok fazla ilgilenmedikleri birer mali tablo kalemdir.

Araştırmanın daha çok bankayla yapılması daha gerçeğe yakın sonuç üretecektir. Ayrıca bankaların ticari kredi hacmi büyüklüklerine göre ankete verilen cevapların ağırlığı değerlendirilebilir.

Bankaların firmaların analizlerinde gelir tablosu ve bilanço ile birlikte fon akım tablosu, nakit akım tablosu ve proforma mali tablolara da bakmaları firma değerlendirmesi açısından daha faydalı olacaktır.

Firmaların ise mali tabloları bankalara sunmadan önce bağımsız kuruluşlara denetlettirmeleri bankalardan daha ucuz kredi sağlaması hususunda özellikle Basel 2 devreye girdikten sonra daha önem kazanacaktır.

KAYNAKÇA

- AĞAOĞLU E. Abdülgaffar (1989), **Türkiye’de Banka İşletmelerin Ekonomik Analizi ve Geliştirme Eğilimleri**, Ankara: Basılmamış Doktora Tezi, s.286
- AKDOĞAN N. ve TENKER N. (2001), **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, Gazi Kitabevi, Ankara
- AKGÜÇ Öztin (2000), **Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi**, Arayış Yayıncılık, Ankara
- AKGÜÇ Öztin (1975), **Orta ve Uzun Vadeli Krediler ve Finansman Kurumları**, Ankara
- BANKALAR Kanunu
- BARDAKÇI Uğur, **Bankacılar için Mali Tahlil**, Şekerbank T.A.Ş Yay.
- BAYSAN M. (1978), **Banka İşletmesi**, İstanbul
- BEKÇİOĞLU Selim (1986), **Banka İşletmelerinde Problemler ve Kredilerin Önlenmesi**, İstanbul
- BANKALARIMIZ T.B.B. Yay. ,1997-1998
- ÇABUK A. ve LAZOL İ. (2005), **Mali Tablolar Analizi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- DIETRICH J.R. ve KAPLAN R.S. (1982), **Empirical analysis of the Commercial Loan Classification Decision**, The accounting Review; Vol. 1, L. VII, No: 1; S, 19-20
- DÜNYA Gazetesi (1999),
- ERLAÇIN F.Ş. (1972), **Banka İşletmeciliği ve Banka Politikası**, İzmir
- EVRENSELOĞLU İskender (1973), **Türkiye’de Orta Vadeli Krediler**, Ankara
- EYÜPGİLLER Servet (1999), **Bankacılar için Banka İşletmeciliği Bilgisi**, İstanbul
- HASLEM J.A. ve LONGBROKE W.A. (1972), **“A Credit Scoring model for Commercial Loans, A Comment”** Journal of money, Credit and Banking
- GARANTİ Bankası Yayını
- GÖKTAN Erkut (1981), **Muhasebe Oranları Yardımıyla ve Diskriminat Analizi Kullanarak Endüstri İşletmelerinin Mali Bağımsızlığının Tahmini Üzerine Ampirik Bir Araştırma**, Ankara
- GÜCENME Ümit (2005), **Mali Tablolar Analizi ve Enflasyon Muhasebesi**, Aktüel Yayınları, Ankara
- GÜVEN Özcan (1984) , **Bankacılık ve Mali Kurumlar**,

İŞ BANKASI Eğitim Yayınları Teknik Konular Rehberi, Kredi İstihbarat Muhasebe
KIZILYALLI H. (1978), **Dünyada ve Türkiye’de Orta Vadeli Krediler**, İstanbul
KREDİLER İzahnamesi, Etibank Yay.
KREDİLER TATBİKAT Talimatnamesi, Garanti Bankası Yay.
KREDİ TALEPLERİNİN Değerlendirilmesi ve Tahsisi, Pamukbank Yay.
P.H. VAN LEEUWEN (1985), “**The Prediction of Business Failure at Rabobank**”;
Journal of Bank Research,
M.L.MARAIS, J.M. PATELL ve M.A. WOLFSON (1984), “**The Experimental
Design of Classifications Models: An Application of Recursive Partitioning and
Bootstrapping to Commercial Bank Loan Classifications**” Journal of Accounting
Research, Vol 22, s.92
MÜDERRİSOĞLU Okan (19.02.1999), Sabah Gazetesi, Finans
ORGLER Y.E. (1970), “**A Credit Scoring Model for Commercial Loans**”, **Journal
of Money, Credit and Banking** Vol II
OSMANLI BANKASI Eğitim Yayınları, Temel Kredi Bilgileri
PARASIZ İlker (1997), **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, Ezgi Kitabevi, Bursa
POLAT Erdal (1995), **Türk Bankacılık Sisteminde Problemlili Kredileri Önceden
Belirleyecek Model Geliştirilmesi için bir çalışma**, İstanbul
REİSOĞLU Seza (1997), **Bankalar Teminat Mektupları ve Kontrgarantiler**,
Doğuş Matbaacılık, Ankara
SARIKAMIŞ Cevat, **Kredilerde Risk Analizi**, Yapı Kredi Bankası Eğitimi
Yayınları, No:2
SEVAL Belkıs (1990), **Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi**, Muhasebe
Enstitüsü Yayın, İstanbul
SİNKEY J.F. (1978), “**Identifying Problem Banks: How Do The Banking
Authorities Measure a Bank Risk**” Exposure Journal of Money Credit and Banking
SUNGUR Turgut (1999), **Bankacılar için Banka Tekniği İşlemleri**, İstanbul
ŞİMGİ Can (1988), “**Şirket Başarı Değerlendirmesinde Kullanılabilecek Bir
Model Geliştirilmesi**”, İ.Ü. İşletme Fak. Muhasebe Ens. Der., sayı 51-52
TEMİNAT Mektupları, Pamukbank Yay.
TEMEL KREDİ Bilgileri, Pamukbank Eğitim Yay; 4
TÜRKİYE BANKALAR Birliği, Kredilendirme Teknikleri Ders Notu
UZMAN GÖZÜYLE Bankacılık Dergisi, Yıl 6, Sayı 24

ÜNAY Vecdi (1985), **Bankalarca İç Ticaretin ve Sanayinin Finanse Edilmesi Usulleri**, İstanbul
ZARAKOLU Avni, **Bankalar için Para ve Kredi Bilgisi**, Türkiye İş Bankası Yay.
S.21

INTERNET KAYNAKLARI

www.geocities.com/uretkenogrenciler/yazi/m-serkan02a.htm [10.06.2005]

www.tbb.org.tr [02.09.2006]

www.oyakbank.com.tr [02.09.2006]

www.ykb.com.tr [02.09.2006]

www.denizbank.com.tr [02.09.2006]

www.teb.com.tr [02.09.2006]

www.finansbank.com.tr [02.09.2006]

www.hsbc.com.tr [02.09.2006]

www.sekerbank.com.tr [02.09.2006]

www.bddk.org.tr [02.09.2006]

EK

TİCARİ KREDİLER DEĞERLENDİRİLMESİNDE KULLANILAN FİNANSAL KRİTERLER İLE İLGİLİ ANKET FORMU

Sayın Katılımcı;

Bu anket T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yüksek Lisans öğrencisi tarafından yürütülen “Bankacılık sektöründe ticari kredilerin değerlendirilmesi” konulu tez için hazırlanmıştır. Anketteki yanıtlarınız, bilimsel ahlaka uygun olarak gizlilik ve güven ilkelerine bağlı kalınarak araştırmacı tarafından değerlendirilecektir.

Anket formunda bankaların kredi verirken kullandıkları finansal tablolar ve analiz değerleri ile ilgili sorular yer almaktadır.

Bu ifadelerin kesinlikle doğru veya yanlış cevabı yoktur. Önemli olan anketteki her bir sorunun cevaplanmasıdır. Cevaplarınız araştırmada gizlilik ve güven ilkelerine bağlı kalınarak sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecektir.

Çalışmama katıldığınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Gökhan

YILDIZ

1 – Bankanızdaki Ticari Kredilerin Toplam kredilere yüzdesel oranı nedir?

0-20 ()

20-40 ()

40-60 ()

60-80 ()

80-100 ()

Aşağıdaki soruları her soru için önem derecesine göre toplam 20 puanın şıklara dağıtılarak cevaplanması gerekmektedir.

İstedığınız şıklara sıfır puan verebilirsiniz. Lütfen puanları yandaki kutucuklara giriniz.

2 – Krediyi değerlendirirken baktığınız kriterlerin önem derecesine göre notlamasını yapar mısınız?

Gelir Tablosu ()

Bilanço ()

Fon Akım tablosu ()

Nakit Akım tablosu ()

Proforma finansal tablolar ()

3 – Krediyi değerlendirirken kullandığımız analiz yöntemlerinin önem derecesine göre notlamasını yapar mısınız?

Dikey Analiz ()

Yatay Analiz ()

Oran analizi ()

4 – Gelir Tablosu analizinde baktığınız kriterlerin önem derecesine göre notlamasını yapar mısınız?

- Satış Gelirlerinin analizi ()
- Satılan malın maliyeti ()
- Faaliyet giderleri ()
- Finansman giderleri ()
- Diğer gelirler ve giderler ()
- Vergiler ()

5 – Bilanço analizinde baktığımız değerlerin önem derecesine göre notlamasını yapar mısınız?

- Dönen varlıklar ()
- Duran varlıklar ()
- Kısa Vadeli Borçlar ()
- Uzun vadeli borçlar ()
- Özvarlık ()

6 – Oran analizinde baktığımız değerlerin önem derecesine göre notlamasını yapar mısınız?

- Karlılık oranları ()
- Likidite oranları ()
- Faaliyet oranları ()
- Kaldıraç oranları ()

7 – Karlılık oranlarını kendi içinde önem derecesine göre notlamasını yapar mısınız?

- Brüt kar marjı ()
- Faaliyet karlılığı ()
- Net Kar marjı ()
- Aktif Karlılığı ()
- Özsermaye Karlılığı ()

8 – Likidite oranlarını kendi içinde önem derecesine göre notlamasını yapar mısınız?

Cari oran ()

Asit test oranı ()

9 – Faaliyet Oranlarını kendi içinde önem derecesine göre notlamasını yapar mısınız?

Alacak devir hızı ()

Alacak Tahsil süresi ()

Stok Devir hızı ()

Ticari Borç devir hızı ()

Ticari Borç Ödeme süresi ()

Özsermaye devir hızı ()

10 – Kaldıraç oranlarını kendi içinde önem derecesine göre notlamasını yapar mısınız?

Borç / Özvarlık ()

Borç / Toplam Varlık ()

Özvarlık / Toplam Varlık ()

Kısa Vad. Borç / Toplam Borç ()

sabit Varlık / ÖzVarlık ()

Faiz Ödeme Gücü =

(FVÖK + Amortisman) / Faiz ()

Borç Servis Oranı =

(FVÖK + Amortisman) /

(Faiz + Anapara Taksidi / (1 - V)) ()